

શ્રી પૂજાભાઈ જૈનચંદ્રમાલા-૨૦

પાપ, પુણ્ય અને સંયમ

[વિપાત, અતદૃશ્ય, અનુત્તરૈયપાતિદશા — એ નામના
૧૧મા, ૮મા અને ૬મા અગ્રસરોને ધ્યાનનુવાદ]

સ પાદક

ગોપાલદાસ જીવાભાઈ પટેલ

શ્રી જૈન સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ
c/o ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ

પ્રકાશક
ગોપાલદાસ જીવાભાઈ પટેલ
મંત્રી, શ્રી જૈન સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ, અમદાવાદ
મુદ્રક
જીવજી ડાહ્યાભાઈ દેસાઈ
નવજીવન મુદ્રણાલય, નાળુપુર, અમદાવાદ

બાર આના
પ્રથમ આવૃત્તિ, સપ્ટેમ્બર, ૧૯૪૦

પ્રાપ્તિસ્થાન
નવજીવન કાર્યાલય
અમદાવાદ અને મુંબઈ ૨

ઉમેદવાર

પાપ - પુણ્ય - નૈયમ ' આ ત્રણ શબ્દોમા એક રીતે આપું જૈન કર્મ-વિજ્ઞાન મમાર્ધ નય છે કાર્મ પણુ ધર્મમાર્ગ નસ્તોની ગણતરી અને સ્વરૂપ ગમે તેવા બતાવતો હોય, પણ છેવટે જણાવો જેવું તો એ જ હોય છે કે, એ પોતાના અનુયાયીને કયા કર્મ કરવાનો નિષેધ કરે છે, અને કયા કર્મ કરવાને પ્રેરે છે. અલગત, કર્મ કરવા - ના કરવા એ જ માત્ર ધર્મનું ન પૂર્ણ રહ્યું નથી, કારણ કે કર્મ એ અતિશય સ્થૂળ વસ્તુ છે, અને તેની પાછળની ચેતન ભાવનાને પૂરેપૂરી વફા કરવા કે વ્યક્ત કરવાને અસમર્થ છે તોય કાર્મ પણુ ધર્મનો સ્થૂળ પાયો તો અમુક પ્રકારનો કર્મોકર્મનો ત્રિધિ-નિષેધ-માર્ગ જ રહેવાનો એ માર્ગમા ધર્મતત્ત્વનો પ્રાણ પૂરેપૂરો જાસે ન મમાયો હોય, પણ તેના મળ તો તેમા જ રહેલા હોય છે એટલે કાર્મ પણુ ધર્મમાર્ગની પરીક્ષા આપણે તેની કર્મોકર્મની કલ્પના ઉપરથી કરીએ તો ખોટું તો ન જ કહેવાય

જૈનોના પ્રાચીનમા પ્રાચીન તથા મૂળભૂત ગણાતા^૧ જે ૧૨ અંગ ગ્રંથો છે, તેમાથી જિલ્લે કર્મે ૧૧મા, દમા અને દમા

૧ અંગગ્રંથોની પાલ પહેલા 'પૂર્વ' નામના ગ્રંથો હતા એ રીતે ૫૨૫મા ચાલી આવે છે; પણ તે ગ્રંથો પણ જૂના સમયથી હ્રાપ્ય થયેલા ગણાય છે

પમદ કરે છે. મત્રકાર એ દશ પાપીઓનું વિગતવાર વર્ણન કરે છે, તથા તેમની થતી અવગતિ કાળા અક્ષરે ચીતરી બનાવે છે. એનો અર્થ એ થયો કે, જૈનધર્મીઓને ઓછામાં ઓછી એ દશ પ્રવૃત્તિઓ ન કરવાનું તે વિધાન કરે છે એ દશ પ્રવૃત્તિઓ આ પ્રમાણે છે

* આલી એટલું નોંધવું જોઈએ કે, અત્યાગ્રિ ઉપવૃત્તિ વિપાકસૂત્ર નુંજ હવે તેણે કે તેટલું ન છે એમ સ્ત્રી ગણાય તેમ નથી. ગ્રાયા અંગ મમવાયાગમાં જ વિપાકસૂત્રના એ સુત્રબંધ જણાવ્યા નથી, તથા તેના ૬૩ અ ચયનો જણાવ્યા છે, ઉપરાંત ઉપસૂત્રમાં તો માત્ર પાપકવ-વિપાકના જ ૫૫ અ ચયનો હતા એમ જણાવ્યું છે. ઉપરાંત ત્રીજા અંગ મ્યાનાગમાં વિપાકસૂત્રના જે દશ અ ચયનો જણાવ્યા છે, તેમાંથી જેના નામ ન અત્યારના વિપાકસૂત્રમાં મીથેમીવા જળનાયા છે.

અ ન પત્ન આ પુત્રમાં આવતા આઠમાં અંગ અતકૃદગાન, અને ૬ મા અંગ અનૃત્તમેવવાદ્યદમાને પાનુ લાનુ પડે છે ત્રીજા અંગ મ્યાનાગમાં અતકૃદગાનના ૧૦ અચયન જણાવ્યા છે, જ્યારે આજના ઉપલબ્ધ અથમા તો ૬૩ છે. ઉપરાંત આજના ઉપલબ્ધ અથમા આઠ વર્ગો છે, ત્યારે ગ્રાયા અંગ મમવાયાગમાં તો તેના માત્ર વર્ગ જણાવ્યા છે મ્યાનાગમાં આ અથના દશ અચયનોના નામ આપ્યા છે, તે આજના ઉપલબ્ધ અગમાં છે જ નહિ, અને તેમાંના કેટલાક દમા અગમાં મળે છે. આજના ઉપલબ્ધ અથનું 'દમાઓ' નામ, અને તેમાં અત્યાગ્રિ મળતા 'આઠ' વર્ગો એ જે વચ્ચે દેખીતો વિરોધ છે.

૬ મા અગમાં અત્યાગ્રિ ૩ વર્ગો અને ૩૩ અ ચયનો છે હતા તેનું નામ 'દસાઓ' છે. જે કે અગ ૩ અને અંગ આરમાં તો તેને દશ અચયન છે એમ જણાવ્યું છે ત્રીજા અંગ મ્યાનાગમાં

ખાકીના આઠ જણા તે પોત-પોતાને પરપગ-ગ્રામ
 ધધાઓ કરી ખાણવિકા ચલાવે છે, તેમ કરવામા તેઓને
 અન્ય પ્રાણીઓની હિંસા કરવી પડે છે, એ જુદી વાત, પરંતુ
 એક ધધેદારી તરીકે તેમનામા બીજી કશી લુચ્ચાર્થ કે
 અપ્રમાણિકતા નથી નઅર ૨ મા જણાવેલો જનવરો
 ફાંદવાનો ધધો કરનાર વાઘરી, ન ૩ મા જણાવેલો ઇંડાનો
 વેપારી, અને ન ૪ મા જણાવેલો મામનો વેપારી, એ
 ત્રણના તે ધધા જ એવા છે કે જેમા પ્રાણીઓની હિંસા
 કરવી પડે ન. ૫ મા જણાવેલા રાજપુરોહિતને ગજની
 સહીસલામતી કે અબ્યુઝ માટે માંસપ્રધાન યજ્ઞ-ચાગાદિ કર્યા
 કરવા પડે છે, ન ૬ મા જણાવેલા ફોજદારને રાજના
 ગુનેગારોને તેમણે કરેલા ગુનાઓ અનુસાર શિક્ષાઓ કરવી
 પડે છે, ન ૭ મા જણાવેલા વૈદ્યને દરદીઓના રોગો અનુસાર
 વિવિધ પ્રાણીઓના માંસપ્રધાન હિપચારો દર્શાવવા પડે છે,
 ન ૮ મા જણાવેલા ગ્સોષયાને ગજની ગ્સોષમા જરૂરી
 માસો તળવા-એકવા પડે છે, અને ન ૧૦ મા જણાવેલી
 વેશ્યાને નગરના ધનિકોનું પોતાના શરીર વડે મનોરંજન કરવું
 પડે છે. બીજી રીતે એ બધા અન્ય પ્રજાજન જેવા જ
 પ્રમાણિક છે, મહેનતુ છે, તથા પોતાના ગ્રાહકોની
 જરૂરિયાતોની કાળજી રાખનાર છે. પેલો વૈદ્ય તે “ગરીબ-
 તવગર, ગજ-રક, શ્રમણ-પ્રાણી — એમ મૌ કોઈની
 એકસરખી ચિકિત્સા કરનાર છે, તથા તેને હાથે ભારે યશ
 છે.” પેલો ફોજદાર પણ “ગજ પ્રત્યે ગુના કરનારાઓને
 જ તેમના ગુના અનુસાર” શિક્ષા કરે છે એટલે તે બધા,
 પેલા ગરબ્યાતમા જણાવેલા બેની પેઠે ‘પાપી’ નથી, પેલા

દોષ નથી કારણ કે, ઉત્પત્તિમ્યાનમા તો તે મેળવવા માટે પેના આપી, તે તે પ્રાણીઓ મગવવા પડે છે ’

આવો બેઠા પાડવાની જરૂર ગી રીતે પડી હશે, એ અત્યારે કલ્પવુ મુશ્કેલ છે યતિધર્મ તો કરવું-કગવવું-અને અનુમતિ આપવી, એ ત્રણેને સગપ્પા જ માને છે, પરંતુ ગૃહસ્થધર્મની બાબતમા આવા આવા બેઠો સ્વીકારવાથી ધર્મતત્ત્વ સ્પષ્ટ થવાને બદલે હણાયું છે. તેમાય ન ૬ માં જણાવેલો કેન્દ્રદાર તો ગણ્યતત્ત્વનો એક વક્રદાર સેવક છે. જો રાજા દોષિત નથી, એના રાજ્યનો લાભ ઉઠાવનારા પ્રજાજનો દોષિત નથી, તો તે તત્ત્વનો એક સેવક ગી રીતે દોષિત છે? જહુંતુ દોષ તો આખા ગણ્યતત્ત્વને દોષિત જહો, તેમજ તે રાજ્યતત્ત્વનો લાભ ઉઠાવનારા મવળા પ્રજાજનોને પણ દોષિત કહો, પરંતુ માત્ર કેન્દ્રદારને તેના કેન્દ્રદારીના કામ બદલ દોષિત કરાવવો એ તો દેખીતું અન્યાયી લાગે છે ખેતી વડે જ પાકેલા દાણા ખાનાર દોષિત નહી, પણ તે ખેતી કરનારો ખેડૂત પાપી, રાજ્યતત્ત્વનો લાભ ઉઠાવનાર પ્રજાજન દોષિત નહી, પણ તે ગણ્યતત્ત્વની વ્યવસ્થા જળવનાર સેવક દોષિત એ જાતનો પાપની જવાબદારીનો ગ્યાલ ગૃહસ્થની બાબતમા પણ બદલવો નેહાંએ, નહી તો ક્ષત્રદેશાદિ દેશોના આજના બીલો જેમ કસાર્થએ કાપેલુ મામ ખરીદવાથી પોતાને મામ માટે જાનવર કાપવાની હિસામાથી મુક્ત થયેલા માને છે, તેવી જ બૂલ સામાન્ય જૈનવર્ગમા પણ પેદા થવાનો સંભવ છે. અને આજે દેખાય છે પણ તેમજ ખેતી અને ગણ્યતત્ત્વ એ બંને નામાનિક દષ્ટિએ અત્યાવશ્યક પ્રવૃત્તિઓને અધાર્મિક ગણવાથી જ ખેતીની પેદાશો, તે જ રાજ્યતત્ત્વની સુવ્યવસ્થા હેઠળ

વેચી ખાનાગ વેપારી વાણિજ્યે ન માત્ર ધાર્મિક આપ્તિ મેળે કે ।
ધર્મગતિએ મામાન્ય જીવનનિર્વાહની આ જાણી પ્રગતિઓની
સામાન્ય જીવજાગીમાની બાગી જીવની રૂતિ ન મેવવી
લેઈએ

હવે આપણે એ મુદ્દો છોડી ગાગળ ચાલીએ. પરંતુ
ખડની કૃષ્ણ દસ દયાઓમાથી માત્ર જીવિમાને લગતી કે,
આકીની નાજુમાથી પણ સામાન્યજીની કયાનુ કેન્દ્ર મામુઓની
લિમા ન કે, એટલે ખરી રીત જીવિનાના વસ્તુ વિનાની
બે જ કયાઓ મ્હી (૧) ચુગાગીરીની કયાનુ કેન્દ્ર ચોરી છે, જે
વસ્તુ ન્યાયી રીતે તેની નથી તે વસ્તુ તે જીવન-પ્રપચ દત્તાદિથી
પ્રત્ન પામે પડાવે છે, તે જ તેનો ખાસ દોષ કે (૨) વેચા-
પાણી કયાનુ કેન્દ્ર અશ્વત્થચર્ચ છે ને કે, એ વેચ્યા પોતાની
ત્રીન કામવામનાને તૃપ્ત કરવા ખાતર કે લાચી ગણિકા મની
હતી એવું કાર્ક કયામા અપેક્ષા કહ્યું નથી તો પણ એ મુદ્દાને
જતો ઠગીએ એટલે દસે કયાઓમા મળીને કૃષ્ણ ચળ મહાપાપ
કયાકારે અર્ચ્યા છે લિમા, ચોરી, અને અશ્વત્થચર્ચ પાચ
મહાપાપમાથી આપ્તિ મેળેલા બે મહાપાપ અમત્ય, અને પરિમદ
એ બેને કાતો ચોર્યની કયામા કે લિમાની કયાઓમા બોળા
શકાય તેમ છે એટલે વસ્તુતાએ પાચ મહાપાપને જ કયાકારે
આ કયાઓમા અર્ચ્યા છે એ ઉપાકુ છે

પાપના કળ વર્ણવવામા કયાકારે જન્માતર અને નરક-
યાતના એ બે કલ્પનાઓનો ઉપયોગ કર્યો છે અલમત
વર્તમાન જન્મમા પણ તે પાપીઓને પ્રાપ્ત થતુ પોતાના પાપ-
ર્મનુ મથેષ્ટ કુળ જતાવવામા આવ્યું છે પરંતુ અંધી કયા-
ઓમા વાર્તાનું મધ્યગિદ્ધ વર્તમાન જન્મનું પાપકર્મ નથી, પરંતુ,

પૂર્વજન્મનુ પાપ છે ગૌતમ આમી એ પાપીઓની વર્તમાન જન્મમા દેખાતી ખૂરી વધેનુ મૂળ કારણ, તેમના આ જન્મના કાર્મ કૃત્યમા નથી ખોળતા, પરંતુ તેમણે પૂર્વે એવુ તો શુ પાપ-ર્મ કર્યું હશે ? — એવો જ તેમનો પ્રશ્ન હોય છે ઉપગત મગાપુત્રની કથામા તો તેના આ જન્મના દુખના કારણ તરીકે કાર્મ આ જન્મનુ જ કૃત્ય બતાવી શકાય તેમ પણ નથી, કારણ કે જન્મથી જ તે દુઃખી હાલતમા જન્મ્યો છે તેવુ જ ઉચ્ચ-સ્તની કથામા તથા અંજૂની કથામા પણ છે આક્રીની સાત કથાઓમા વર્તમાન જન્મનુ પાપકૃત્ય ત્રણ દાખલામા વ્યભિચાર છે, ત્રણ દાખલામા હિમા છે, અને એક દાખલામા ગાદી માટે કાવતરુ (પરિગ્રહયુદ્ધિ) છે

નરકયાતના અને લખચોગસીમા ભ્રમણ — એ બે કલ્પનાઓ હિંદુધર્મ અને બૌદ્ધધર્મમા પણ છે જૈનકલ્પનામાં એ બે કરતા ખાસ કશી વિગિષ્ટતા નથી પ્રાચીન કાળમા એ બે કલ્પનાઓને આધારે જ પાપકર્મની ત્યાગ્યતા બતાવવામાં આવતી દરેક પાપકર્મ વિશ્વવ્યવસ્થામા કેવી બાધા ઊભી રહે છે, અને તે દરેકનો પ્રત્યાવાત પોતાને કે બીજાને કેવો વેઠવો પડે છે, એ બતાવવાની ગીત પ્રાચીનોએ સ્વીકારી નથી. તેઓ તો તે પાપકર્મની શિક્ષા જગતની બહાર એક અલગ ધ્યાનમા જ થતી બતાવે છે પ્રાચીનોને મતે દરેક પાપકર્મ એ જાણે મુખ્યત્વે વ્યક્તિનુ પોતા પ્રત્યેનુ જ દુઃગચરણ છે બીજાને તો તેનાથી જે કાર્મ હાનિ-લાભ થતા હોય તે થાએ, — અમુક દાખલામા તેના પાપકર્મથી બીજા ડેટલાકને લાભ પણ થતો હોય — પરંતુ મુખ્યત્વે પાપકર્મનુ પાપત્વ પોતાના આત્માની અધોગતિ કે અવગતિ કરવાપણામા રહેલુ છે, એવું

માનવાનું તેમનું વ્યવહારુ નિર્ણય છે. દાખલાની પદ્ધિમાત્રામાં
હીએ તો, દરેક પાપ એ વસ્તુનાએ ગતિ પ્રત્યે (અર્થાત્
નિર્માણ પ્રત્યે) કે દૃષ્ટિ પ્રત્યે યુક્તો નથી, પરંતુ પોતાના જ
આત્મા પ્રત્યે યુક્તો છે.

એ જાણ પાપીએને શાસ્ત્રકારે ‘માર્ગપાપ’ તરીકે મૂકી
નિર્ણયતાના વેદના તેમ જ અધ્યયોગનીમા વાસ્તવ અમાન
કરતા ગતાવ્યા છે અને એ પ્રનાણે લગભગ નિર્ણયતાની વર્ણો
મૂકી તેમને પોતાના પાપની જિજ્ઞાસાના નિર્ણય ને યાચના
જ નથી. સામાન્ય રીતે તો એમ જ માનવું પડે કે, એક
જન્મમા કરેલા મહાપાપનું ફળ જે આટલા અંધા દીર્ઘકાળ
મુધી વેદના જ દરવાનું મેલ, તો પાપીને તો હી તરવાનો
આગ જ નથી. કાળ કે જન્મોજન્મ જે અધ્યયોગિમા
ને તે જન્મ સેવો પડવાનો, તે યોગિમાં વધુ પાપકર્મો દરવાની
જ તેને તડ કે ગ્રેણા મળ્યા દરવાની પરંતુ શાસ્ત્રકારને
એ વસ્તુ ધટ નથી. તેથી દરેક પાપી, ગમે તેટલે સામે કાળે
પણ — આપોઆપ — મુર્ખાગે આવી પહોંચે છે, અને છેવટે
મુક્તિમાર્ગે પોતાની મુસાફરી ગર કમી ગઈ છે. છેવટે તેમ
શાથી અને છે, એ કહેવાનો પ્રયત્ન શાસ્ત્રકાર નથી કરતા
તેમની વ્યાવસ્થા ઉપરથી તો એમ જ માનવું પડે કે, નરણું
આત્માની પોતાની જ એવી કોઈક સ્વભાવગત ચોગ્યતા છે કે,
ગમે તેટલી અધોગતિ થવા છતા, છેવટે તે ઉન્નતિને માર્ગે
અવશ્ય આવવાનો જ જૈન શાસ્ત્રકાર આ વાસ્તવમા ગોશાલક
આવૃત્તિકના મત મુધી નરણું પહોંચી જાય છે. ગોશાલક
પણ એવું જ માનતો કે અમુક વ્રમણ કર્યા પછી, જ્વાત્મા
આપોઆપ મુક્તિને માર્ગે આવી જ પહોંચવાનો પરંતુ

ધર્મતત્ત્વને એ રીતે જ ગ્ભૂ થવા દેવું એ ઇષ્ટ નથી કથાકારે
 અતે પાપીમા મદ્ભાવ પ્રાપ્ત થવાનું કાર્મિક ઉચિત કારણ
 સ્પષ્ટ બતાવવું જોઈએ એ કારણનું કાર્મિક જાણુ સૂચન
 કથાકારે કર્યું છે એમ કહી શકાય જે મનુષ્યજન્મથી
 પાપી સન્માર્ગે વળે છે, તે જન્મમા સાધુના સદુપદેશથી
 અર્થાત્ સત્સંગથી એનામા કાર્મિક અપૂર્વ સદ્ભાવ પ્રાપ્ત
 થતો હોય, એવું સૂચન કથાકાર કરે છે અને એ સૂચન
 બસ ગાણી શકાય તેવું છે અને અધારુ દૂર થવાનો ઉપાય
 બહારથી અજનાણુ આવે એ જ હોય છે અધારને પોતાને
 જ વસોવ્યા કરીએ, તો માત્ર તેમાથી તો અજવાણુ પ્રગટવાની
 દાર્ઢ સૂત જ દેખાતી નથી.

૩

હવે આપણે પુણ્ય અને તેના ફળની વસ્તુ ઉપર
 આવીએ આ ગ્રંથના બીજા ખડમા પુણ્ય અને તેનું ફળ
 વર્ણવતી કથાઓ મૂકી છે તે બધી કથાઓ ઉપરથી વાચક
 જોઈ શકશે કે, કથાકારે એક જ વસ્તુને પુણ્ય તરીકે રજૂ
 કરી છે અને તે—કોઈ સાધુપુરુષને યથેષ્ટ અન્ન-પાન જમા-
 ડવાની ઉપલક્ષ નજરે એ વસ્તુ જૈન માધુઓએ પોતાનું પેટ
 ભરવા માટે ઉપજવી કાઢેલી ભ્રમણા જેવી જ લાગે પરંતુ,
 આવા પ્રાચીન ગ્રંથોની બાબતોમાં માત્ર ઉપલક્ષ નજરને જ
 વળગી રહેવું બસ નથી ગયા ફકરને અતે આપણે જોઈ
 આવ્યા તેમ, અજ્ઞાનાધિકારમા પ્રકાશ ઉત્પન્ન કરવાનો એક જ
 માર્ગ છે — ગમે તે ઉપાયે દીવો પ્રદીપ્ત કરવો પરંતુ એ દીવો
 કોઈ અધિકારને મનબ્યા કરવાથી નહીં પ્રગટે, કે ડની દીવેટને
 ગમે તેટલા ધીમા લાખો વખત બોળી ગમવાથી પણ નહીં

પ્રગટે તેને માટે તો નળગતી ન્તાન ન ગેજવરી પડે. એટલે
 એ પુણ્યોના મળ દાગળ તરીકે એકલા મત્તમને ન ગમી
 કળામાં માત્રકારે બાટે ત્રીજાટ વાપરી છે એ આપણે
 જુદા જુદા નેઈએ માત્રી, માત્ર ધાકવી, કે માત્ર વાવચવી
 માણુમને કદી પુણ્યનાળી કડી નાળે નથી અને કડી મદામે
 પણ નહીં તે કે, કથાકારે એ મૂલ્ય વળુને ને રીતે ગમી
 હરી છે, તે રીતે તો તેમાથી એ મમનર્ત જ્યાનો મલ્લવ
 છે કે, માત્ર માણુને જમાડીએ, એટલે બધું માપેઆપ મળી
 ન્યા' અને આજે જાન શુ, બધા ધર્મોમા એવી જમાળા
 દદમળ થઈ ગઈ દેખાય છે માણુમને મમાન માથે
 નેહી મળનામે એકમાત્ર જને' બિલા છે તેને દાગે ન
 માણુમનો પોતા, નિર્જન એકાત ધોરી મમાનમા આવે, અને
 ગદગથો પણ તે દાગ ન તેમનો મપર્ક માંડી મટે — એ
 બધું ખરું, પણ ગદગથ બિલા આપીને ન કૃતાર્થના માત્ર,
 તો તો બારે દાનિ ન થાય માણુના મપર્કથી તેણે કાઢકિ
 સાબ ઉમવે નેઈએ, તો ન તે મપર્કનું કાયમી કે કાઢકિ
 નક્કર જા તેને મળ્યું કહેવાય અલગત, માત્રો માણુપુરુષ,
 આપણામાં જ્યોત જગાવે છે ત્યારે, તે તેણે ધર્મોપદેશથી કે
 જાનાથી જગાવી એ કહેવું મુશ્કેલ છે, તેથી ન કથાકારે માત્ર
 માણુભિલાને ન પુણ્યરૂપ જણાવીને થોભી જવું કદાચ યોગ્ય
 માન્યું હોય ધર્મતત્ત્વનો હૃદયમાં ઉદય થવો એ વસ્તુ એવી
 ગૂઢ છે કે, તેના કારણોની તપાસમાં પડવું એ વ્યર્થ મહેનત
 છે તેને માટે કહી શકાય તેવું કોઈ જાણુ હોય તો તે
 એ જ છે કે, માયા મત્પુરુષનો મપર્ક અને કથાકારે તેને ન
 આગળ ધરીને સતોપ માન્યો છે, એ યોગ્ય ન હ્યું છે

હવે આપણે મયમ અને તેના કળની વસ્તુ ઉપર આવીએ. આ પ્રથમા ત્રીજા અને ચોથા ખડમા સયમ અને તેના કળનું વર્ણન કરતી કથાઓ મધ્યેલી છે. ત્રીજા ખડમા સયમની જ કથાઓ છે. પરંતુ તેના કળરૂપે મીઠી મુક્તિ પ્રાપ્ત થતી નથી બતાવાઈ, પરંતુ અનુત્તર — અર્થાત્ સર્વોત્તમ કે સર્વથી ઉપરના — એવા દેવલોકોમાંથી એકાદમા લાભો વખત રહ્યા બાદ, ફરી મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરી, ફરી મયમાચરણ કરીને મુક્તિ પ્રાપ્ત થતી બતાવવામાં આવી છે. પરંતુ ચોથા ખડમા તો આ જન્મના સયમાચરણને અતે જ મીઠી મોક્ષપ્રાપ્તિ બતાવવામાં આવી છે. એ જે પ્રકારના મયમોની વિગતો તપાસીએ તો તેમાં એવો કોઈ કેર આપણને નથી દેખાતો, કે જેથી એકને અને મોક્ષ ન પ્રાપ્ત થતા, વધુ એક મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત થવાની આવશ્યકતા સ્વીકારવી પડે. બને પ્રકારના સયમોની શરૂઆત અને અંત સરખા જ છે, એટલે આપણે તો એ સાધકોના પૂર્વ કર્મસયમમાં જ એવી કાઈ વિશેષતા શોધવી ગ્હી કે જેથી, એક જ પ્રકારનો માર્ગ અખત્યાર કરવા છતાં એકને મુક્તિ પ્રાપ્ત થઈ, બીયારે બીજાને થોડુંક અંતર બાકી રહી ગયું. પરંતુ તેનેય એક જ મનુષ્ય જન્મબાદ મુક્તિની પ્રાપ્તિ તો નિશ્ચિત જ છે, તેને ફરી લખ-ચોરાસીમાં પાછા પડવાપણું નથી જ. એટલે મયમના એ બંને પ્રકારોને વસ્તુતાએ એક જ માની લઈએ તો પણ ખોટું તો નથી જ. ગમે તેમ હો, પણ, જૈનમાર્ગ પાપ તેમજ પુણ્ય બંનેને અતે તો હેય કોટીના ગણી, આ સયમ-માર્ગને જ એકમાત્ર વિહિત — અર્થાત્ કરવા યોગ્ય કર્મરૂપ

માને છે એટલે આપણે તેની વિગત લગ વિચારથી તપાસીએ

ત્રીજા અને ચોથા ખડમા આપેલી મંચગી સાધકોની બધી કથાઓમા એક વસ્તુ આપણે મજબૂત જોઈ ગયીએ છીએ કે, તે બધા દાખલાઓમા માધક કોઈ ઉત્તમ કૃણમા જ જન્મેલા હોય છે, તેની કેળવણી અને ઉછેર ઉત્તમ પ્રકારના હોય છે. તથા તે પોતાના જીવનમા કમપ્રાપ્ત સુખાદિ ભોગવતો ત્યાં સુધી વિદ્યુર્ધા કરે છે, ત્યાં સુધી તને જીવનમા પહેલી વાર કોઈ ધર્મોત્તમા પુરુષનો ધર્મોપદેશ માંભળવા મળે છે પરંતુ એક વાર તે ધર્મોપદેશ માંભળવા પામનાં જ તેના હૃદયમા એવી કોઈ અપૂર્વ લગની જાગે છે — એવો કોઈ અપૂર્વ પ્રકાશ પ્રગટે છે કે બધા સુખાદિ નહીં તે એકદમ કહોત મયગમાર્ગ આચરવાને કટિબદ્ધ થઈ જાય છે, અને તેને એકધારી તીવ્રતાથી પાગ પછુ પાડે છે આ વસ્તુ જ એના મુક્ત થવા સગ્ગત્યેલા મહાપુરુષોની વિશેષતા છે જે વસ્તુ સામાન્ય જનમુદાયના માથા ઉપર થઈને ધસાત થઈ જાય છે, તે વસ્તુ તેમના હૃદયને આરપાગ વીધી નામે છે : ખીજા બધા નગજનો તીર્થ કગદિનો ઉપદેશ માંભળી તેમને વદનાદિ કરી, કૃતાર્થતા માનતા ઘેર પાછા ફરે છે, ત્યારે આ મહાપુરુષો ત્યાં ને ત્યાં થોભી જાય છે, અને એક પ્રકારનો ઉત્કટ નિશ્ચય કરી દે છે, તથા ત્યાં ને ત્યાં પ્રગટ પછુ કરી દે છે પછી તે ઘેર પાછા જાય છે, તો તે માતપિતા વગેરેની ગ્જ સેવા જ. અને તે ગ્જ પછુ તે ગમે તેમ કરીને — ગમે તેવી પટામણી મનામણી કે સતામણીઓ છતાં — અચૂક મેળવીને પાછા આવે છે જ

ત્યાર બાદ તેમની માયી સાધના શરૂ થાય છે. પ્રથમ તો તે પ્રવ્રજ્યાની દીક્ષા લે છે, અને ઘણું ખર્ચું પાત્રમહાવ્રતો ધારણ કરે છે, ત્યાર બાદ તે કર્મસ્થાનો તજવા, પોતાના માર્ગમા જાગૃત રહેવું, વગેરે બાબતો તેઓ આપોઆપ આચરી લે છે. કથાઠા તે બધી વસ્તુઓની વિગતમા જિનગ્વાનો ખાસ પ્રયત્ન નથી કરતા, પરંતુ બીજા જૈન ગ્રંથોમાથી તે બધી સામાન્ય વસ્તુઓ મમણ લેવાનું જણાવીને ન તોપ માને છે. જે માયો મુમુક્ષુ છે, તે એવી બધી વસ્તુઓનો સહેજે સાધી લે — એવું માની જ લેવું જોઈએ. જેને પૂર્વ કર્મોનો પણ ક્ષય માધી મુક્તિ મેળવવી છે, તે નવા પાપકર્મો કરીને નવું કર્મબંધન જીભુ ન જ કરે. એટલે એ નિષેધાત્મક ભાગ પડતો મકીને કથાઠા તરફ તે આખી માધનાના વિધાનાત્મક ભાગ ઉપર આવે છે અને એ ભાગ જ તે બધા જ સાધકોની સાધનાનો ખામ ભાંગ છે. અને તે બીજો કોઈ નહીં પણ કર્મક્ષય પ્રાપ્ત કરાવનાર તપનો. બીજા બધી સાધના તો મુખ્યત્વે ‘મવર’ — એટલે કે ઢાકણરૂપ છે — અર્થાત્ નવા કર્મ આત્મામા પેસવા ન દેવા માટે કિલ્લારૂપ છે. પરંતુ આ તપ-ધ્યાન જ ખાસ ‘નિર્જગ’ રૂપ છે — અર્થાત્ મચિત કર્મોને ખ ખેરી ન ખાવનાર છે.

તે તપ પણ ભારે ભારે — વિકટ — લાગ્યા લાગ્યા — ઉપવાસોરૂપ જ છે. બધા સાધકોની માધનાનું તે કેન્દ્રબિન્દુ છે. આ વસ્તુ વણી રીતે વિચારવાને યોગ્ય છે. હિંદુ-બૌદ્ધ વગેરે ઘણા ઘણા મુખ્ય કર્મોમા ઉપવાસને શરીરગુહિ અને તે ઢાગ ચિત્તશુદ્ધિનું કારણ માની, ઠીક ઠીક ધ્યાન મળ્યું છે. પરંતુ જૈનધર્મમા આ વસ્તુ સૌથી જુદી છે. અહીં

ઉપરાસ માત્ર શરીરિક શુદ્ધિનું માધન નથી, પરંતુ આત્મ-
શુદ્ધિનું જ મીધુ — મુખ્ય સાધન છે. ખીન્ન શબ્દોમાં
કહીએ તો, યોગમાર્ગ, બક્તિમાર્ગ, કર્મમાર્ગ, જ્ઞાનમાર્ગ —
એ બધા માર્ગોની પેઠે આ એક ‘શુદ્ધોચરત્ર’ ‘ઉપરાસમાર્ગ’
છે. નૈનધર્મમાં તપના વિવિધ અંગો ગણ્યાતતા, માત્ર શરીર-
ક્રોશ ઉપરાત પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, (વહીવટનાકુતી) મેરાન્નુશ્રૂષા,
સ્વાધ્યાય અને ધ્યાનનો સમાવેશ પણ તપની વ્યાખ્યામાં
નહોતો આવ્યો છે (તત્ત્વાર્થ ૦ ૯-૨૦). તેનજ તે ધ્યાનનું
અરૂપ વર્ણવતા તેમાં ખાનજય યોગમાર્ગની પેઠે ચિત્તવૃત્તિનો
નિરોધ જ વર્ણવવામાં આવ્યો છે, પરંતુ આ કથાઓમાં તો
તપના ઉપરાસ અંગ ઉપર ન જાગ મહત્ત્વામાં આવ્યો છે.
શરીર દ્વારા તપ કરતી વખતે ચિત્તને પણ કાબડે મયમનમાં
ગાળવાનું તો હશે જ; પરંતુ આ શરીરક્રોશ ધ્યાનની
સિદ્ધિ માટે નથી, એ યાદ રાખવાનું છે. આ શરીરક્રોશ
તો ધ્યાનની પેઠે — જ્ઞાન ધ્યાન કરતા પણ વધારે એવું
આવશ્યક — અતંત્ર માધન છે એમ પણ જ્ઞી ગણાય છે,
એવા બયકર — માણ્ણાતિક — ઉપરાસો દઃમ્યાન ધ્યાનને
યોગ્ય પરિસ્થિતિ તો બાળે જ મધાતી હોય. હુંમયદ્રાયાય
જેવા યોગી પ્રાણાયામની આવશ્યકતા-અનાવશ્યકતા વિચારતી
વખતે અપષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે: “પ્રાણાયામાદિથી કાઈ
મોક્ષમાર્ગ સધાતો નથી જ પ્રાણાયામથી મનસ્વામ્ય
પ્રાપ્ત થવાને બદલે બિલ્લો ક્રોશ થાય છે. નાળુ કે, પૂરણ,
કુભન અને રેચન વગેરે કરવામાં શરીરને ઘણું કષ્ટ પડે છે;
અને તેનાથી ચિત્તવિપ્લવ થાય છે. આમ પ્રાણાયામ બિલ્લો
મુક્તિમાં વિવ્રકારક છે” [૬/૧-૫]

જ્યા પ્રાણાયામ જેવી વસ્તુ પણ ચિત્તસ્વાસ્થ્યને વિદ્વંસકારક મનાઈ છે, ત્યાં આવા લાખા લાખા તીવ્ર ઉપવાસો તો ચિત્ત-સ્વાસ્થ્યને છેક જ યગાડી મૂકનારા ગણીએ, તો તેમા કશું ખોટું નથી. અહુ તો, ચિત્ત ઉપર કાબૂ રાખી, મગ્ધુની આકાંક્ષા કર્યા કરવાનું રોકવામા આવે, પરંતુ સઘળા સમય દરમ્યાન ચિત્તને એકધારું ધ્યાનસ્થ રાખવામા આવે એમ બનવું અશક્ય છે.

ખીજી એક નવાઈની વાત તો એ છે કે, નાના-મોટા તો મરતી વખતે મારણાતિક સંલેખનાત્રતને જ સ્વીકારે છે, અને જેઓ મુક્ત થાય છે, તેઓ પણ તે ત્રતને અંતે છેલ્લે શ્વાસે જ મુક્ત થાય છે અર્થાત્ ન ખાવું, અને હમેશને માટે ન ખાવું — એ વસ્તુને એક સ્વતંત્ર સાધન તરીકે જ જાણે સ્વીકારવામા આવી છે તે દરમ્યાન ધ્યાન કર્યા કરવું, કે ધ્યાન સતત કરી શકાય માટે જ ઉપવાસ — એવો જગ સરખો ઉલ્લેખ કયાંકારે કર્યો નથી સઘળો ભાગ જાણે ઉપવાસ ઉપર જ છે જો ધ્યાન ઉપર જ ભાર હોત, તો તો અતે ચિત્તવૃત્તિ મદતર લીન થવાનો — કે એવો કાર્થિક ઉલ્લેખ જરૂર સાથે કરાયો જ હોત અહીં તો બધા માધકો જે દિવસે દીક્ષા લે છે, તે જ દિવસથી ચાઠ ટકના, છ ટકના, આઠ ટકના, એમ પખવાડિયાના, અને મહિનાના ઉપવાસો કરવાનું જ શરૂ કરે છે જાણે એ જ એમનું ધર્મભાગમાં પ્રયાણ ન હોય. જે કોઈ મુખ્ય મુખ્ય તપો તે બધા સ્વીકારે છે, જેવા કે ગુણગત, ભિક્ષુપ્રતિમા, રત્નાવલી, કનકાવલી, વગેરે, એ બધા પણ માત્ર ઉપવાસના જ તપો છે એવા મોટા તપ ન પણ સ્વીકારે, પણ દીક્ષાના દિવસથી નિગત ચાર

દકે કે ૭ દલના ઉપવાસ જ મનાવેલી હશે કે ને
તેટલા નવદર્શી પણ મહિત પામ્યા. નાખત કયાકાં
મનમાં છે

અર્થાત આ ઉપવાસનું નાધન એટલે સ્વતંત્ર 'નાધન-
માર્ગ' જે તેનું નામ આપણે 'ઉપવાસમાર્ગ' ગણી ગમીએ
જનનમમા સ્વચ્છ રાગ નાધનેની નાધતાના હાંન છે
પરંતુ નુ-વધ્યાન કે ધ્યાન ઝોગ મજા માત્રા ઉદ્ધેષ ગિતા,
માત્ર ઉપવાસને જ સુખ્ય નામ નર્મકે સ્વ, દર તનુ ને આ
દયાઓમા જ થયું, જે આ નામની નર્મતમ કાગે
પરોચ્યાનુ રાગ પાત્ર તે માધનને અનુકૂળ જ છે ને
માધકના મુદાયેવા શરીરને તથા વિવિધ અવયવોને સુકામા મૂકી
ચીત્તે નાથે નગ્નાવીને વર્ણન કરતા કયાકાં નાથે થાકના જ
નરી એ વર્ણન આ દયાઓમા કેરેક મળને, પરંતુ ત્રિ-ન-
ખંડમાં ધન્યની દયામા એ ગર્ભનને છે. ને કાગિએ વર્ધ
જવામા આયુ છે વિવિધ અવયવોની કૃતાનુ કમદમાટી
ગિપને એવુ કાગિ વર્ણન કરી કરીને કયાકાં ને સાધકના
તપનું 'ઉપ-વાસ' વર્ણવે છે (અવેશાદ્યે તવહત્તાત્તે
હૈત્યા)

'મહાગીહનાદમુત'મા ભગવાન બુદ્ધ પણ પોતાની
તપનર્થ વર્ણનના બગમ આનુ જ વર્ણન કરે છે તે કહે
છે 'તે નાગિપુત્ર' જે એક જ જાણના ધર્મથી ભિક્ષા લઈ,
એક કોણિયા ઉપર જ રહેતા, અથવા એ ધર્મથી ભિક્ષા
લઈ એ કોણિયા ઉપર - એ પ્રમાણે માત્ર ધર્મથી ભિક્ષા લઈ
સાત કોણિયા ઉપર જ રહેતા હતા એક વાગ દત્તિમા આવે
તેટલુ ક્ષેત્ર એમ જ્ઞાત દત્તિ અત્ત લઈને તે ઉપર જ

નિર્વાહ કરતો હતો એક દિવસને આતરે જન્મતો હતો, એ દિવસને આતરે જન્મતો હતો . . એમ માત દિવસને આતરે જન્મતો હતો, અથવા પખવાડિયામા એક જ દિવસ જન્મતો હતો.

“દેવલાએક શ્રમણબ્રાહ્મણોની એવી દષ્ટિ છે કે, આદ્યાર વડે આત્મગુહિ થાય છે તે કેવળ બોર ખાઈને રહે છે, બોગનુ ચૂર્ણ ખાય છે, બોગનો ઉડાળો પીએ છે, અથવા બોગનો જ બીજો કોઈ પદાર્થ ખનાવીને ખાય છે. એક જ બોગ ખાઈને ગહેતો એવું મને યાદ છે હે સાગ્ધિપુત્ર’ હું એમ મમજશ નહીં કે તે સમયે બોગ ગણુ મોટા હતા હાલ જેવા બોગ છે, તેવા જ, તે સમયે પણ હતા આ પ્રમાણે એક જ બોગ ખાઈને ગહેવાની મારુ શરીર અત્યંત દૃશ્ય થતુ ચાલ્યું જેવા આસીતક વેલના અથવા કાલવેલના ગાદા સ્પષ્ટ દેખાય છે, તેવા માગ અવયવના માધા સ્પષ્ટ દેખાતા હતા મારી કેડ બેઠના પગ જેની દેખાતી હતી વટમાળ જેવી દેખાય છે, તેની મારી કરોડ દેખાતી હતી બાગી ગયેલા ઘરના વામ જેમ આડઅરળા થઈ ગયેલા હોય છે, તેવા મારો યગડા દેખાતો હતો મોટા ફવામા પડેલા નક્ષત્રના પડછાયાની જેમ મારી આળો બાંડી ગયેલી દેખાતી હતી. ડડના લુપડાને ડાચુ ડાપી નડકામા નાખતા જેવી રીતે તે ડગમાઈ જાય, તેમ માગ માથાની ચામડી ચીમળાઈ ગઈ હતી. હું બ્યારે પેટ ઉપર હાથ ફેગવવા જતો, ત્યારે પૂઠની ડરોડ મારે હાથે અડકતી, અને પૂઠની કરોડ ઉપર હાથ ફેગવવા જતા પેટની ચામડી હાથને અડકતી આવી રીતે મારી પૂઠની કરોડ ને પેટની ચામડી એક થઈ ગઈ હતી ગૌચ

માટે કે લઘુશકા માટે જોસવાનો પ્રયત્ન કરતા હું ત્યાં જ ગમડી પડતો. અગ ઉપર હાથ દેગ્વતા દુર્બલ થયેલા વાળ આપોઆપ ખરી પડતા હતા. આવા ઉપોપણને લીધે મારી આવી ગિચિતિ થઈ હતી.”

આ ગ્રથમા ત્રીજા અને ચોથા ખંડની ગંધી કથાઓમા સાધકની લાખા ઉપવાસને અને બરાબર આવી જ ગિચિતિ થયાના વર્ણન સળગ મળી આવશે. પણ નવાઈની વાત એ છે કે, ગૌતમ બુદ્ધ આ ગિચિતિ પ્રાપ્ત કરીને પણ ‘મુક્તિનો માર્ગ ન મળવાથી’ આહાર ખાવાનું શરૂ કરવા તરફ વળે છે, જ્યારે આ કથાઓના જૈન સાધકો તો હવે શરીર બહુ નળણુ પડી ગયું છે, તથા તેનાથી હવે હગ્વાકરવાની બગબર ક્રિયા થઈ શકે તેમ નથી એવું જાણી, મરણાત ઉપવાસનું વ્રત લઈ, તેને છેક જ નષ્ટ કરી દે છે, અને પછી કથાકારના જણાવ્યા મુજબ છેલ્લે શ્વાસેઢ્ઢેસે, “જે વસ્તુ માટે તેમણે મુડન કરાવ્યું હતું, બ્રહ્મચર્ય સ્વીકાર્યું હતું, સ્નાન-છત્ર-જોડાનો ત્યાગ કર્યો હતો, જમી ઉપર સૂવું — પાટિયા ઉપર સૂવું — બીજા માગવી વગેરે બાબતો સ્વીકારી હતી, તથા પાગકાનો તિરસ્કાર — માનાપમાન વગેરે સકટો અને વિદ્વો સહન કરવાનું મજૂર ગમ્યું હતું, તે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી” — ને તેઓ સિદ્ધ-બુદ્ધ તથા મુક્ત થાય છે.

૫

આ વસ્તુ જ જૈન માર્ગની વિશિષ્ટતા છે. બુદ્ધ ભગવાનને તો તપશ્ચર્યાના માર્ગમાથી મુક્તિનો માર્ગ ન મળ્યો, કાગળ કે, તે માર્ગમા તેમને મતે ‘આર્ય પ્રજ્ઞા’ ન હતી (ત કિસ્સ

હેતુ । કમિસ્મા ચેવ અરિયાય પઞ્ચાય અનવિગમા^૧) આ જગાએ આપીને તો તે ધ્યાનસુખ તરફ વળ્યા તે કહે છે. “માગ પિતા શાકચના ખેતરમા કામ ચાલતું હતું તે સમયે જાણુડાના ઝાડ નીચે શીતલ છાયામા ખેસી પ્રથમ ધ્યાન પ્રાપ્ત કરી લીધાની મને સ્મૃતિ હતી હું અગ્નિવેગ્મન^૨ તે સ્મૃતિને અનુસરી મને વિચાર થયો કે, એ જ બોધનો માર્ગ હોવો જોઈએ. મને એમ લાગ્યું કે, મોજમજના પદાર્થોના ભોગ વિના, અને અકુશલ વિચારો વિના જે સુખ મળે છે, તે સુખથી હું શા માટે ખીઉં ? પછી મેં એવો વિચાર કર્યો કે, તે સુખથી હું ખીનાર નથી પરંતુ તે સુખ અત્યંત દુર્બલ થયેલા દેહને મળવાનું નથી, માટે થોડો થોડો આહાર ખાવાનો મેં વિચાર કર્યો, અને તે પ્રમાણે વર્તવા લાગ્યો.”

આમ એક જ બાળતમા બે જુદા ધર્મપુરુષો જુદો અભિપ્રાય આપીને ઈટા પડે છે પરંતુ તેથી તે બંનેમાથી કોઈને ખોટા માનવાની જરૂર નથી એટલું કહેવું જ બમ થાય કે, બંનેની પ્રકૃતિ અથવા શ્રદ્ધા જ મુખ્ય વસ્તુ છે એ શ્રદ્ધા હિંકટ હોય, તો તમે પ્રાણાયામથી પણ તમારું અભીષ્ટ પ્રાપ્ત કરી શકો, અમુક દોઢ શેર ધાતુની મૂર્તિને આપો વખત નવડાવવા-ધોવગવવા વડે પણ પ્રાપ્ત કરી શકો, ધ્યાનથી પણ પ્રાપ્ત કરી શકો, મનન-નિદિધ્યાસનથી પણ પ્રાપ્ત કરી શકો, કે છેવટે નર્ચા દેહદમનથી પણ કરી શકો. તત્ત્વની દૃષ્ટિએ બધા માર્ગો અતત્ત્વરૂપ છે, તેમ જ તે બધા જ

તત્ત્વ પ્રાપ્ત ડગલનાર્ગ પણ હોઈ ગયે છે ડાગણ કે પગમતત્ત્વ બંધાયેલી પણ છે

તો પણ આ ઉપવાસમાર્ગ અથવા દેહદમનનો માર્ગ, એક માધનામાર્ગ તરીકે ધ્યાનમાં લેવા જેવો તો છે જ કોઈ પ્રકારની ગતિ-ક્રિયા કે મહત્ત્વ-વિવેચન કર્યા વિના પોતાના ગતિગતે મતલ તાવ્યા જ કરવું, અને અને તે તાવણીમાં તેને મદતર હોમી દેવું—એ વસ્તુ માથે જ વીગ-માર્ગ છે જે મહાપુરુષ એકેડો નગ-નારીમાં આવી કોઈ ગતિ પ્રાણાર્પણ કરવાની હિંમત, સહનશીલતા અને શ્રદ્ધા પ્રગટાવી શકે, તેને માથે જ મહા-નીત ગણવેા જોઈએ મોટા મોટા ગતિઓના મુખ-વિવાનમાં મક્ક કુમારો, મોટા મોટા નગ-ગેડો અને મનવીઓના મુખગાલી પુત્રો જોનો એક જ વાગ મ્પર્ગ થતા ધન-આગ મધુ જ તણ, કોઈમાં કોઈ તથા લણે કણે વેદનાનો અનુભવ કરાવતુ શાગિગિ-તપ હમને મોઢે મીકાગવા તથાગ ધર્મ નય, તે પુરુષની મહત્તા વિષે શુ કહેવું? અને એ બધા યુવાનો અને યુવતીઓની વીગતાના પણ ગા વખાણ કરવા? ભલે તેમણે અતે સત્ય પ્રાપ્ત કર્યું કે ન કર્યું, પણ જેને પોતે સત્ય માન્યુ તેને માટે આવેા ભીપણ ત્યાગ, આવુ ભીપણ તપ મીકાગવા તેઓ તૈયાર થયા, એ વસ્તુ તેમનામાં વ્યાપેવા અદમ્ય પુરુષાર્થ અને દૃઢ એકનિશ્ચાના સાક્ષી છે

આજે ભલે આપણે એમણે અખત્યાર કરેલા માર્ગ વિષે શકા ઉઠાવીએ, તથા દેહદમનથી શુ એમ કહી, નાક મરોડીએ પણ, છેવટે એક નક્કર વસ્તુ આપણે મીકારી લીધા વિના નથી જ ચાલવાનું કે, માધની ઉપામના પૂર્ણતાની ભલે હોય,

પણ તે ઉપાસના પોતે તો એકાગ્રી જ હોવાની વધુ અપેક્ષા શબ્દોમાં કહીએ તો, અપૂર્ણ માધનો દ્વારા પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવી હોય, તો એકાગ્રી થયા વિના જાણે ચાલતું જ નથી શરીર-મન-આત્મા એ ત્રણેનો એક મગ્ગો - એક સાથે વિકાસ એ સામાન્ય કેળવણીનું લક્ષ્ય ભવે ગહે, પરંતુ કોઈ પણ જાગૃતતા પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવા ઇચ્છનારને અમુક વસ્તુઓ જતી કર્યા વિના ચાલે તેમ જ નથી. શરીર અને મન બંને સગળા વિકસ્યા હોય એના દાખલા ઇતિહાસમાં મળી શકે છે, પરંતુ, ત્યારે ‘છેડ જ સામાન્ય’-પણાની છાપ મોટે ચલારે તેમના ઉપર ચોટલી સાક દેખાય છે.

જાકી, આધ્યાત્મિક પ્રગતિની જાગૃતતા અખત્યાગ કર્યાંલા સાધનોની જાગૃતતા વસ્તુસ્થિતિ એવી છે કે, અમુક જ સાધન કાર્યકર છે અને અમુક નથી, એવો ભેદ પાડી શકાતો નથી કાગળ દે, ઉપર જણાવી આવ્યા તેમ, છેવટે તો મુખ્ય સાધન ભાવના છે - શ્રદ્ધા છે જાકીના સાધનો તો તે ભાવના અથવા શ્રદ્ધાને ઉત્તેજિત કરવા કે ગતિમાન કરવા પૂરતા જ કામના છે એટલે જેમ વૈદ્યકીય જગતમાં, તેમ આધ્યાત્મિક જગતમાં પણ, જુદી જુદી ઉપચારપદ્ધતિઓ તત્ત્વની દૃષ્ટિએ જોના એકમગ્ગી મિથ્યા છે, અથવા એકસગ્ગી માચી છે છેવટે તો કોઈ પણ ઉપચારપદ્ધતિ જેટલે અરો દગ્દીની જિજ્ઞાસાને જાગૃત કરી શકે છે, તેટલે અશે જ કાર્યકર નીવડે છે વણી વાર માચી દવા માનીને આપેલી જોડી ગીંગાની દવાએ પણ ધાર્યું પગિણામ જ નિપજાવ્યાના દાખલા મળી આવે છે તેવી જ રીતે કલ્પનામાં જ વાગેલી ટાકણીને કૃત્રિમ ગત્રક્રિયા દ્વારા કાઢી બતાવ્યા બાદ જ જળમ રુઝાવા

લાગ્યાના કિન્ના વૈદકમા મુપ્રમિદ્ધ છે. તેમ જ આધ્યાત્મિક
વૈદ્યાની માનવતા પણ છેવટે તો જીવનના મૂળ ચેતનપ્રવાદને
અર્થ કથાની વસ્તુ જ મુખ્ય છે એ વસ્તુ કોઈ પણ માત્ર
માધન દ્વારા મિદ્ધ થાઓ એટલે જીવ જ તપશ્ચર્યાદિથી મૂળ
પ્રવાદને ન પહોંચી શક્યા, તે જ તપશ્ચર્યાદિથી અનેક જૈન
નાથક પીરો તે પ્રવાદને પહોંચી ગયા હોય, તો તેમા શકા
વારવા જેવું કંઈ નથી

મયાગ એક જ ગદે છે કે, કોઈ પણ માધનામાર્ગ
કાર્યકર થઈ શકે એ વસ્તુ તરતની દૃષ્ટિએ માગી બાલે હો,
પણ તેથી જ કદાચ એ તપશ્ચર્યાની જગત વિભી થાય છે કે,
ક્યાં માધનામાર્ગ અમાનવતા આત્મ તરફે ગદે તો આમાન્ય
અમાન્યજીવનમા કાર્મિક આરોગ્ય — પુરુષાર્થ — અને વીરના
દાખાસને અલ્પે પ્રગટે અને પ્રચાર પામે ગમકુલ્યપરમદન
જાદુ નવમાન ગાટે કોના કે, બાલે તેનાથી મલ્યને પાગી
શકાકુ હોય, તો પણ પન્ના જેમ જાગ્યા દ્વારા પેગી નકામ
જે, તેમ તમાથી મહુ પાગી મદાર નીકળવા મળેલા ખાળ
દ્વારા પણ પેગી શકાય છે, તો પન્ની ખાળ દ્વારા પેગવા કળા
મળ્ય પાગમા દ્વારા પેમયુ વધુ કળાગત્તેગ નથી ?

તે રીતે તંત્રા જતા, દેવદનન, અને કોઈ પણ બાવનાના
અર્થ જાળ મેદા દિવર પામુ નરખો જ બાલ શકનાર જૈન
માર્ગ આમાનિક દૃષ્ટિએ પણ અનિરૂપીય નથી જ, દેવદનન,
બાવનાનિગે / જીવતા, અથવા ગર્ભકાલિનના ગ્રાહમા પ્રીતિ
મે, કલિન જાન-અર્થ એ મળુ પન્નુએને જ 'પન્નુ મગર'
૩૦ — પર્વક ૩ — જાનનાર 'પર્વમાર્ગ' અમાન્યજીવનને માગે જ
દિવારકે મન મહે તમ જે આલે પણ પુરોષીય ગાદોમા

જે યાદવાસ્થલી વાગ્વાર વ્યાપતી જણાય છે, તેના મૂળમાં જોઈએ તો અસંયમ, અને હિંમતી વસ્તુ જ માલૂમ પડશે. ઇદ્રિયોને ઇટ્ટીદાર મૂકવાનો આદર્શ રાખો (અપ્રહ્લયર્થ), તો પછી તેમની તૃપ્તિ માટે જોઈતા પદાર્થો મેળવવા માટે (પરિશ્રદ્ધ), ચોરી, જાહ અને અતે હિંમા આવકાગવા જ રહ્યા. પરંતુ જે સમાજમાં વગ્યાગ-મોજશોખ-ધનઐશ્વર્ય આદિ ત્યાગીને ઇદ્રિયનિગ્રહી તપસ્વી થવું એને જ શ્રેયસ્પ માનવામાં આવતું હોય, અને એ બધાના મૂળમાં અહિંમતી વ્યાપક ભાવના હોય, તો સમાજવિગ્રહના ઘણા કારણો ઓછા થઈ જાય એ દેખીતું છે.

અલખત, એ અહિંસાની ભાવના વણી સૂઝમ વસ્તુ છે, અને તેનું અનુશીલન પ્રજાપૂર્વક થવું જોઈએ નહિ તો અત્યાગની જૈન અહિંસાની માફક એ અહિંસા પોતે જ હિંસાની પોપડ એવી ભારે અમામાનિક વસ્તુ બની જાય હું અહિંસક રહું તેટલા માટે ખેતી કરવાનો ભાગ અને પાપ હું ખીજા ઉપર નાખવા ઇચ્છુ, અથવા ગણ્યતત્ત્વના બધા લાભ તો લેવા ઇચ્છુ, પણ તેની આવશ્યક સેવાઓને નરકપ્રાપ્તિ કરાવનાર માની નિંદા, તો તે હિંમા કરતા પણ વધારે ખરાબ હિંમા થઈ, કાગળ કે, તેમાં તો હું જીને બચુ માટે ખીજાને પાપમાં નાખવા ઇચ્છુ છું એમાં તો ધર્મવૃત્તિનો જ નર્થો અભાવ છે, અને એ ભાવનાને અસામાનિક ગણી વખોડી કાઢવી જ જોઈએ અહિંમા એ વીગવૃત્તિ છે, હિંમાખી કે ગણ્યતરી-બાજ — કાયગવૃત્તિ નથી એ ધર્મે તો યતિધર્મને જ વિહિત ગણીને શાંતિ પકડવી જોઈએ, તેની ભાવના હેઠળ ગૃહસ્થપણ શક્ય નથી

આ પ્રથમા અનુવાદિત કરેલા ત્રણ અગ્રથોના વિષયને લગતી ઈર્ષ લાખી ચર્ચા ઉપર ડગી લીધી હવે આ અનુવાદ પૂરતી એક-એ વસ્તુઓ અને જણાવી લઈએ આ માળાના અન્ય પુસ્તકોની જેમ આ પુસ્તકને અને (વિશેષનામોની) સૂચિ આપી છે, પરંતુ સુભાષિતમગ્રહ આપી શકાયો નથી તેનું કારણ એ છે કે, આ ત્રણે પ્રથોમા એકે શ્લોક કે ગાથા જ આવતા નથી જે થોડીધણી ગાથાઓ આવે પણ છે, તે કથાઓના નામની મગ્રહગાથાઓ છે તોપણ એટલું નોંધવું જોઈએ કે, કેટલીક કથાઓમા ફરેર સાધુ વગેરેના પાત્રોને નમજીતે પાછો વાળવાના પ્રયત્ન વખતે જે મવાલજવામ થાય છે, તે સુભાષિત જેવા જ છે, તથા કોઈ પણ 'શ્રમણકાવ્યનુ' અનુરૂપ વસ્તુ બની શકે તેવા છે અર્જુનક માળી (મુદગગપાણિ) અને ગુજસુકુમારની કથાઓ તો પોતે જ એક મહાસુભાષિત જેવી છે

1. અનુવાદમા કોઈકોઈ જગાએ અમુક વિગતો કે વર્ણનોની પુનરુક્તિ થતી દેખાગે પરંતુ તે બાબતમા થોડીધણી લાચારી જ કબૂલ કરી પડે તેમ છે જુદી જુદી વાર્તાઓના સાધકોના જન્મ-યુવાવસ્થા-દીલા-અને તપની વિગતો અર્ધી જ કથાઓમા લગભગ એકમગ્ની જ છે મૂળપ્રથમા જ મધ્યામક કથાઓને માત્ર વિશેષનામોની વિગતોમા જ કેટલો હોવાને કારણે એકાદ મુખ્ય કથાને અતે યાદીરૂપે જોડી દેવામા આવી છે બીજી કેટલીક વાતો એકાદ વિગતમા જ વિશેષતા હોવાને કારણે જુદી આપની પડી છે તેવે રીતે ઉપર જણાવેલી વિગતો દૃઢમા પણ ઉચ્ચેખી જવી જ પડે, નહીં તો કથાના જુદા જુદા અંગો વચ્ચે પ્રમાણ જ ન જળવાય

કથાઓના બધા ત્યા સમાન અર્થવાળા જ મળ્યાબધ શબ્દો કે વિશેષણો માથે જ વપરાયેલા માલુમ પડશે જૈન ધર્માપદ્ધતિની એ એક વિશેષતા છે. દીકાકારો એ બધા શબ્દોની બાબતમાં પુનરાવૃત્તિનો દોષ ન લાગે માટે થોડો થોડો અર્થભેદ બતાવવા પ્રયત્ન કરે છે, પરંતુ ઘણીવાર તો ‘એ બધા શબ્દો સમાન અર્થના જ છે’ એમ પણ સ્પષ્ટ કહી દે છે વાર્તાના અહિંબુત રસની જમાવટમાં એ પ્રચારની ગંદી ઉપયોગી જણાવાથી, એ બાબતમાં મક્ષેપ માધવાની દાનત રાખી નથી વાર્તાના રમમાં એ વસ્તુ ખટકતી નથી, પરંતુ પોપક નીચડે છે.

અનુક્રમણિકા

કોષાદ્ય સાત

૩

ખંડ ૧લો

પાંચનાં ક્રોડો

૧ મૃગાપુત્રની કથા	૩
૨ હુન્નિઝતની કથા	૧૯
૩ અભયગેનની કથા	૩૧
૪ ગાકટની કથા	૪૧
૫ બૃહસ્પતિદત્તની કથા	૪૫
૬ નદિવર્ધનની કથા	૮૮
૭ હિમ્વત્તની કથા	૫૨
૮ ગૌરિકદત્તની કથા	૬૦
૯ દેવદત્તાની કથા	૬૪
૧૦ અલ્પની કથા	૭૩

ખંડ ૨જો

પુણ્યનાં ક્રોડો

૧ મુખાહુની કથા	૭૬
----------------	----

ખંડ ૩જો

સાચનાં ક્રોડો

૧ ભલીકુમારની કથા	૯૭
૨ ધન્યની કથા	૧૦૪

ખંડ ઇયો

સુકતોની કથાઓ

૧ ગૌતમહુમારની કથા	૧૨૩
૨ ગળ્ગુહમારની કથા	૧૩૧
૩ પદ્માવતીની કથા	૧૪૭
૪ મુદ્ગરપાણિની કથા	૧૫૫
૫ અતિમુક્તકની કથા	૧૬૩
૬ લાલીની કથા	૧૬૭
સુચિ	૧૭૭

પાપ, પુણ્ય અને સંયમ

ખંડ ૧ લો

પાપનાં ફળો

જે કેદ ચાલા રૂઢ જોવિયદી પાવાઈ કમ્માઈ કરતિ રહ્યા ।
 તે ઘોરરૂઢે તમિસધચારે તિલ્લામિતાવે નરણ પડતિ ॥
 તિલ્લ તમે પાણિણો યાવરે ચ જે હિંસની આવમુદ્દ પડુચા ॥
 જે છૂસણ હોડ અદત્તહારી, જ મિચ્છની સેચવિચસ્મ કિંચિ ।
 પાગલિ પાળે વહુણતિવાતિ, અતિલ્લતે ઘાતમુલેતિ ચાલે ॥

[સૂત્ર ૦ ૧-૫, ૩-૫]

મુવર્માસ્વામી હે છે હે જીવ ' પૂર્વે ' મે મહર્ષિ મહાવીરને
 પૂછ્યુ હવે કે નર ગાથી પમાય છે તેના જવાબમા તેમણે મને
 હે

' સમારમા જે કોઈ અજ્ઞાની કૂર મનુષ્યો પોતાના જીવિતને
 અર્થે પાપકર્મો કરે છે, તથા પોતાના મુખ માટે સ્થાવર-જંગમ
 પ્રાણીઓની ક્રૂતાથી હિંસા કરે છે, ચોરી કરે છે, તથા સ્વયમ-
 માર્ગનુ જરા પણ પાવન કરતા નથી, તેઓ મોર અવનાવાળા,
 તથા તીવ્ર વેદનાઓવાળા નરકમા પડે છે '

મૃગાપુત્રની કથા

જૂના મમયમા મૃગાગ્રામ નામે નગર હતુ તેમા વિજય નામે હાલિય રાજા ગભ્ય કરતો હતો તેની રાણીનું નામ મૃગાદેવી હતુ તે બનેને મૃગાપુત્ર નામે પુત્ર હતો તે જન્મથી જ આધળો-મૂળો-બહેરો-દૂબડો તથા પલાચાતી^૧ હતો. તેને હાથ-પગ-કાન-આખ-નાક વગેરે ઇન્દ્રિયો ન હતી, પરંતુ તેમનો આકાર માત્ર હતો મૃગાદેવી તે બાળને એક ગુપ્ત ભોયગમા કાંઈ બાણું નહિ તે રીતે કાળજીપૂર્વક ઉછેરતી હતી

તે જ નગરમા બીજો પણ એક જન્મભાધ મનુષ્ય રહેતો હતો તે કાંઈ દેખતા માણ્યમની સાથે, તેણે પકડેલી લાકડીને આધારે ઘેર ઘેર બીખ માગતો હતો અને લોકોના દિલમા દયા ઊપજાવી, જેમ તેમ પેટ ભરતો હતો તેનું માથું જથરપથર રહેતુ, અને તેની પાછળ માખોના ટોળા બણુમણ્યા કરતા

એક વખત ભગવાન મહાવીર કરતા કરતા તે નગરમાં આવી પહોચ્યા તેમને આવ્યા બાણી લોકોના ટોળેટોળા તેમના દર્શને જવા માટે ઊલટ્યા નગરના રાજમાર્ગોમા, તેમ જ શેરીએ શેરીએ બધા જુઓ ત્યાં શ્રમણ ભગવાન

૧ મૂળમા 'વાયવ' (-વ'તંગી) ગપ્દ છે. અર્થાત્ લંબાવાળો

મહાવીર પંપાર્યાની વાત ચાલના લાગી, અને મર્વત્ર લોકોની મેદની જામી ગઈ

આ ગંધી ધમાલનો અવાજ માભળી, પેલા આધળાએ પોતાને દોગનાગને પૂછ્યું ‘ભાઈ’ આજે મૃગાગ્રામમા એવું તે શું થયું છે, જેથી લોકોના ટોળેટોળાં આમ દોડાદોડી કરી રહ્યા છે? આજે નગરમા ઇંદ્રનો, ઝડનો, રુદ્રનો, ગિવનો, કુબેરનો, નાગનો, ચતનો, જૂતનો, નદીનો, તળાવનો, વૃક્ષનો, ચૈત્યનો કે પર્વતનો કોઈ ઉત્સવ છે, કે કોઈ ઉદ્યાનયાત્રા છે, અથવા ગિરિયાત્રા છે?’

ત્યારે પેલાએ તે આધળાને કહ્યું “આજે એવો કોઈ ઉત્સવ કે ઉત્સાહી તો નથી, પરંતુ ભગવાન મહાવીર આજે આ નગર પધાર્યા છે, અને ગામખંડાગ ઈશાનખૂણામા આવેલા ‘ચંદનપાદપ’ ઉદ્યાનમા^૧ બિતર્યા છે, તેથી એમના દર્શન કરવા ઉત્સુક થયેલા લોકોની આમ મેદની જામી છે.”

આ માભળી આધળાએ કહ્યું, ‘હે ભાઈ’ આપણે પણ ચાલ ત્યાં જઈએ અને ભગવાનના દર્શન કરીએ એવા મતનાધુઓનું નામ કે ગોત્ર પણ આપણે કાને પડી જાય, તો પણ મોટું ફળ મળે છે, તો તેમની પાસે જઈ, તેમને નમસ્કારગદિ કરી, તેમનો સદુપદેશ માભળવાટી તો ઇંદ્રલોકો બધો લાભ થાય’ માટે ચાલ, આપણે ત્યાં જઈએ અને ખીન જન્મનું કાર્તિક ભાથું બાંધીએ’

પછી તે આધળો પેલા માણસે પડોલી લાડીને આધારે બધા મહાવીર ભગવાન હતા ત્યાં આવ્યો, અને તેમને વંદન-

૧ ત્યાં મુધર્મ ચક્ષુનું મંદિર હતું, એવું મૂળમા વધારે છે

અદક્ષિણાદિ કરી, એક તરફ ઊભો રહી ભગવાન મહાવીરે પણ ત્યાં આવેલા મૌને ધર્મોપદેશ કર્યો

કથા પૂરી થયા બાદ બધા વીખગઈ ગયા, અને પોત-પોતાને ઘેર ચાલ્યા ગયા. તે અગ્સામા ભગવાનના મોટા શિષ્ય ઇન્દ્રભૂતિ નામના સાધુ^૧ મયમ અને તપ આચરતા તેમની માથે જ ફરતા હતા તે માડામાત હાથ ઊભા હતા, તેમનો વર્ણુ કમોડીના પથગ ઉપર પડેલી સોનાની રેખા સમાન ગૌર હતો, તે ઉગ્ર તપસ્વી હતા, ઘેર શ્રદ્ધાચારી હતા ધ્યાનગત હતા, તથા શાન્તજન હતા તેમણે આજના ટોળામા પેલા અધ માણુમને જોયો હતો. સારથી તેમને ભગવાન મહાવીરને અન્ન પૂજવાનું મન થયું હતું. લોકો વીખગઈ ગયા બાદ, તે ભગવાન મહાવીર પામે આવ્યા અને શ્રદ્ધા-પૂર્વક તેમને પૂછવા લાગ્યા

ગૌતમ — ભગવન્ ! કોઈ માણુમ જન્મથી જ આધજો જન્મેલો હોય ?

મહાં — હા, હોય

ગૌં — ભગવન્ ! તેવો માણુસ ક્યા છે ?

મહાં — હું ગૌતમ ! આ નગરમા જ વિજયગજ તથા મૃગાદેવી ગણીનો પુત્ર જન્મથી જ આધજો જન્મેલો છે તેને હાથ-ગજ-કાન-આખ-નાક વગેરે ઇન્દ્રિયો જ નથી, માત્ર તેમનો આકાર છે તેને મૃગાદેવી એક ગુપ્ત ભોયગમા કોઈ જાણે નહિ તે રીતે કાળશુપૂર્વક ઉછેરે છે

૧ તેમની વિશેષ માહિતી માટે જુઓ આ માળાવુ 'અતિમ ઉપદેશ' પુસ્તક, પા ૩,૨૪૦,૨૬૨

ગૌતમે કહ્યું 'હે દેવાનુગ્રિયે' ભાગ ધર્માચાર્ય શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે મને એ વાત કહી છે, તેથી હું તે જાણું છું. ભાગ એ ગુરુ ધર્મના આદિર્તા છે, તીર્થ કુ છે, બીજા કોઈના ઉપદેશ વિના સ્વયં તત્ત્વબોધ પામેલા છે, મર્વ પુરુષોમા તથા લોકોમા શ્રેષ્ઠ છે, સમગ્ર જગતના નાથ, પ્રકાશક, અભયદાન દેનાર, જ્ઞાનરૂપ, ધર્મદેશક, ધર્મસાગથિ, ધર્મચક્રવર્તી, કેવલજ્ઞાની, જિન, મહલ તત્ત્વના વેત્તા, સર્વજ્ઞ, અને સર્વદર્શી છે'

આ પ્રમાણે મૃગાદેવી ગૌતમ માથે વાતચીત કરી રહી હતી, તેવામા જ પેલા મૃગાપુત્રને અવગવવાનો મમય થયો. એટલે મૃગાદેવીએ ગૌતમને કહ્યું, 'હે ભગવન્' તમે અહીં થોડીવાર થોભો, હું તમને હમણા જ મારો તે પુત્ર બતાવું છું'

આમ રહી, મૃગાદેવી પોતાના ખાનગી ગોડામા ગર્ભ લા જઈ તેણે પોતાના કપડા બદલી નાખ્યા ત્યાગ્યાદ એક દેલણુગાડીમા પુષ્કળ ખાન, પાન, મુખવાસ, મેવો વગેરે પદાર્થો ભરીને, તેને ધકેલતી ધકેલતી તે ગૌતમ ઊભા હતા ત્યા આવી અને રહેવા લાગી, 'ભગવન્' તમે મારી પાછળ પાછળ આવો, હું તમને મૃગાપુત્ર પાસે લઈ જઈ છું'

ગૌતમ મૃગાદેવીની પાછળ પાછળ ચાલ્યા મૃગાદેવીએ પેલા ભોયગ પામે આવીને ગાડી થોભાવી, તથા પોતાનું મો ચાગ-એવડું કરેલા વઝ્રથી બાધતા બાધતા ગૌતમને કહ્યું, 'ભગવન્' તમે પણ તમારું મો મૂમતીથી^૧ બાધી લો'

૧ 'મુહપોત્તિયા' । નૈન સાધુઓ શામોચ્છાસથી જીવન રૂ ન હણાય માટે મોએ પટ્ટી બાધે છે તે

કરેલા, જૂના કોઈ અતિથય પાપી તથા અશુભ કૃત્યોનું માફક
કળ ભોગવી રહ્યો છે તો હે ભગવન! એ જીવ પૂર્વજન્મમા
કાણુ હતો, તેનું નામ શું હતું, તેનું ગોત્ર શું હતું, તે કયા
ગામ કે નગરમા ગહેતો હતો, તથા તેણે તે જન્મમા શું
દીધું-ભોગવ્યુ-આચર્યું હતું, કે જેને કાણે તે આ જન્મમા
નાકાત નરકની જ વેદના ભોગવે છે ?”

ભગવાને કહ્યું હે ગૌતમ! પૂર્વે આ જલુકીપમા
ભાગતક્ષેત્રમા ‘શતદ્વાર’ નામે નગર હતું તેમા ધનપતિ નામે
રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે નગરની નજીક અગ્નિખૂણા નરક
વિન્યયવર્ધમાન નામે ગહે^૧ હતું તે ગહેરના તાલુકામા
ખીજા પાચસો ગામ હતા વિન્યયવર્ધમાન ગહેર ‘એકાદિ’
નામના મૂળાની^૨ હકૂમત હેઠળ હતું તે મૂળો મહાઅધાર્મિક
હતો, તથા દુગચારી તરીકે તેણે લોકમા નામના મેળવી
હતી શીલ, વ્રત વગેરેના ક્ષેષ વિનાનો તે એકાદિ અધર્મા-
ચરણુમા જ પ્રીતિવાળો હતો, તથા વિન્યયવર્ધમાન ગહેર તથા
તેના પાચસો ગામ ઉપર અધિકાર ચલાવતો હતો લોકો
ઉપર ભારે કઠ નાખીને, ખેડૂતોને ધીરેલા ધાન્યથી અમણુ-તમણુ
પડાવીને, લાચો લઈને, તેમનું અપમાન કરીને, ગમે તેવા

૧ મૂળમા તેને માટે ‘સેટ’ શબ્દ છે તેનો અર્થ, ‘આસપાસ
માટીની દીવાલવાળું ગહેર’ શાય છે

૨ મૂળમા ‘રાષ્ટ્રકૃટ’ શબ્દ છે પ્રિન્સિપલ તેનો ‘મડલોપજીવી
રાજનિયોગિક’ એવો અર્થ આપે છે પરંતુ એ નામનો ઐતિહાસિક
રાજવંશ પણ મહારાષ્ટ્ર-ગાળામા હો સ ત્રીજા મૈત્રથી છઠ્ઠા
મૈત્રા સુધી ગત્ય કરતો હતો તે રાજ્યો પોતાને સાત્યજિના
વગળ યાદવો ગણતા હતા

માધાનુ શૂળ, અરુચિ, આખ અને કાનની વેદના, ખરજ, જલોદર અને કોટ^૧ તેણે પોતાના કુટુંબીઓને બોલાવીને કહ્યું 'હે દેવાનુષ્રિયો' તમે બધા વિજયવર્ધમાન શહેરના તરબેટાઓમા ત્રણ ગ્રંતાઓમા, ચાચરોમા, ચોકોમા તથા ગેરીએ ગેરીએ એવી ઘોષણા કરાવો કે, જે દ્રાધ વૈદ્ય, જાણકાર કે નૂસખાખાજર માગ આ મોળ રોગમાથી એક રોગને પણ મટાડે, તેને મો માગ્યુ ધન આપવામા આવશે. આવી ઘોષણા તમે એ વાર, ત્રણ વાર કરાવો'

એકાદિના કુટુંબીઓએ એ પ્રમાણે વિજયવર્ધમાન શહેરમા બેત્રણવાર ઘોષણા કરાવી તે માનળી, કેટલાય વૈદ્યો, વૈદ્યપુત્રો, જાણકારો અને નૂસખાખાલે ચિકિત્સાને લગતા શસ્ત્રો, પાત્રો, શસ્ત્ર તીક્ષ્ણ કરવાની મદલીઓ, (કરિયાતા વગેરેની) મળીઓ, ગોળીઓ અને અનેક પ્રકારના ઓસડવેનડ લઈને આવ્યા.

તેઓએ આવીને એકાદિનુ ગરીબ તપાગ્યુ, તથા નિદાન વિષે અદા પડપૂછ કરીને, કેટલાય લેપો, ખરડો, ચીકણા પીણા, વમન અને વિરેચનના ઉપચારો, નામો, ડામો, આનો, જઠગની

૧ આચારગના છઠ્ઠા અધ્યયનમા, ટંકમાળ, કોઠ, કથ, અપન્માર, અક્ષીગેગ, જટતા, હીનાગપણ, રૂખડાપણ, ઉદરરોગ, મૂંડપણ, ગરીરનુ ઝૂંલી જવુ, ભગ્નકરોગ, કપવા, પીઠ વાડી વળી જવી, શ્લીષ્ઠ અનેમધુમેહ-એવા ઝોળ ગણાવ્યા છે

૨ મૂળમા વૈદ્ય, વાયદ અને ચિકિત્સક એવા ત્રણ ગણે છે, ટીકાકાર તેમનો અર્થલેખ આમ છે છ ગાત્ર તેમજ ક્રિયા બને જાણનાર તે વૈદ્ય, નયુ ગાત્ર જાણનાર તે જ્ઞાયક, અને નગી ક્રિયા જાણનાર તે ચિકિત્સક

ત્યાથી ચ્યવીને તે આ મૃગાગ્રામ નગરમા વિજય રાજની મૃગાદેવી ગણીની કૃષ્ણે પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થયો. તે ગર્ભમા આવતા જ મૃગાદેવીના શરીરે તીવ્ર વેદના ઊપડી તેમજ તે ગર્ભમા રહ્યો તેટલા દિવસ મૃગાદેવી વિજય રાજને અપ્રિય તથા અકારી થઈ પડી એક રખત ગત્રીના પૂર્વ ભાગના અતમા અને અપર ભાગની ગરજાતમા મૃગાદેવી આ બંધી કોટુખિક ચિનાઓથી જગતી જ પડી હતી, તેવામા તેને આ પ્રમાણે વિચાર આવ્યો. ‘પહેલા હું વિજય રાજને ઇષ્ટ, કાંત, પ્રિય, તથા મનગમતી હતી, તથા મને તે મનોહર, મનમાં ચિંતવવા યોગ્ય, વિશ્વાસ ઢગવા યોગ્ય, તથા માનીતી ગણુતા હતા. પરંતુ ત્યાંથી આ ગર્ભ ભારી કૃષ્ણમા આવ્યો છે, ત્યારથી હું તેમને અનિષ્ટ, અપ્રિય તથા અકારી થઈ પડી છું. વિજયરાજ મારું નામ કે ગોત્ર સાબળવા પણ ઇચ્છતા નથી, તો પછી મને જોવાની કે ભોગવવાની ઇચ્છા તો શાની જ કરે? માટે હું મારા આ ગર્ભને વિવિધ ઉપાયો વડે દુકડે-દુકડા ઢગી કાઢી નાખું, પાડી નાખું, ઓગાળી નાખું, કે મારી નાખું.’

આમ વિચારી, તેણે ગર્ભમાવ કમવનાગ અતિ ખાગ, અતિ ફડવા, અતિ તૂરા વગેરે પદાર્થો ખાવા-પીવા માડ્યા, પરંતુ એ બધા ઉપાયો કરવા છતાં તે ગર્ભ પડ્યો નહિ. ત્યારે મૃગાદેવી થાકીને, નિરાશ થઈ, પરવશપણે તે ગર્ભને મહા દુઃખે ધાગણુ કરવા લાગી,

પેલો છોકરો ગર્ભમા હતો હતો ને જ, તેના ગરીરમાં આઠ અદર ઝરનારી અને આઠ બહાર ઝરનારી એમ સોળ નાડીઓ ઉત્પન્ન થઈ. તે સોળમાથી આઠ નયું પરુ ઝરતી

આ માભણી વિજયરાજ સક્ષણો ઊઠ્યો અને મૃગાદેવી પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો. ‘હું દેવાનુપ્રિયે’ આ તારો પહેલ-વહેલો ગર્ભ છે તેને જો તું ઉઝડે ન ખાવી દઈશ, તો તારી પછીની પ્રજા પણ જીવશે નહિ. માટે તું એ છોડરોને કોષ ભોયગમા ગુપ્ત રીતે રાખ, અને તેને ગુપ્ત રીતે ખવરાવી-પીવગવીને ઉછેર, જેથી તારી ભવિષ્યની પ્રજા દીર્ઘજીવી થાય.’

મૃગાદેવીએ વિજયગજનુ કહેલું વિનયપૂર્વક ડબ્બલ ગાંધુ ત્યારથી તે પેલા છોડગને ગુપ્ત રીતે ભોયગમા ઉછેરે છે હે ગૌતમ! એ પ્રમાણે મૃગાપુત્ર પોતાના પૂર્વે કરેલા જૂના અતિશય પાપી તથા અશુભ કૃત્યોનું માફું ફળ ભોગવી ગયો છે

તે માભણી ગૌતમે પૂછ્યું ‘હે ભગવન્! એ છોકરો મગલકાળે મૃત્યુ પામી અહીંથી કયા જશે? અને કયા ઉત્પન્ન થશે?’

ભગવાને કહ્યું ‘હે ગૌતમ! મૃગાપુત્ર ૨૬ વર્ષનું પૂરેપૂરું આયુષ્ય ભોગવીને મગલ પામી, આ ભારતવર્ષમાં જ આવેલા વૈતાલક પર્વતની તળેટીમાં સિંહના કુળમાં મિંહ તરીકે જન્મશે. તે મિંહ પણ અધર્મી, દુગચારી, સાહમિક તથા દૂર હશે, અને ઘણું પાપકર્મ ભેગું કરશે ત્યાથી મરીને તે ફરી રત્નપ્રભા નરકમાં વધારેમાં વધારે એક સાગરોપમ વર્ષ આયુષ્ય વાળા નાગકેમાં ઉત્પન્ન થશે ત્યાથી ચ્યવી તે પેટે ચાલનાર માપ થશે સાથી મરીને તે, નરકની ખીજ ભૂમિમાં ઉત્પન્ન થશે ત્યાં વધારેમાં વધારે આયુષ્ય ત્રણ માગરોપમ વર્ષનું હોય છે સાથી ચ્યવી તે પક્ષી થશે સાથી મરીને તે નરકની ત્રીજી ભૂમિમાં ઉત્પન્ન થશે ત્યાં વધારેમાં

ત્યારબાદ તે સુપ્રતિષ્ઠ નામના પુરમા ફરી^૧ આખસો થશે જીવાનીમાં આવતા, એકવાર તે પ્રથમ વરસાદ વેળા મહાનદી ગંગાની ભેખડ ઉપર માટી ખણતા ભેખડ સાથે તૂટી પડી દબાઈ મરશે, અને એ જ સુપ્રતિષ્ઠપુરમા એક શેઠને ઘેર પુત્ર તરીકે જન્મશે. જીવાનીમા આવ્યા બાદ કોઈ લાયક સ્થવિરો^૨ પાસેથી ધર્મોપદેશ સાભળી, તે ધર્યાર છોડી સાધુ થશે સાધુ અવસ્થામા તે કાળજીપૂર્વક વર્તનારો, મન-વાણી-કાયાનો સયમ કરનારો, તથા ઇન્દ્રિયનિગ્રહી બ્રહ્મચારી થશે બહુ વર્ષો સુધી એ પ્રમાણે સાધુપણ પાળીને તથા પોતાના સર્વ કર્મોનું આલોચન^૩ તથા પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને, અતે મમાધિ અવસ્થામા મરણ પામી, તે સૌધર્મ કલ્પમા^૪ દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થશે ત્યાંથી અધીને તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા જે કોઈ કુળો ધનાદિથી પૂર્ણ, પ્રતાપયુક્ત, વિખ્યાત, ધર-પલગ-આસન-વાહન વગેરે સામગ્રીથી ભરપુર, સોનુ-રૂપુ-લેણદેણુ-જમણવાર-દાસી-દાસ-ગાય-ભેસ વગેરે સાધનોથી યુક્ત તથા કોઈનાથી આજખા ન જાય તેવા હશે, ત્યાં પુત્ર તરીકે જન્મશે જન્મતાવેત તેને સર્વ સરકારો ઠાકમાઈથી કરવામા આવશે, તથા પત્ની પણ તે અનેક આયાઓ, ધાવો વગેરે દ્વારા ઉછેરાશે

૧ 'ફરી' એટલા માટે ૨ પદેલા પણ તે વાળીવાર થઈ ચૂક્યા હશે

૨ જુદા સાધુઓ

૩ ગૃહ આગળ દેવોની નજવાત કરી જવી તે

૪ સૌધર્મ વગેરે મ્લેષો એટલે કે અર્જોની માદિની માટે લુઓ આ માળાનું 'શ્રુતિમ ઉપદેશ' પુસ્તક, પા. ૨૬૨.

ઉજ્જૈનકની કથા

જૂના કાળમા વાણિજ્યગ્રામ^૧ નામે નગર હતું તે નગરમા કામધ્વજ નામની ગણિકા ગહેતી હતી તે સર્વ ઇન્દ્રિયો, લક્ષણો, ચિહ્નો તથા સૌભાગ્યાદિ ગુણોથી યુક્ત હતી તેનું શરીર પ્રમાણયુક્ત^૨ હતું તથા તેના સર્વ અંગો સારી રીતે ખિલેલા હોઈ, તે સર્વાંગસુદર હતી. તે ખોતેરેય કળામા કુશળ હતી, ૫૭ તુ ગીત-નૃત્યાદિ ગણિકાને ઉચિત ૬૪ કળા-ઓમા તે તે પાગલ હતી પુરુષ સાથે વિવિધ વિહારો કરવાની સર્વ પ્રક્રિયા^૩ તે જાણતી હતી તેના કાન આખ-નાક-જીભ-ત્વચા-મન એ નવે અંગો યૌવનથી જાગૃત થયેલા

૧ વૈશાલી નગરીના એક ભાગને જ વાણિજ્ય ગ્રામ કહેવામા આવતો.

૨ મૂળમા તેા માન, ઉન્માન અને પ્રમાણ એ ત્રણ છે પાણીથી ભરેલી કૂડીમા દાખલ થતા જેના પ્રવેગથી કૂડીનું ડર શેર પાણી (દ્રોણ) બહાર નીકળે, તે 'માન'યુક્ત કહેવાય જેનું વજન ૪૦૦૦ તોલા (અર્ધો ભાર) થાય, તે ઉન્માનયુક્ત કહેવાય. અને ચોતાના આગળથી માપતા જેની ઉંચાઈ ૧૦૮ આગળ થાય, તે પ્રમાણયુક્ત કહેવાય.

૩ મૂળમા સુરતકીડાના ૨૬ વિશેષો, ૨૧ રતિગુણો, અને ૩૨ પુરુષોપચારો છે.

તથા માફ કર્યાં. ત્યારબાદ વામણે લઈને તે ભગવાન મહાવીર પાસે આવ્યા અને તેમને નમન કરીને, તેમની પાસેથી ઉચ્ચ-નીચ-મધ્યમ કુળોમા વિધિપૂર્વક ભિક્ષા માટે જવાની પરવાનગી માગી પગવાનગી મળતા, તે શારીરિક કે માનસિક ઉતાવળ છોડી દઈને અસંખ્યાત ચિત્તે, તથા ધૂમરા જેટલે દૂરથી આગળની જમીન જોતા જોતા ભિક્ષા સેવા વાણિજ્ય-ગ્રામ નગરમા દાખલ થયા.

ગજમાર્ગમા ફરતા ફરતા તેમણે એક જગાએ અનેક હાથી-ઘોડા-મનુષ્યો વગેરેનો મમુદાય જોયો. હાથીઓને બખ્તરો બાધવામા આવ્યા હતા, તેમના તગ કમવામા આવ્યા હતા, તેમની બને બાજુ વટાઓ બાધવામા આવી હતી, તેમના કઠમા વિવિધ મણિઓ અને રત્નોની માળાઓ પહેરાવેલી હતી, બીજી રીતે પણ તેમને ગ-રોગાનથી મારી પેટે શણગારવામા આવેલા હતા તેમના ઉપર ધ્વજો અને પતાકાઓ ફરકી રહી હતી, તેમને પાચ પાચ મુગટ પહેગવવામા આવ્યા હતા, તેમના ઉપર તેમના માવતો જેઠેલા હતા, તથા વિવિધ શસ્ત્રો ગોઠવેલા હતા ઘોડાઓ પણ એ પ્રમાણે બખ્તર, શસ્ત્રો વગેરેથી સુમનિજ્જત હતા તેમના મુખોમા લગામો લગાવેલી હતી, તેમની કટી ચામર તથા દર્પણોથી સુશોભિત હતી, અને તેમના ઉપર તેમના સવારો આરૂઢ થયા હતા પુરુષો પણ કવચધારી, ચાપ ચઢાવેલા ધનુષ્યયુક્ત, તથા કઠમાળાઓયુક્ત હતા તેમણે તખ્તીઓ-વાળા પટાઓ પહેરેલા હતા.

તે પુરુષોની વચ્ચે તેમણે એક ફુલાંગી પુરુષને જોયો તેને મુઝકેટાટ બાધવામા આવ્યો હતો, તેનાં નાક, કાન કાપી

ભગવાને કહ્યું 'હે ગૌતમ ! જૂનાકાળમાં આ જ ભારતવર્ષમાં હસ્તિનાપુર નામે નગર હતું તે નગરમાં સુનદ નામે રાજા ગત્ય કરતો હતો. હસ્તિનાપુરની વચ્ચેવચ્ચ સેકડો થાબલાઓ ઉપર બેઠો કરેલો એક ગોમડ્ય હતો. તમા ગહેરના મનાથ કે અનાથ એવા મેકડો ગાય-સાટ-બળદ-પાડીઓ વગેરે પ્રાણીઓ નિર્ભયપણે તથા કશી દિગ્ગચિતા વિના મુખે પડી ગ્રહેતા હતા ત્યાં તેમને ચામ-પાણી પણ પુષ્કળ મળતા હતા.

તે નગરમાં ભીમ નામનો ચાધરી (કૂટગ્રાહ) ગ્રહેતો હતો તે ક્રાંતિ માખી જનવરો પકડવાનો ધંધો કરતો હતો તે ગદ્ગદ, કુદ્ગદ, કૂ તથા અધાર્ગિક હતા તેને ઉત્પલા નામની સ્ત્રી હતી. એક વાર તે ગર્ભિણી થઈ ત્રણ માસ પૂરા થતા તેને એવો દાઉદ થયો કે, "તે સ્ત્રીઓને ધન્ય છે, જેઓ ગાય, બળદ, પાડી, આખલા વગેરેના બાવલા, આચળ, વપણ, પૂછડા, ખૂંધ, ખભા, કાન, આખો, નમકોગ, હાલ, હોદ, ગોઝડી^૧ વગેરે અવધવો ગધીને, તળીને, જૂહને, ચૂકવીને તથા ગીહુ ચડાનીને, સુગ, મધ, તાડી,^૨ જનિમઘ,^૩ મિધુ^૪, પ્રસન્ના^૫ વગેરે સાથે ખાઈ-ખવગરીને પોતાનો દોહદ પૂરો કરે છે હું પણ તેમ કરું તો કેવું !"

૧ ગળે લટકતી બડી ચામડી

૨ મૂળ મેરક છે ઈન્દ્રનાગ તેનો 'તાલપ્ત્રનિષ્પન્નમણુ' અર્થ કંઈ છે

૩ ભલિ (ભઈ) ના કદ જેવા મનુ

૪ ગોળની રાખમાથી બનાવેલ દાઢ

૫ દ્રાક્ષાદિનો ફાલ

પામી આમથી તેમ દોડદોડ કરવા લાગ્યા તેના માતપિતાએ ને ઉપરથી તેનું નામ 'ગોત્રામ' પાડ્યું.

ધીમે ધીમે તે ગોત્રાસ મોટા થયો. વખત જતા તેનો આપ બીગો ગુજરી ગયો. તેની પાછળ ગોત્રાસે ગડતા ગડતા નર્વ પ્રકાગ્ની ઉત્તરગમ્ધિયા કરી.

એક વખત ગુનદ ગામએ ગોત્રાસને ભેઠ, તેને પોનાનો 'ફુટગાદ'ના બનાવ્યો. તે પછી આપ જેવો ફૂર તથા અધર્મી થયો. વારેવારે તે મધગતે ઘેરથી નીકળી, પેલા ગોમડપમાં જઈ, ત્યાં જોડેલા જનવરોના અવયવો કાપી લાવતો અને દારૂ વગેરે સાથે ખાઈને મજા કરતો.

આમ પાંચસો વર્ષનું પોતાનું દીર્ઘ આયુષ્ય પૂરું થતા સુધી આવા આવા દુષ્ટ કૃત્યો વડે બહુ જ પાપકર્મ બેસી કરી, તે અતે દુષ્ટ તરફડતો મગજ પામ્યો, અને ખીજા નગરમાં નાગની તરીકે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં વધારેમા વધારે તણ આગરોપમ વર્ષનું આયુષ્ય હાથ છે.

પેલા વિજયમિત્ર ગેહની સ્ત્રી સુભદ્રાને મગેલા છોકરા જ જન્મતા હતા. તેના 'માગકો જન્મતાવેત મરી જતા હતાં.)' હવે પેલો ગોત્રામનો ૭૫ ખીજા નગરમાંથી અધીને વાળિજન્ય-ગ્રામ નગરમાં વિજયમિત્ર ગેહની સુભદ્રા ગેહાણીના ગર્ભમાં આવ્યો. નવ માસ પૂગ થતા ગેહાણીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો. જન્મતાવેત તેને અપવિત્ર ઉકગડા ઉપર મૂકી દેવામાં આવ્યો; અને પછી પાછો આશુવામાં આવ્યો. ત્યાગ્યાદ ગેહાણી તેને કાળકૃધી ઉછેરવા લાગ્યા.

૧ તાંદા નાખી જનવરો પ-કમાર

૨ મૂળના મહોમાં તે 'જાનિદ્વૈતા' હતી

મદા૦—હુ ગૌતમ! આજે જ પોતાનું ૨૫ વર્ષનું આયુષ્ય પૂરું કરી, સ્વિમનો ત્રીજો ભાગ બાકી રહેશે ત્યારે શરીરોએ ચડી, તે મગધ પામશે અને રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નારકી તરીકે ઉત્પન્ન થશે ત્યાથી ચઢવી તે જંબુદ્વીપના ભારતવર્ષમાં આવેલા ઘંતાદ્ર્ય પર્વતની તળેટીમાં વાનર તરીકે ઉત્પન્ન થશે. જુનાનીમાં આવતા ત પોતાના પશુભોગોમાં અત્યંત આસક્ત થશે, અને પોતાના ટોળામાં જોડલા જોડલા નર બચ્ચા ઉત્પન્ન થશે તે બધાને [હરીશ્ચન્દ્રિયી] મારી નાખશે એમ કહતા કહતા આયુષ્ય પૂરું થતાં તે જંબુદ્વીપના ભારતવર્ષમાં આવેલા દંડપુર નગરની મથિકાઓના કુળમાં પુત્ર તરીકે જન્મ્યો. તેના માતૃપિતા જન્મતાવેંત તેની પુરુષદ્રવ્ય કાંપી નાખશે, અને પછી તેને નપુમક તરીકે ઉદ્દેશ્યે બાળમે દિવમે તેનું નામ 'પ્રિયમેન નપુમક' પાડરામાં આવશે ઉમરે આવતા તથા બધી નપુમક-કળાઓ શીખી રહેતા તે જુનાની અને રૂપની બાળતમા ઉત્તમ બનશે પછી તે પ્રિયમેન ન નગરના માંડલિકા, સુવર્ણમે, જગીરદાર, કુટુંબીઓ, શેઠા, વેપારીઓ વગેરેને ગૃહ વિદ્યાઓના પ્રયોગોથી, મત્રો, ચૂંચીથી કે વશીકરણ પ્રયોગોથી વશ કરીને ખૂબ પેસા પડાવશે અને મોત-શોખ કરશે એ રીતે ઘણું પાપકર્મ બાધીને ૨૧૦૦ વર્ષનું સાધુ આયુષ્ય પૂરું કરી, તે પ્રિયમેન રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં

૧ નૂતનમાં વિજેતા આ પ્રમાણે છે દ્વિયોદયન ચેત્તરે કે દિપનોદિત્ય મરુ, નિહાન નેત્રે કે દવાયા દવાયા છનં ચામેા મામસ વાત બદાન ન પાડી મકે તેતે તેને આજ નાખવા, પ્રભવના ચેત્તરે કે કામેા મામૂન પલ્લી મદને મગધ વાત તેથી વિદ્યા તથા તેવા બીજા ૫૨ અભિયોગિય દુષાવે

અભગ્રસેનની કથા

જૂના કાળમાં પુષ્પિતાય નામે નગરમાં મહાત્મ્ય નામે
ગન્ત ગન્ત્ય કરતો હતો. તે નગરના મંદિરમાં ખૂણામાં મરદદ
ઉપર એક ઝાડી હતી તે ઝાડીમાં 'શાલાટવી' નામનો
ચોરોનો એક અડ્ડો હતો તે અડ્ડો પર્વતના વિષમ ભાગમાં
આવેલો હતો, તેની આમપાસ વાંમની ગીચ ઝાડી હતી;
તૂટી પડેલી ગોટ્ટી ગોટ્ટી બેખડો વડે જ તેની આમપાસ
વિષમ ખાઈ હતી ગર્ભ હતી, તેની અંદર પાણીની પૂગતી
મગનક હતી, પણ તેની આગુચાણુ ક્યાય પાણીનું નામ-
નિશાન પણ નહોતું. તેમાં નાદાગામીઓ અનેક હતી; તેની
અંદર અમુક પગિચિત લોકો જ જાન-આન કરી ગઈ હતા,
નથા આ જમાં કારણોથી ગમે તેટલું મોટું હરકત તેની આમ-
પાસ ધમપાજાડ ક્યાં કરે તો પણ તેનું કંઈ વળે તેમ નહોતું

તે શાલાટવીમાં નિશ્ચય નામે ચોરોનો મેનાપનિ રહેતો
હતો તે ખડુ અધર્મી, કુશીન તથા અનાચારી હતો, અને
અધર્મી હતો વડે જ આશ્ચર્ય સ્થાપતો હતો અનેક
લોકો તથા પ્રાણીઓને હાણવા-ઝેદવા-ઝેદવા-કાપવા વડે તેના
દાઘ લોલીથી ખરડાયેલા જ રહેતા હતા, તથા ચારે તરફના
નગરોમાં તેની દાક વાગી ગઈ હતી. તે ખડુ શરીર, દંડ
પ્રદારી, નાદમિક, શબ્દવેધી, તથા તલવાર સ્થાપવામાં એકો

તે પુરુષના આઠ નાના કાકાઓને તેના દેખતા કાપી નાખ્યા, પછી તે પુરુષને સારી પેઢે માર્યા આઠ તે કાકાઓના રાઈ રાઈ જોટલા દુકડા તેને ખવગવ્યા, અને તેમનું લોહી તેને પિવરાવ્યું પછી બીજું ચકલુ આવતા તેની આઠ નાની કાકીઓને કાપી નાખી, પછી તેને ખૂબ મારીને, તે કાકીઓના દુકડા ખવરાવ્યા અને તેમનું લોહી તેને પિવગવ્યું એ પ્રમાણે ત્રીજા ચકલામા તેના મોટા આઠ કાકાઓને, ચોથા ચકલામા તેની મોટી આઠ કાકીઓને, પાંચમા ચકલામા પુત્રોને, છઠ્ઠામા તેમની વહુઓને, સાતમામા જમાઈઓને, આઠમામા દીકરીઓને, નવમામા પૌત્રોને, દશમામા પૌત્રીઓને અગિયારમામા પૌત્રીઓના પતિઓને, બારમામા પૌત્રોની વહુઓને, ત્રણમામા દુવાઓને, ચૌદમામા કોઈઓને, પદ્મમામા માસાઓને, સોળમામા માસીઓને, અત્તરમામા મામીઓને, અને અટારમામા બાકીના મિત્રો, નાતીલાઓ, સ્વજનો (મામાના પુત્રો ૪૦), સબધીઓ (મમગ, સાળા ૪૦) અને પરિજનો (દાસ-દામીઓ વગેરે)ને કાપીકાપીને તેમનું મામ તથા લોહી તેને મારી-મારીને ખવરાવવા-પિવરાવવામા આવ્યા

આ બધું જોઈને ગૌતમે વિચાર્યું કે, આ માણસે ખરેખર પૂર્વે વણા ભારે પાપકર્મો કર્યા હોવા જોઈએ ઉતારે પાછા આવી, તેમણે ભગવનને પોતાની શકા મળાવીને પૂછ્યું : 'હે ભગવાન ! આ પુરુષ પૂર્વ જન્મમા કોણ હતો, તથા તેણે કેવા કર્મો કર્યા હતા, કે જેમનું તેને આવું કારણ ફળ ભોગવવું પડે છે ?

બાધી, ધનુષ્ય ચઢાવી,^૧ ગળે હાગ પહેરી, પટો બાધી, જુદા જુદા સન્ધ્યાઓ ધાગણ કરી, દાસ ભગવી, તલનાગ જેચી, ખમે ભાયુ લટકાવી, ધનુષ્ય ઉપર બાણ ખેચી, પાશ (ગોદણ કે કાસી) વીંઝી, જાન મુધી લટકાવેલા ઘટ વગાડતા વગાડતા, ગુણી ગાના અવાજ વચ્ચે, આનંદની કિલકારીઓ, તથા સિંહનાદોથી આકાશને સમુદ્રની ગર્જનાઓની પેઠે ભરી મૂકી, આખા નગરમાં બધું જોતા જોતા પગે ચાલતી ફરે છે, અને પોતાનો દોહદ પૂરો કરે છે હું પણ મારો દોહદ ને રીને પૂરો કરુ તો કેવું સારું!'

ધણા વખત મુધી પોતાનો દોહદ પૂરો ન થવાને કાગળે ચક્રદત્રી સુકાર્થ ગર્ભ, તથા તેની કાંતિ શીકી પડી ગર્ભ પછી વિજયના જાણવામાં તે વાત આનંદ તોણે બધી મગવડ કરી આપીને નેનો દોહદ યથેષ્ટ પૂરો કર્યો, એટલે ને આનંદથી પોતાના ગર્ભને વદન કરવા લાગી નવ માસ પૂરા થતા તોણે એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. વિજયે તે નિમિત્તે દશ રાત્રી પહોંચનારો જન્મમહોત્સવ ભારે ધામધૂમથી ઊજવ્યો, અને અગિયારમે દિવસે બધા સગાવહાલાને આમત્રી, તેમને યથેષ્ટ જમાડી-તૃપ્ત કરી, તે બધાની સમક્ષ તે પુત્રનું તેની માતાના દોહદ ઉપરથી 'અભગ્નસેન' એવું નામ પાડ્યું. પાંડી ને અભગ્નસેન જુદાજુદા કામ માટેની પાંચ જુદીજુદી ધાત્રીઓ વગેરે દ્વારા કાળજીપૂર્વક ઉછેરનો,^૨ કદરામાં વધતા ચપાના

૧ કે ધનુષ્ય વાપરતા પહેલા પહેરવાનાં મોજાં પહેરી, કે ધનુષ્ય લટકાવવાનો પટો પહેરી.

૨ જન્મમહોત્સવ, ધાત્રીવ્યવસ્થા, વગેરે જાણતોના વિગતવાર વર્ણન માટે જુઓ આ માળાનું 'ધર્મકથાઓ' પુસ્તક, પા ૧૦-૧૮

જવા નીકળ્યો. આ બાળુ જામુસોએ ગજમેનાપતિ શાલાટવી તરફ આવવા નીકળ્યાના સમાચાર અભગ્નસેનને પહોંચ્યાડી દીધા.

એ સમાચાર માબળી, અભગ્નસેને પોતાના પાચસો ચોરોને બોલાવી મંગાવ્યા, અને તેમને બધી વાત કહી મબળાવીને સૂચવ્યું કે, મેનાપતિ આપણી શાલાટવીની નજીક આવી પહોંચે ત્યાર પહેલા જ અધવચ તેને રોકવો એ કામ પડશે. પેલા ચોરોએ પણ એ ચોજનાને અનુમોદન આપ્યું. પછી બધા સારી પેડે ખાઈ-પી તથા દારૂ પીને, ભીનાં ચામડા શરીરે પહેરી, બાથા મળી તલવાર વગેરે સાથે નમતે પહોંચે નીકળ્યા અને એક વિષમ ઝાડીમાં પડાવ નાખીને મેનાપતિના આવવાની મહા જોતા મનાઈને બીભા ગ્રહા મેનાપતિ આવનાં જ બધાએ અણુધાર્યો છાપો માર્યો, અને તેના લશ્કરને વેગણ-કેગણ કરી નાખી મેનાપતિને ભગાડી મૂક્યો.

પેલો મેનાપતિ વીસે મોઢે તથા ધવાયેલે ગરીરે મહાખત્ર ગજ પામે આવ્યો, અને કહેવા લાગ્યો કે, “હે ન્યામી! ચોગમેનાપતિ અભગ્નમેન એવી વિષમ જગાએ ખાનપ્રાનની અપૂર્ણ તૈયારી સાથે પડાવ નાખીને પડેલો છે કે, તેને ગમે તેવા મોટા લશ્કરથી પણ હરાવીને પકડવો મહેલો નથી.”

પછી ગજાએ સામ-દામ અને બેદથી અભગ્નસેનને નમાવવાની યોજનાઓ ત્રિયાગવા માડી તેણે પ્રથમ તો અભગ્ન-મેનના જે મત્રી વગેરે ખાસ પરિચયના માણુઓ હતા, કે તેના ચેલાઓ જેવા કે અગત્સક જેવા હતા, તેમજ તેને મિત્ર-નાતીલાં-સગા-સબંધી વગેરે હતા તે બધાને મુન્દ્રા, વન્દ-મુવર્ણ-ગત વગેરે અમૂલ્ય વસ્તુઓ આપી-આપીને કે જેવા જેવા તેમજ અભગ્નસેનને પણ વારંવાર કીમતી કે અમૂલ્ય

મામત્રી તેમ જ ખાનપાન અમે અહીં પહોચતુ કઠીએ કે, તમે પોને જ નગરમા પધારજો ' ? ”

પેલા કૌટુણિક પુરુષો ગભનો મદેશો લઈને લાખીલાખી મળસો ડ્યો વિના સુખેથી પડાવ નાખતા તથા ભાંથુ ખાતા શાલાટવીમા આવી પહોચ્યા ત્યા જઈ તેમણે અભગ્નમેનને રાગનો મદેશો કહી સભળાવ્યો તે માભળી અભગ્નમેને જવાબમા કહ્યુ કે, ‘ હે દેવાતુત્રિયો ! હુ જાને જ નગરમા ખુરીથી આવીશ ’ ત્યાગ બાદ તેણે પેલા કૌટુણિક પુરુષોને સત્કારપૂર્વક વિદાય ડ્યો.

પછી અભગ્નમેન આનાદિ પગ્વારી, યોગ્ય વચ્ચાલકારોથી વિભૂષિત થઈ, ગભના નગરમા આવ્યો. ગભ પાસે જઈ, તેણે ‘ તમારો જય થાઓ ! ’ ‘ તમારો જય થાઓ ! ’ એમ કહી તેનુ અભિનદન કર્યુ, તથા ભારે કીમતી નજગણુ ભેટ કર્યુ. ગભએ પણ હર્ષપૂર્વક તે નજગણુનો સ્વીકાર ડ્યો, તથા અભગ્નમેનનો મત્કાર કરી, તેને પેલા નવા બધાવેલા મહેલમા ઉતારો આપ્યો.

ત્યાગ બાદ રાગએ પોતાના કૌટુણિક પુરુષોને કહ્યુ કે, ‘ હે દેવાતુત્રિયો ! તમે તે મહેલમા ખજા ખાન-પાન, દારૂ મદિગા, તથા પુષ્પ-વસ્ત્ર-ગંધ-માલ્ય-અલંકાર વગેરે સામગ્રી લઈ જાઓ, અને અભગ્નમેનને આપો. અભગ્નમેન પણ પોતાના મિત્ર-નાતીલા-સગામબધી વગેરે માથે એ બધુ ખાનપાન ભોગવતો આનંદ કર્યા લાગ્યો.

પછી લાગ જોઈ, મહાગ્રહ ગતએ પુરિમતાલ નગરના દગવાળ એકદમ બધ કગવી દીધા તથા અચાનક છાપો મગવી અભગ્નમેનને હવતો કેદ પકડી લીધો ત્યાગ બાદ તેને

શકટની કથા

જૂના કાળમાં સાલાજની નામે નગરી હતી તેમાં મહાચંદ્ર નામે રાજા ગણ્ય કરતો હતો તેને સુપેણ નામે અમાત્ય હતો. તે સામ-બેદ-દડ-નિગ્રહમાં કુશળ હતો. તે નગરીમાં મુદર્ગના નામની ગણિકા રહેતી હતી તે રૂપ-ગુણ-યૌવનમાં અનુપમ હતી તે જ નગરીમાં સુભદ્ર નામે મલ્લી શેઠ રહેતો હતો તેને ભદ્રા નામની પત્ની હતી તથા શકટ નામે પુત્ર હતો

એક વખત મહાવીરસ્વામી ફરતા ફરતા તે નગરમાં આવી પહોંચ્યા બિલાકાળે તેમના પદગિરિ ગૌતમમુનિ બિલા માટે ગજમાર્ગમાં ફરતા હતા તેવામાં તેમણે એક સ્ત્રી તથા એક પુરુષને મુસ્કેટાટ બાંધીને માર મારતા-માગતા વધસ્થાને લઈ જવાતા જોયા તે પુરુષનું નાક કાપી નાખેલું હતું હિતારે પાછા ફર્યા બાદ ગૌતમે મહાવીર ભગવાનને પૂછ્યું કે, 'હે ભગવન' તે પુરુષ કોણ છે? તથા પૂર્વજન્મમાં તેણે શા પાપ કર્યા હતા, જેથી તેની આ વધે થઈ છે?'

જવાબમાં મહાવીર ભગવાને ગૌતમને નીચેની કથા કહી સંભળાવી

'હે ગૌતમ' જબ્બીપના ભાગતવર્ષમાં પૂર્વે છગલપુર નામે નગર હતું તેમાં નિલગિરિ નામે રાજા ગણ્ય કરતો

વખત જતા સુભદ્ર શેઠ નાવડા ભરી વેપાર અર્થે લવણ-સમુદ્રની પાગના દેગોમા જવા નીકળ્યા પરંતુ વસ્તામા જ તેમના વહાણુ ડૂબી ગયા, અને શેઠ પણ ડૂબી જઈને મરણ પામ્યા તેમના મૃત્યુના અમાચાર માબળતા ભદ્રા ગેઠાણી પણ મરણ પામ્યા આ બધું થવાથી સુભદ્ર શેઠના દેવાદારોએ પણ પોતપોતાની રકમો દબાવી દીધી અને અંતે પોલીસોએ નાના શકટને વરમાથી હાકી કાઢી તેનું ઘર પણ પડાવી લીધું.

તે છોકરો ઉઝિઝતકની પેઠે જુગારખાના, દારૂના પીકાં અને વેશ્યાવાડમા ઊછરવા લાગ્યો અને પગિણામે અઢગ દારૂડિયો, અઢગ ચોર, અઢગ જુગારી તથા અઢગ વ્યભિચારી બન્યો. વખત જતા તે સુદર્શના ગણિકાના સઅધમાં આવ્યો, અને તેની સાથે માનુષી કામભોગો ભોગવતો વિહરવા લાગ્યો.

એક વખત સુપેણુ અમાત્યે શકટને સુદર્શનાના વગમાથી હાકી કઢાવી, સુદર્શનાને પોતાની ગખાત બનાવી પરંતુ શકટ તો સુદર્શનામા જ મોહિત થઈ ગયો દોવાથી, આળુ-બાળુ જ લાગ જોતો કગવા લાગ્યો એક વખત લાગ મળતા તે સુદર્શનાના ઘરમા ધૂમી ગયો અને તેની સાથે યથેષ્ટ આનંદ કરવા લાગ્યો. તેવામા સુપેણુ અમાત્ય ત્યાં આવી પહોંચ્યો શકટ અને સુદર્શનાને પોતાની ગેરહાજરીમાં આ પ્રમાણે આનંદ કરતા જોઈ, તે ખૂબ ગુસ્સે થયો. તેણે તરત જ પોતાના માણસો પામે શકટને કેદ કરાવ્યો, અને મહાચંદ્ર ગજ પામે જઈને ક્રિયાદ કરી કે શકટ નામના જુવાનિયાએ માગ ઘરમાં ધીનાણુ ક્યું છે ગજને અમાત્યને કહ્યું કે, તમે પોતે જ તેને ચોગ્ય લાગે તે શિક્ષા કરો.

બૃહસ્પતિદત્તની કથા

જૂના કાળમાં કૌશાળી નગરીમાં શતાનીઠ નામે ગજ્જ ગણ્ય કર્તો હતો તેને મૃગાવતી નામે ગણી હતી, અને ઉફ્યન નામે કુમાર હતો તે ઉફ્યનકુમારને પદ્માવતી નામે ગજ્જન્યા નાથે પગણાવવામાં આવ્યો હતો.

શતાનીક રાજને સોમદત્ત નામે પુરોહિત હતો તે ઋગ્વેદ-યજુર્વેદ-સામવેદ અને અથર્વવેદમાં કુશલ હતો તેને વસુદત્તા નામે સ્ત્રી હતી, અને બૃહસ્પતિદત્ત નામે પુત્ર હતો.

એક વખત ભગવાન મહાવીર કરતા દગ્ધા કૌશાળીમાં પધાર્યા બિક્ષાકાળે તેમના પટશિષ્ય ગૌતમ કૌશાળીમાં ફરતા હતા, ત્યારે તેમણે એક પુરુષને મુસ્કેટાટ બાધી માગ માગતા-માગતા વધઘ્યાને લઈ જવાતો જોયો તે પુરુષને જોઈ, તેમને વિચાર આવ્યો કે, આ પુરુષે એના તે કયા મહાપાપ કર્યા હશે, જેથી તેને આવું કરુણાજનક કષ્ટ ભોગવવું પડે છે ઉતારે પાછા આવી, તેમણે એ પ્રશ્ન ભગવાન મહાવીરને પૂછ્યો ત્યારે તેમણે તે પુરુષની નીચેની કથા ગૌતમને કહી અભગાવી

હે ગૌતમ ! જૂના કાળમાં ભારતવર્ષમાં મર્વનોભદ્ર નામે નગર હતું તેમાં નિતશત્રુ નામે ગજ્જ રાજ્ય કર્તો હતો તેને મહેશ્વરદત્ત નામનો પુરોહિત હતો તે ત્યારે

ઉદયને જૃહસ્પતિદત્તને પોતાનો પુરોહિત બનાવ્યો તેને ગળની પાસે અત પુર સુધી મર્વત્ર જવા-આવવાની છૂટ હતી. એ પ્રમાણે રાજના અત પુરમાં સમયે-અસમયે જતા આવતા તે જૃહસ્પતિદત્ત રાજની ગણી પદ્માવતી માથે મળધમા આવ્યો, અને તેનામાં આસક્ત બની તેની સાથે યથેષ્ટ કામભોગો ભોગવવા લાગ્યો. એક વખત ગળ અત પુરમાં આવ્યો, ત્યારે તેણે તે બંનેને કામભોગ ભોગવતા જોયા આથી અત્યંત ગુસ્સે થઈ, તેણે જૃહસ્પતિદત્તને પોતાના નોકરો દ્વારા કેદ પકડાવ્યો, અને આમ ક્રોધે મારી નાખવાનો હુકમ આપ્યો.

ગૌતમ—હે ભગવાન! તે પુરોહિત અહીંથી મરીને ક્યા જશે?

ભગવાન—હે ગૌતમ! તે પુરોહિત પોતાનું ૬૪ વર્ષનું આયુષ્ય પૂરું કરી, આજે પાછલે પહેરે શ્રાણીએ ચડી મળુ પામશે, અને રત્નપ્રભાપૃવીમાં નારકી તરીકે ઉત્પન્ન થશે સાથી અનેક યોનિઓમાં ફરતા ફરતા અતે તે હસ્તિનાપુરમાં મૃગ તરીકે જન્મશે ત્યાં પારધીઓ વડે હણાઈ, તે નગરગેહને ઘેર પુત્ર તરીકે જન્મશે તે જન્મમાં સાધુમતોના ઉપદેશથી સાધુ બની, તે તપમંથમાંદિ આચરશે અને અતે સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પન્ન થશે ત્યાંથી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉચ્ચ કુળમાં જન્મ પામી, પરિપૂર્ણ માધુષણ આચરી, અતે સિદ્ધ-બુદ્ધ અને મુક્ત થશે, તથા સર્વ દુ ખોનો અત લાવશે

હાર પકડીને તેના ગળામા પહેગવવામા આવ્યો. એ પ્રમાણે લાલચોળ તપાવેલા અર્ધહાગ, પદ્મ, મુકુટ વગેરે પણ તેને પહેરાવવામા આવ્યા.

આ બધુ જોઈ ગૌતમને વિચાર આવ્યો કે, આ પુરુષે પૂર્વે એવા તો કયા કર્મો કર્યા હશે, જેથી તેને આવે કર્મોત્તે મરવુ પડે છે હિતારે પાછા આવી, તેમણે આ પ્રજા ભગવાન મહાવીરને પૂછ્યો ત્યારે તેમણે નીચેની રીતે તેમને કહી સભળાવી

હે ગૌતમ! જૂનાકાળમાં ભારતવર્ષમા મિહપુર નામે નગર હતુ તેમા મિહરથ નામે ગજ ગમ્ય કર્તો હતો તેને દુર્યોધન નામે કોળદાર^૧ હતો તે બહુ ક્રૂર તથા નિષ્ઠુર હતો. ગજ પ્રત્યે ચોરી, છીનાણુ, ખીસા કાતગવા, ગજદ્રોહ કરવો, દેગ ઓળવવા, બાલવધ, વિશ્વામધાત, જુગાર, ઠગાઈ, વગેરે ગુનાઓ કરનાર ગુનેગારોને શિક્ષા કરવાના ભય કર સાધનો તેની પાસે હગલાખધ તૈયાર રહેતા, અને થયેલી શિક્ષા પ્રમાણે તે એ બધા વડે ગુનેગારોને ગિયાવતો જેમકે, કેટલાકને છતા પાડી, લોઢાના દડ વડે તેમનુ મો કાડી, તેમા ઊકળતુ તાથુ, ઊકળતી ક્લાર્ષ, ઊકળતુ સીમુ, ઊકળતુ ચૂનાનુ પાણી, કે ઊકળતા તેજળ રેડતો, અથવા તે બધા વડે તેમને નવરાવતો વળી કેટલાકને તે છતા સુવાડી, ઘોડા, હાથી, જાંટ, ગાય, પાડા, બકરા, ઘેટા વગેરેના મૂતર પાતો, કેટલાકને તે જાંઘા કરી ઝોકાવતો, અને પછી એ ઝોકેલુ પાઈને કે તેના વડે તેમને નવગવીને ગિયાવતો કેટલાકને તે હાથે ખેડીઓ નાખતો,

૧ મળમા 'ચારગપાલ' મુસિપાલક-ટીડા

આ પ્રમાણે કરતા કરતા ૩૧૦૦ વર્ષનું પોતાનું આયુષ્ય પૂરું કરી, બહુ પાપકર્મ એકઠું કરી, તે દુર્યોધન ફોજદાર મરણ પામ્યો અને છઠ્ઠી નરકભૂમિમા નારકી તરીકે ઉત્પન્ન થયો. આ વધારેમા વધારે આયુષ્ય ૨૨ સાગરોપમ વર્ષનું હોય છે.

ત્યાંથી ચ્યવી તે મથુરાનગરીમા શ્રીદામ રાજની બધુશ્રી ગણીની કૃપે પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થયો. બારમે દિવસે તેનું નામ નંદિવર્ધન પાડવામા આવ્યું. ધીમે ધીમે તે માઠ વર્ષને થયો, તો પણ તેનો પિતા જીવતો હોવાથી તેને ગળગાદી મળી નહીં. પછી તેને રાજ્ય તથા અતપુર પ્રાપ્ત કરવાની હિતાવળ આવી. તેથી તેણે પોતાના પિતા શ્રીદામ રાજને મારી નાખવાના ઘાટ ઘડવા માડ્યા.

એક વખત વિચાર કરી,, તેણે શ્રીદામ રાજના ચિત્ર નામના હજમને બોલાવ્યો અને તેને જણાવ્યું 'હે દેવાનુગ્રિય ! તું શ્રીદામ રાજ પાસે ગમે સારે જઈ શકે છે, તથા તેની હજમત વગેરે નજીકનાં કામો કરે છે. તો તેવે વખતે તું તારો અસ્ત્રો ગજના ગળામાં ખોસી દે, તો તને હું અધુરું રાજ્ય આપીશ, અને પછી આપણે બંને લહેગ-પાણી કરીશું.' હજમે કુમારનું કહેવું કબૂલ ગમ્યું.

પણ ઘેર ગયા બાદ તેને વિચાર આવ્યો કે, ન બનવાનું બને, અને રાજ જો આ કાવતરું જાણી જાય, તો તે માગ જૂઠા હાલ કરાવશે અને કમોતે મારી નખાવશે. આથી તે ગભરાઈને તરત શ્રીદામ રાજ પાસે ગયો, અને કુમારના કાવતગની બધી વ્રાત તેને કહી દીધી. એ ઉપરથી રાજએ તે કુમારને પકડાવીને, તેને આ પ્રમાણે કમોતે મારી નાખવાની આજ્ઞા કરી છે.

ઉમ્પરદત્તની કથા

જૂના કાળમાં પાટલિપટ નામે નગરમાં મિદ્યાર્થ નામે રાત્રિ ગત્ય કરતો હતો તે નગરમાં આગરદત્ત નામનો મવવી તેની ત્રી ગગદ્તા માથે ગહેતો હતો તેને ઉમ્પરદત્ત નામે પુત્ર હતો.

એક વખત ભગવાન મહાવીર કર્તા કર્તા તે નગરમાં આવી પહોંચ્યા બિક્ષાકાળે તેમના પદ્મશિષ્ય ગૌતમ તે નગરની પૂર્વ આબુના ભાગમાં કર્તા હતા, તેવામાં તેમણે એક ખમિયેલ કાઢિયા માણસને જોયો તેને જલ્દાઈ, ભગદૃ, હરસ, ખાસી, તેમજ દમના રોગ પણ થયેલા હતા, તેનું શરીર સૂણી ગયું હતું, તેનું મો, હાથ, પગ તેમજ હાથ-પગની આગળીઓ પણ સૂણી ગઈ હતી, તેના કાન અને નાક સડી ગયા હતા, તેના શરીરમાંથી ગમી અને પરુ નીકળ્યા કરતા હતા, તેના મેકડો છેદોમાં કીડા અદ્યત્તા હતા, તેના કાન અને નાકમાંથી મેકડા નીકળ્યા કરતા હતા, તે વારવાર પરુ, લોહી અને કીડાઓના જૂમખા ઓક્યા કરતો હતો, તે વારવાર વેદનાથી ભરેલી કરુણ તેમજ કર્કશ ચીસો નાખ્યા કરતો હતો, તેની પાછળ માખો વગેરેના ટોળા અગણ્યા કરતા હતા, તેના માથામાં અનેક ઘાગ પડી ગયા હતા, તેના ડપડા ચીથરેહાલ હતા, તેના હાથમાં એક ફૂટલું

નવાર થના જા હું સાગરદત્ત નવલીને પૂત્રીને ખૂબ ધુપ-
 વસ્ત્ર-ગદ્ય-માલ્ય-અલકાર લઈને, મિત્ર-નાતીયા-ગોત્રીકા-
 અગ્રજન-મળની-પગિજન વગેરેની સ્ત્રીઓને બાધાવીને નગર
 બહાર લઈ ઉચ્ચરણ મક્કનું મંદિર છે, ત્યાં જઈને, તથા ત્યાં
 કીમતી વસ્તુઓ વડે તે યજ્ઞની પૂજા-અર્ચા કરીને તેમને પણ
 પૂત્રીને માનતા ગણીને, કે જો મને છોકરો કે છોકરી થશે,
 તો હું તમારી રોજની પૂજાની રકમ વધારી આપીશ, તમારે
 મંદિરે થતા દાનની રકમમા વધારો કરીશ, અમારી કુલ
 આવકમાંથી તમને અપાના ભાગ વધારી આપીશ, તથા
 તમારો દેવજાડગમા વધારો કરી આપીશ

બીજો દિવસે નાગરદત્તને પોતાના નિમિત્ત જન્માત્મા
 સાગરદત્તે ગગન્થાને ખુશીથી તેમ જ કરવાની રત્ન આપી
 પત્ની ગગદત્તા પોતાના મગાનબંધી વગેરેની સ્ત્રીઓ
 નાથે મેન્દ્રી નીકળી, અને નરોડગમા નાળી પોતે, નિયત-
 અન્નપાન આદિ કરી, બીજે કપડે જ પૂજારી નામથી લઈને
 સ્નાના મંદિરમા ગઈ, અને ત્યાં મૂર્તિમા દર્શન થતા જ તેને
 પણ પત્ની પત્ની પૂજારી દાસમા લઈને મૂર્તિને પૂજાને
 પાણીની ધાત્રી તેના અભિષેક કર્યો, પત્ની સમગ્ર બારીક
 વસ્ત્ર વડે તેને લૂછીને પોતે આગળેના નવાં વસ્ત્ર પહેર્યાં,
 તથા કીમતી પદ્ય-વસ્ત્ર-માલ્ય-ગદ્ય-મૂલ્ય વગેરે વસ્તુઓ

૧ મૂળમા તે જોડુક-મળ ને તે સીતલ મંદિરે જોડુક
 દર્શનમાં, નગર ન લાગે માટે મેંસનું દર્શન કર્યું, નિમિત્ત રત્ન
 દર્શનમાં, અને મ - ૧ નાં છે જે અગ્રજન મેન્દ્રીમાં છે જે મેન્દ્રીને નું
 રત્નને કર્યું દર્શનમાં.

ઉત્પન્ન થશે ત્યાંથી બઠકતો બઠકતો અતે તે દગિતનાપુઃમાં
 ફરેડો થશે જન્મતા વેત જ તેને ઉત્તણી કરનાગઓ મારી
 ખાશે. ત્યાંથી મરીને તે તે જ નગરમા નગરગેદને ત્યા પુત્ર
 તરીકે ઉત્પન્ન થશે યુવાનીમા આવતાં માધુઓ દાગ નફપદેમ
 સાબળા, ને પશુ માધુ થશે, અને તપ-મંયમાદિ બગાજ
 આચરશે પાત્રી તે ગૌધર્મ દેવમાં દેવ થશે ત્યાંથી અપીને
 ને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા ઉચ્ચ કુળમા જન્મશે ત્યાં પશુ યુવાનીમાં
 આવતાં તે માધુ થઈ, સંયમાદિ બગાજ પાળશે, અને અને
 ગિદ્ધ-ખુદ અને સુકત થઈ, ગર્વ દુ ખોનો અત લાવશે.

દે ગોતમ! પૂર્વે અહીં, બાસ્તવર્ષના નદિયુ નાગે
નગર હતું તેમા મિત્ર નામનો ગવન રાન્ય હતો હતો તે
રાન્યને શ્રીદ નામનો ઝમોદગો દત્તા રોન કેટલાય માછીઓ,
વાપરીઓ, પામ્થીઓ વગેરે નવાગના પદોગના જ તે ઝમોદગો
પામે જુદી જુદી જાતના નાનામોટા માછલા,^૧ દાગમા, મગન,
સુમનાર, ખરગ, ઘેટા રોન, ફુલર, મુગ, સમલાં, આદ,
પાડા, તાવ, ખરે ૧, સાવગ, કજત, કકડ, મોર રંગે
જાવગર, અથગર કે ખેચર પ્રાણીત મારીત વાસતા થીન
પણ કેટલાય તેનર વગેરે પખીઓ તે એકમા પામે પંજરમા
પૂર્યા એના, કેટલાય નાકમે તે પખીઓને જીવતા ન
ઉતરડીને તેની પામે વાસતા. ત્યાગ્યા ન ઝમોદગો ન બંધાના
માનના ઝીણાઝીણા મોળ, લાખા કે દેહા એવા દુકડા હતો,
અને પછી તેમને બંધમા હતો, ને નકકમા કે મનમા
પકવતા,^૨ કે નમનો છાનમા મહો મનાવતો, કે તેમને આમગાના
ગળા, કામના ગળમ, કેહાના ગળમા દાહમના ગળમા કે
માલવાના ગળમા નાખી જુદી જુદી રાત્રીઓ જનાવતા, કે તેમને
તળાનો, બજાર, નામના કે મગાર બરીને તથા આર્યોને સોક

૧ નામમા પાલવાના નામ નહા પ્રમાનમા મગન, મુગ,
કિર્નિક જરિ, લંબા, પદામનિવરના. ૨ ત્યારિ ન મો ને મીમાર
મળાને છે, ને જ્યા રવાન વ્યવહાર કેપમ્પો ગમત હતો

૨ મુગમા અદા ગમ્પાદા, પમ્પાદા, માગ રો. તેમ
પનાવવાની ત્યુ નાગે જુદી રીતોનો મગન છે ને રીતો વ્યવહારથી
મમત છે. નામ મળેને મીમાર - ૩ ને જુદા ન. તથાદા - ૪
તેમ 'સુમનાર' ફેરલતે, નીલી જનવરોનો મગન ને ને
તેમ પાલ રીમાદ નેમ ને મો છે

આવી તેમને સૂકવીને તેમનાં મોટા મોટા ખળા કરતા પછી ખીન્ન નોકરો તેમને સૂકવીને સંધીને કે બૂજીને રાજમાર્ગે વેચતા અને કમાણી કરતા ગૌરિકદત્ત પોતે પણ તે માછલાની અનેક વાનીઓ યનાવરાવી ખાતો, તથા ત્રાટ પીને લાંબ કરતો હતો.

એ પ્રમાણે જુદા જુદા માછલાની અનેક વાનીઓ ખાતા તે ગૌરિકદત્તના ગળામા એક વખત માછલાનો કાટો ખૂચી ગયો. કેમેય ક્યો તે ન નીચ્યો, ત્યારે ગૌરિકે આખા નગરમા ઢઢેરો પિટાવ્યો કે, જે કાર્ક વૈષ્ણ કે જાણુકાર શૌરિકના ગળામાથી કાટો કાઢી આપશે, તેને તે ખૂબ ધન આપશે એ સાબળી ધણાય વૈષ્ણો, જાણુકારો વગેરે આવ્યા અને તેમજે પોતાની ચારે પ્રકારની બુદ્ધિઓનો ઉપયોગ કરીને જુદી જુદી રીતે તેને ઊલટીઓ કઠાવી, તેના ગળા ઉપર જુદી જુદી રીતે દ્યાણુ કર્યું, તેને મોટા મોટા કોળિયા ગળાવ્યા, તેમ જ ચીપિયા-સાડમા વગેરે વડે પણ કાટાને એવી કાઢવાનો ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પણ કશાથી કાર્ક વળ્યુ નહીં. સાર જાદ તેની વેદનાથી ગિઆર્ક રિજાર્કને તે શૌરિકની હાલમા આ દગા થર્ક છે.

ગૌતમ હે ભગવન! અહીંથી મરીને ગૌરિક ક્યાં જશે?

ભગવાન હે ગૌતમ! પોતાનુ ૭૦ વર્ષનુ આયુષ્ય પૂરુ કરીને તે રત્નપ્રભા નરકભૂમિમા ઉત્પન્ન થશે. પછી ત્યાંથી ભટકતો ભટકતો અતે તે હસ્તિનાપુરમા માછલુ થશે ત્યા

૧ ઔત્પત્તિકી (સ્વાભાવિક, જન્મગિદ્ધ), વૈનચિની (કેશવાનીથી પ્રાપ્ત દરેલી), કર્મલ (પ્રયોગથી પ્રાપ્ત થયેલી), અને પારિશ્રામિણી (અનુભવથી પરિપક્વ થયેલી)

દેવદત્તાની કથા

જૂના કાળમાં રોહીતક નામે નગર હતું તેમાં વૈશ્રમણ્ણિક નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને શ્રી નામની ગણી હતી તથા પુષ્પનદિ નામે યુવરાજ હતો તે જ નગરમાં દત્ત નામે ગૃહસ્થ રહેતો હતો તે ધણો જ ધનવાન હતો તેને કૃષ્ણશ્રી નામે પત્ની તથા દેવદત્તા નામે પુત્રી હતા.

એક વખત મહાનીરસ્વામી દગ્ધતા દગ્ધતા તે નગરમાં આવી પહોંચ્યા ભિક્ષાકાળે તેમના પટ્ટશિષ્ય ગૌતમ તે નગરમાં ભિક્ષા માટે દગ્ધતા હતા, તેવામાં તેમણે લોકોનું એક મોટું ટાણું જોયું. તે ટાળામાં તેમણે મુશ્કેટાટ બાધેલી એક સ્ત્રી જોઈ તેના કાન-નાક કાપી નાખેલા હતા, તથા તેને શૂળાએ ચડાવવામાં આવતી હતી તે જોઈ ગૌતમ સ્વામીને વિચાર આવ્યો કે, આ સ્ત્રીએ એવા તે.શા પાપકર્મ કર્યા હશે, જેથી તેની આ દશા થઈ છે ઉતારે પાછા આવી, મહાવીરસ્વામીને તે વિષે પૂછતાં તેમણે તે સ્ત્રીની નીચે મુજબ કથા કહી સંભળાવી.

હે ગૌતમ! પૂર્વે અહીં ભારતવર્ષમાં જ સુપ્રતિષ્ઠ નામે નગર હતું તેમાં મહાસેન નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે રાજાને હજાર ગણીઓ હતી તેમાં ધારિણી પટરાણી હતી તે ધારિણીને મિહસેન નામે કુમાર હતો

મહેલ^૧ બનાવવાનો હુકમ આપ્યો તેમા વણી છૂપી કગમતો તેણે કરાવી ત્યારબાદ થોડા સમયે તે રાજાએ પોતાની પેલી ચારસો નવ્વાણુ માસુઓને પોતાના નગરમા આમત્રણ આપીને તેડાવી તે બધી ગજના આમત્રણથી ખુશ થઈ, ખૂબ વસ્ત્રાલકાર પહેરી નગરમા આવી પહોચી રાજાએ તેમને પેલા કગમતી મહેલમા ઉતારો આપ્યો, અને તેમને મર્વ પ્રકારની ખાન-પાન-નાટ્ય-ગીત-મેજ-શોખ વગેરેની ખૂબ વસ્તુઓ મોકલી આપી તેઓ તે બધી વસ્તુઓનો ઉપભોગ કરતી આનંદ કરવા લાગી

પછી મધ્યગતે રાજા પોતે થોડાક માણસો લઈને તે મહેલ તરફ ગયો, અને તેના બારી-બારણા બંધ કરાવી દઈ તેને સળગાવી મૂક્યો પેલી ચારસો નવ્વાણુ માસુઓ બળતી-જળતી તથા ચીસો પાડતી, અસહાયપણે તે આગમા નાશ પામી

આવા બંધા કર્મો કરતા કરતા મિહસેન રાજા પોતાનું ૩૪૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય પૂરું કરી મરણ પામ્યો અને છઠ્ઠી નગર-ભૂમિમા નાગકી જીવ તરીકે ઉત્પન્ન થયો ત્યાં વધારેમા વધારે આયુષ્ય ૨૨ માગર વર્ષોનું હોય છે

ત્યાથી ચ્યુત થઈ, તે રોહીતક નગરમા દત્તસવવીની કૃષ્ણશ્રી શેઠાણીને પેટ પુત્રી તરીકે ઉત્પન્ન થયો તેના માત-પિતા તેને ખૂબ ઠાક-માઠમા જાળજીપૂર્વક ઉછેરવા લાગ્યા

૧ મૂળમા 'કૂટાગાર' શબ્દ છે અર્થાત્ છૂપા લોયરા-બારી-બારણા વગેરે વાળો મહેલ, જેથી મરણ મુજબ તેમા સતાઈ રાજા કે તેને બંધ કરી ગણત્ર કે બાળી નાખી ગણત્ર

કર્યો ત્યારબાદ તેમને ઉત્તમ સુખાસનો ઉપર બેસારીને, તેઓ જરા ઠંડા પડ્યા એટલે તેણે પૂછ્યું કે, આપ સૌના આવવાનું પ્રયોજન શું છે તે કહો.

તેઓએ જવાબ આપ્યો, ‘હે દેવાનુગ્રિય ! અમે પુષ્પનદિ યુવરાજ માટે તમારી કન્યા દેવદત્તાનું માગુ કરવા આવ્યા છીએ તમને જે એ સળધ યોગ્ય લાગતો હોય, સુપાત્રે લાગતો હોય, વખાણવા જેવો લાગતો હોય, તેમ જ એક-ખીજને અનુરૂપ લાગતો હોય, તો તમે દેવદત્તાને પુષ્પનદિ યુવરાજ સાથે પગલાવો અને જે પહેરામણી જોઈતી હોય તે માગી લો.’

ત્યારે દત્તે જવાબ આપ્યો “ હે દેવાનુગ્રિયો ! મારી પુત્રીને પુત્રવધૂ તરીકે સ્વીકારવા વૈશ્રમણ્યુદત્ત રાજા તૈયાર થાય એ જ મારી મોટી પહેરામણી છે.”

આટલું કહી, તેણે તે વિશ્વાસુ ગજસેવકોનો પુષ્પ-વસ્ત્ર-ગંધ-માલ્ય-અલકારાદિ વડે મત્કાર કર્યો તથા તેમને વિદાય આપી ત્યારબાદ યોગ્ય મમથે શુભ તિથિ, નિમિત્ત, દિવસ, નક્ષત્ર, મુહૂર્ત વગેરે વિચારીને દત્તે ખૂબ અન્નપાન તૈયાર કરાવ્યું, અને સગાવહાલા-ઓળખીતા સૌને તેડાવ્યા તે સૌને યથેષ્ટ જમાડીને તથા પુષ્પ-ગંધાદિ વડે સત્કાર્યા બાદ, તેણે દેવદત્તાને નવગવી-ધોવરાવીને વસ્ત્રાલકારથી સુશોભિત કરી ત્યારબાદ હજાર પુરુષો વડે જીંચકાતી પાલખીમાં તેને બેસાડી, મો સગાવહાલા સાથે મોટા નમારોહપૂર્વક, તથા વાજતેગાજતે તે વૈશ્રમણ્યુરાજના ઘર તરફ જવા નીકળ્યો ત્યાં જઈ, હાથ જોડી પોતાની કન્યા તેણે રાજાને સોંપી રાજાએ પણ ખૂબ ખુશી થઈ, પુષ્કળ ખાન-પાન વગેરે તૈયાર કરાવ્યું, અને

એક વખત દેવદત્તાને ગત્રે જાગતા જાગતા વિચાર આવ્યો કે, પુણ્યનદિ રાજા ભારે માતૃભક્ત છે, તેથી તે મારી સાથે સુખ-વિલાસમાં પૂરતો મમય આપતા નથી, અને માતાની મેવામાં જ દિવસનો મોટો ભાગ ગાળે છે માટે કોઈ પણ પ્રકારે અગ્નિ-શસ્ત્ર-વિષ વગેરેમાંથી કોઈનો પણ પ્રયોગ કરી તે શ્રીદેવીનું હુકામળ કાઢું, તો પછી પુણ્યનદિ રાજા સાથે નિગને યથેષ્ટ ભોગ ભોગવી શકું ' ત્યારથી માડીને તે શ્રીદેવીને મારી નાખવાનો લાગ જોતી આવધાન ગ્રહેવા લાગી

એક વખત શ્રીદેવી મઘપાન કરી, એકલા પથારીમાં ઘસઘસાટ ઊઘતા હતા, તે લાગ જોઈ દેવદત્તા ચારે તરફ નજર કરતી ગમેડામાં ગઈ ત્યાંથી એક સોઢાનો સળિયો ખિસેલા કેસૂડાના ફૂલ જેવો લાલચોળ તપાવી, માડસાથી પકડી તે શ્રીદેવી પાસે આવી, અને તેમની ગુદામાં તેને જોરથી ખોસી દીધો શ્રીદેવી પણ એક વિકટ ચીસ પાડી તરત જ મરણ પામ્યા શ્રીદેવીની ચીસ સાંભળી તેમની દાસીઓ આંખુઆંખુથી તરત ત્યાં દોડી આવી, તો તેમણે દેવદત્તાને ત્યાંથી ભાગી નીકળતી જોઈ તેઓએ શ્રીદેવીની પાસે જઈને જોયું તો શ્રીદેવીને કમોતે મરેલા જોયા તે જોઈ તેઓ ' હાય, હાય, ગોઝારી હત્યા ' એમ ખૂંમો પાડતી જ્યાં પુણ્યનદિ રાજા હતો ત્યાં આવી, અને તેને બધી વાત કહી સંભળાવી

તે સાંભળી રાજા માતૃશોકથી આઘાત પામી કુહાડાથી કાપેલા ચપાના વૃક્ષની પેઠે પેઠે ધસ દઈને જમીન ઉપર પડી પડ્યો થોડા સમયગાળે સ્વસ્થ થઈ તેણે પોતાના દગ્ગારીઓ, પ્રજાજનો વગેરે સાથે મળીને શ્રીદેવીની અતિમ-

અંબુની કથા

જૂના કાળમાં વર્ધમાનપુર નામે નગર હતું ત્યાં વિજય-
મિત્ર નામે ગણ ગણ્ય કરતો હતો તે જ નગરમાં ધનદેવ
નામે તાલેવત સુધવી ગહેતો હતો તેની પત્નીનું નામ પ્રિયગૃ
હતું, તથા તેની પુત્રીનું નામ અંબુ હતું. તે ૩૫-સાવણમાં
અનુપમ હતી, તથા તેનું શરીર સુકુમાર તથા પ્રમાણુમર હતું.

એક વખત મહાવીર સ્વામી ફરતા ફરતા તે નગરમાં
આવી પહોંચ્યા. ભિક્ષાકાળે તેમના પદ્મશિષ્ય ગૌતમ નગરમાં
ફરતા હતા, તેવામાં વિજયમિત્ર ગણના મહેલની અશોક-
વાટિકાની પામે થઈને જતા તેમણે એક હાડપિંજર જેવી થઈ
ગયેલી સ્ત્રીને વેદનાથી ભરેલી ટુણાજનક મોટી ચીમે પાડતી
જોઈ બૂખતી તેનું શરીર સુકાર્થ ગયું હતું, તથા તેના
શરીરમાં માત્ર હાડકા જ ખખડતા હતા તેને જોઈ તેમને
વિચાર આવ્યો કે, આ સ્ત્રીએ પૂર્વે એવા તે શાં પાપકર્મ
કર્યા હશે, જેથી તેને આવું ભયકર કષ્ટ વેઠવું પડે છે

ઉતારે પાછા જઈને મહાવીરસ્વામીને તે બાબત પૂછતા,
તેમણે તે સ્ત્રીની કથા નીચે મુજબ કહી મળાવી

હે ગૌતમ! પૂર્વે અહીં ભારતવર્ષમાં જ ઇદ્રપુર નામે
નગર હતું ત્યાં ઇદ્રદત્ત નામે ગણ ગણ્ય કરતો હતો તે જ
નગરમાં પૃથિવીશ્રી નામે ગણિકા રહેતી હતી તે ગણિકા

નાગ્ની તરીકે ઉત્પન્ન થશે. સાંચી બટકતી બટકતી તે અંતે
 મર્વતોભદ્ર નગરમાં મોગ થશે. આ પાગ્ધીઓ વડે હણાઈને
 તે તે જ નગરમાં નગરશેઠને આ પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થશે.
 યુવાનીમાં આવતા સાધુઓ દ્વારા સદ્ગુપ્તદેશ માલળી, તે પણ
 સાધુ થશે, અને તપ-સયમાદિ જગજગ આચરશે. પછી તે
 સૌધર્મકેશવમાં દેવ થશે. ત્યાંથી ચ્યવી, તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં
 ઉચ્ચકુળમાં જન્મશે. ત્યાં પણ યુવાનીમાં આવતા, તે માધુ
 થઈ, સયમાદિ જગજગ પાળશે અને અંતે મિદ્ધ-બુદ્ધ-અને
 મુક્ત થઈ, મર્વ કુળોનો અંત લાવશે.

પાપ, પુણ્ય અને સંયમ

ખંડ ૨ નો

પુણ્યનાં ફળો

મુખ્યાલુની કથા

પૂર્વે દક્ષિણાર્ધ નામે નગર હતું તેમા અદીનગરુ નામે ગામ રાત્ર્ય કન્તો હતો તેને એક દાનર ગાળીઓ હતી તેમા ધારિણીદેવી પદ્મગાળી હતી

એક વાર ધારિણી ગાળી ગરે મચ્છરદાનીથી દુકાયેલા પલગ હુપર નગમ, મુંવાળા અને મુવામિત ઓછાડથી આરુઝાદિન બિગ્ગનામા અર્ધજનશૂન અમથામાં ચૂતી હતી, તેવામા તેણે મર્વલકાળમગમ, રૂપાના દગાવા જેવો મફદ, તથા માત હાય ડાચો એવો એક ગ-નગર પોતાના મુખમા પેસતો દેાય તેવું સ્વપ્ન લેયું

સ્વપ્નથી હર્ષિત થઈને ગાળીએ ગામ પામે જઈને તેની વિગતો તેને હતી મળજારી. ગામએ બીજે દિવસે સ્વપ્નપાઠકને બોલાવીને તે સ્વપ્નનો અર્થ કરાવ્યો તેઓએ જણાવ્યું કે, “આ સ્વપ્નથી તમને અર્થલાભ, પુત્રલાભ, ગાન્યલાભ અને બોગમૌખ્યલાભ થશે એવું સુચિત થાય છે. પૂરા નવ માસ અને સાડાસાત દિવસ વીસા ગ્રામ ગાળીની રૂપે કુળદીપક પુત્રનો જન્મ થશે તે ગૂઝીર થઈ, ઠા તો ગાળ્યોનો સ્વામી થશે, અથવા આત્મોદ્ધારક માધુ થશે.”

ગાનગણીએ આ મામળા, અત્યંત દર્શિત થઈ, તે બધા સ્વપ્રયાદેશને ખૂબ ધન-ધાન્યાન્નિ આપી પ્રુથ કર્યા ત્યાગ્યાન યોગ્યકાળે ગણીએ મધગતે એક મર્વાગમુદ્ગ પુવને લગ્ન આપ્યો.

ગાનએ તે પ્રમંગે આખા નગરમા દશ દિવસનો મહેસાત્મવ જાહેર કર્યો, કેટલીઓ હોડી નૃત્યા, તથા તોળવાના સાધનોના વજન અને માપવાના સાધનોના માપ વધારી દેવગવ્યા તમામ પ્રાન એ દિવસે આનંદથી પમાર કરે તે માટે બધા પ્રકારના દાગ મહેસુલ દગ-રપ્તીઓ-નદ દેવાં વગેરેની માફી જાહેર કરવામા આવી આખા શહેરમા તે બધા દિવસે સુધી મગીન, નૃત્ય, વાદ્ય, ખેલ, નાટક, ખાનપાન વગેરે દાગ આનંદની દેલી ગયી ગઈ.

જાગે દિવસે ડુમારનું સુખાદુ એવું નામ વિધિપૂર્વક પાડવામા આવે પત્ની પાત્ર-પાત્ર ધારીઓ વડે તથા અનેક દામ-દામીઓ વડે ટાળપૂર્વક ઉછેરગતો તે ડુમાર દામીઓ મોટા થવા લાગ્યો.

આઠ વર્ષે તેને કલાચાર્યો પામે જ કલાઓની ખવડા મોકલવામા આવ્યો, તથા બાળી-ગાળી ગદ્યા શાદ, જીવાનીમા આવતા તેને મમાન ઉમર-ઉપ-લાવણ્ય-ચૌવન-ગુણ-અને કુળની પામસો ગજકુમારીઓ માથે પગણાવવામા આવ્યો. ગાન-ગણીએ સુખાદુ ગજકુમારની વરેક સ્ત્રી દીઠ જીદાજીદા મુંદર મહેસો બનાવગવ્યા, તથા તેમને પુષ્કળ સુવર્ણ, વાહનો, તથા દાસદાસી પ્રીતિદાનમા આપ્યા.

૧ તેમના નામ તથા વિગતો માટે નુજે આ માળાનું 'ધર્મ-ધાઓ' પુસ્તક, પાન ૧૯૩

ત્યારબાદ સુખાહુકુમાર પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે ગાન-તાન-વિલાસાદિથી ઉત્તમ માનુષી ભોગો ભોગવતો રહેવા લાગ્યો.

એક વખત ભગવાન મહાવીર ક્રૂતા કરતા તે નૈગમ્યા આવી પહોંચ્યા તેમને આવેલા બાણી સોડોના ટોળેટોળા તેમના દર્શને જવા ઊલટ્યા.

સુખાહુકુમારે પોતાના વિલામગૃહમાંથી સોડોની એ હિલચાલ જોઈ પોતાના કચુકીને પૂછ્યું કે, આજે સોડોની આ ભારે હિલચાલ શાની મચી છે ?

કચુકીએ કહ્યું કે, 'આજે હસ્તિનાપુર નગરની બહાર ઇશાનખૂણામાં આવેલા પુષ્પકર હક નામના ઉદ્યાનમાં શ્રમણભગવાન મહાવીર પધાર્યા છે તેમના દર્શન કરવા હિસુક થયેલા સોડોની આમ મેંની જમી છે.

આ સમાચાર સાંભળી સુખાહુકુમાર પણ તેમના દર્શને જવા માટે હિસુક થયો, અને પોતાનો ચાર ઘટાવાળો અશ્વગથ તૈયાર કરાવી ભગવાન મહાવીર જ્યાં ઊતર્યા હતા તે તરફ ત્વગથી જવા લાગ્યો.

શ્રમણભગવાન મહાવીરે ત્યાં આવેલા સૌને વિવિધ પ્રકારે ધર્મોપદેશ કર્યો. ભગવાનનો આ પ્રકારનો ઉપદેશ સાંભળીને સુખાહુકુમાર ઘણો પ્રસન્ન થયો, સતોષ પામ્યો, અને જાણે પોતાનું અનર ઊઘડી ગયું હોય તેવી પ્રસન્નતા અનુભવવા લાગ્યો. તે ફરી ફરી ભગવાન મહાવીરને નમસ્કાર કરીને તેમની ઉપાસના કરતો તેમને કહેવા લાગ્યો. 'હે ભગવન્ ! તમારું કથન મને ગમ્યું છે, તમારો સિદ્ધાંતમા મને શ્રદ્ધા-પ્રીતિ-તથા રુચિ ઉત્પન્ન થયા છે, પરંતુ હે ભગવન્ ! જેમ બીજા અનેક લોકો ધરણી છોડી, આપની પાસેથી

માપુપણની દીક્ષા લે, તેમ માન્યા જતી થાય તેન નથી
તેથી જ નો આપની પામેથી જેમ આપણે અને માન
શિક્ષાનોવાળા મુદત્યધર્મની દીક્ષા લેવા ક્ષમા મુ

બગરાને જરામ આપો, 'દે દેવાનુપ્રિય' નો જેમ કુપ
ચાપ નેમ કુ

ત્યાગ બા મમાદએ બગરાને પામે ઉત્તર નહી
મન-મન-કાપાથી, [૧] મુલ નિમા ન કુવાની નેન-ન
કુવાની, [૨] મુલ અમલ ન પેાવવાની નમજ ન
બો રાવવાની, [૩] મુલ ગીર્ધ ન કુવાની નેન-ન કુવાની,
[૪] અમાગ મેતાવન પાળગની [૫] અને પેાનાની કુવાને
મર્મનિ કુવાની કનિના લીધી

ઉપમન નેજે [૧] પૂર્વ પશિમ આદિ પાલી દિગમોનુ
પશિમામ નહો કરી, તેની મદા કુલ પ્રમાના અર્થકાર્યથી
નિરુત્તિ લેવાનુ 'દિગિવનિન' લીધુ; [૨] બદ અવર્મના
અબવરાની ખાનપાન-કપા વામજનજુ વગેરે વમુગેનો
ત્યાગ કરી, ગેાના અવર્મવાની વમુગેનો પમુ બોમ માટે
પશિમામ આપવા ઉપી 'ઉપમેગપશિમેગપશિમામ' નત' લીધુ,
[૩] પેાનાના બોમ કપ પ્રમાન માટે યતા અધર્મવ્યાપાર
નિત્રાય આપીના મધા અધર્મવ્યાપારથી નિરુત્તિ લેવાકપ-અર્થાત

૧ એ પાપ 'અપુત્રનો' કે મહાપાત્ર નોતોમા કો પજ
પ્રકારે દિયા ન કરવી — ન દરાવવી — કે રનાગે અનુમતિ ન
આપવી, જે આદિમાનુ 'મદાત' થયુ પરનુ મુદત્ય નેતુ
મદાત પાળી ગઈ નહિ, રોતે દિમા વિચ- અમુક મર્મનો
તે મીકારી લે કે તે 'અપુત્ર' થયુ દેવાય

કોઈ નિરર્થક પ્રવૃત્તિ ન કરવારૂપી ‘અનર્થદંડવિગતિવ્રત’ લીધું, [૪] રોજ અમુક વખત સુધી અધર્મપ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કરી, ધર્મપ્રવૃત્તિમાં સ્થિર થવાનો અભ્યાસ કરવારૂપ ‘સામાયિક-વ્રત’ લીધું, [૫] ઠગવી મૂકેલી દિશાના પરિભ્રાણની મર્યાદામાં પણ વખતે વખતે પ્રયોજનન પ્રમાણે ક્ષેત્રનું પરિભ્રાણ નક્કી કરી, તેની બહાર દરેક પ્રકારના અધર્મકાર્યથી નિવૃત્તિ લેવારૂપ ‘દેશવિગતિવ્રત’ લીધું, [૬] આહમ, ચૌદગ, પૂનમ કે બીજી હરકોઈ તિથિએ ઉપવાસ કરી, બંધી શારીરિક ટાપટીપનો ત્યાગ કરી, ધર્મભગવંતુમાં તત્પર રહેવારૂપ ‘પૌષધોપવાસ’ વ્રત લીધું, [૭] તથા ન્યાયથી પેદા કરેલ તેમજ ખપે તેવી જ ખાનપાનાદિ યોગ્ય વસ્તુઓનું, ઉભયપક્ષને લાભ થાય તેવી રીતે, શુદ્ધ ભક્તિભાવપૂર્વક સુપાત્ર સાધુને દાન કરવારૂપ ‘અતિથિસંવિભાગવ્રત’ લીધું.^૧

આ પ્રમાણે બાર વ્રતો ધારણ કરી, સુખાહુ પોતાના રથમાં બેઠી ઘેર પાછો ફર્યો.

તેના ગયા બાદ ભગવાનના પદ્મશિષ્ય ગૌતમે ભગવાનને પૂછ્યું ‘હે ભગવાન’ આ સુખાહુકુમાર મને ઇષ્ટ, કાન, પ્રિય, મનને ગમે તેવો, મન ચિંતવ્યા કરે તેવો, મૌમ્ય, વલ્લભ, પ્રિયદર્શન, તથા સુરૂપ લાગે છે, બીજા અનેક કોડો પછું તેને તેવો જ માને છે તો હે ભગવાન’ આ સુખાહુ-કુમારે આ પ્રકારની માનુષી મંપત્તિ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી છે ?

૧ આ સાત ‘ગિજ્ઞાવ્રત’ છે સામાન્ય રીતે આ માતમાંથી ૧-૫-૩ એ ત્રણ વ્રતોને ‘ગુણવ્રત’ કહે છે, અને બાકીના ચારને જ ગિજ્ઞાવ્રત કહે છે તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં આ સાતનો ક્રમ નીચે મુજબ આપેલો છે ૧-૫-૩-૪-૬-૨-૭

ત્યારે, ભગવાને તેમને સુચારુની કથા આ પ્રમાણે કહી મબળાવી

હે જોતમ ! પૂર્વે અહીં જ બાન્નવર્ષમા હસ્તિનાપુર નામે નગર હતુ તેમા સુમુખ નામે શુદ્ધ્ય ગ્રહેતો હતો એક વખત ધર્મધોષ ધ્યવિગ્ન પાશમાં માધુઓ માધે વિચરતા વિચરતા તે નગરમાં આવી પહોચ્યા તે નતિ, કુલ, અન્ન, રૂપ, ધિનય, જ્ઞાન, દર્શન અને ચાગ્રિયયુક્ત હતા, સન્નતશુ, નમ્ર, ઓજાશી, નજાશી, પ્રતાપી અને ઈર્તિમાન હતા, ક્રોધ, માન, માયા, લેભ, નિગ્ર, છટ્ટિયો, મડો નથા વિત્તોને પાઠ કરતા હતા, ડવવાની દરદાર વિનાના તથા મગ્લુની ખીક વિનાના હતા, તથા જ્ઞાનાદિની આગતમાં મદાબહારૂપ હતા વળી તે તપશી હતા, શુભુત હતા, નિર્દોષ બિદ્રાચર્યાથી ડવનાગ હતા, તથા સુન્તી, નિગ્રહપ્રધાન, નિશ્ચયપ્રધાન, ક્ષમા-મુક્તિ-વિદ્યા પ્રહયથ-નિયમ-મત્ય-પવિત્રતા તેમજ સુશુદ્ધિથી પુજા હતા તે શુદ્ધિમા હંતુકપ, સર્વ ડવોના મિત્ર, તપના ફળની આકાશા વિનાના, અચચળ, નયમગ્ન, માધુપણામાં લીન, તથા દોષગદિત પ્રતોતગ્વાણા હતા

તે કાળે ધર્મધોષ ધ્યવિગ્ના વિખ્ય સુદત નામના સાધુ મયમ અને તપ આચરના તથા એકએક મહિનાના ઉપવાસ કરતા તેમની નાચે જ કરતા હતા તે સાડામાન હાથ ઊંચા હતા, તેમનો શાગીગ્ન બાધો ઉગ્ર તેમજ અતિમકોટીનુ ધ્યાન સાચી શકાય તેવો હતો, તેમનો વર્ણ કમોટીના પથગ ઉપર પડેલી મોનાની રેખામમાન ગોર હતો, તે ઉગ્ર તપશી હતા,

ધોગ બ્રહ્મચારી હતા, ધ્યાનરત હતા, તથા શરીરની પરવા તેમજ ટાપટીપ વિનાના હતા પોતાના ઉપવાસનુ પારણુ કરવા માટે ગુરુની અનુજ્ઞાથી તે નગરમા ભિક્ષા માગવા નીકળ્યા ફરતા ફરતા તે સુમુખને ઘેર આવી પહોંચ્યા તેમને આવતા જોઈ, સુમુખ અત્યંત પ્રમત્ત તથા મતુષ્ઠ થઈ, આસનેથી ઝટ ઊભો થયો અને પાદપીઠ ઉપરથી નીચે ઊતર્યો પછી તેણે પગમાંથી પાદુકાઓ કાઢી નાખી, ખેમને જનોઈની પેઠે વીટાળ્યો અને સાત પગલા સામા જઈ, ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી તેમને નમસ્કાર કર્યો ત્યારબાદ તેમને પુષ્કળ અન્નપાનથી તૃપ્ત કરાવેલો પ્રમત્ત મળવાથી હર્ષિત થતો થતો તે વગ્ની અદ્ય ગયો, અને ત્રણ પ્રકારે નિર્દોષર એવું અન્નપાન મન-વાણી-કાયાની શુદ્ધતાપૂર્વક તેમને અર્પીને તેમનો મત્કાર કર્યો તેના એ પુણ્યકર્મથી જ તગ્ત તેના સમારભ્રમણનો કાળ મર્યાદિત બની ગયો, અને તેને બીજા જન્મમા પણ મનુષ્યદેહ મળે તેમ થયું વળી તે જ વખતે તેના વગ્મા આ પાત્ર દિવ્ય વસ્તુઓ પ્રગટ થઈ ધનની વૃદ્ધિ, પાત્રવર્ણના પુષ્પોની વૃદ્ધિ, ધ્વજારૂપ વસ્ત્રની વૃદ્ધિ, દેવકુકુભિનુ ગડગડતુ, અને આકાશ વિષે 'અહો દાન', 'અહો દાન' એવી ઘોષણા

થોડી વાગ્મા નગરના લોકોમા પણ એ વાત ફેલાઈ ગઈ, અને લોકો સુમુખને અને તેના મનુષ્યજન્મને ધન્યવાદ દેવા લાગ્યા, તથા તેના પુણ્યશાળીપણાને અભિનંદવા લાગ્યા

૧ તેને 'એકશાંટિ-ઉત્તરાસન' કહે છે

૨ આપનારની, લેનારની, અને આપેલી વસ્તુની દૃષ્ટિએ શુદ્ધ

ચોક્કસને સુખ મ પોતાનું આણખ પુરુ કરી, દક્ષિણીર્પક નગરમાં ચડીનચરુ ગાનને ત્યાં દક્ષિણીર્પકની રૂપે પ્રત તરીકે ઉત્પન્ન થયે. ૧ ન જ આ મુગાદુ તેજે પોતાની આ માનવી ન પાતિ એ જીવ પ્રાપ્ત કરી છે

ત નાબળી ગૌતમે પુણ્ય દે બગવન ૧ આ મુગાદુ-કુમાર આપની પાસે નાપુ થયે કે નહીં ૧

બગવાને કરુ, ના, થયે ૧

ત્યાં-માર બગવાન મદાવીર વગેરે તે નગરમાંથી નીકળી જીને માત્યા ગા

પેસે મુગાદુ-કુમાર બગવાનના મદા માં નૈન શુદ્ધ્ય (અમણીપામક) ના આચાર્ય-વિચાર વિધિપૂર્વક પાળવા માળ્યો તેજે ૩૪ નુ, અ-૩૪ નુ વગેરે ધર્મમિદાતોનું જાન પ્રાપ્ત કર્યું, તથા પાપ-પુણ્ય એટલે નું, પાપકર્મ થાયી અધાય છે તેને કેવી રીતે મોટી શકાય કવી રીતે તેને ખ ખેરી નાખી શકાય, નારીન્કિ વગેરે કિયાઓમાંથી કર્મ નુન છે, કર્મ અનુભ છે, નમજ ૩૪ ન-ચ-દાનાં વિવિધ માધનોમાંથી કયા સ્વીકાર્ય કે અસ્વીકાર્ય છે, એ બંધાની મનન તેણે પ્રાપ્ત કરી કાર્મ પણુ દાર્થમાં તે બીજનની આગા ઉપર નિર્ભર રહેતો નહોતો, તેમજ કાર્મથી તે ગાળ્યો જાય તેવો નહોતો નૈન મિદાનમાં તે એવો ચુત્ત બન્યો કે, દેવ વગેરે આવીને તેને ગમે તેટલો ભભાવે, તો પણુ તે ભમે નહીં તેને જૈન મિદાંતમાં વર્ણવેલ તત્ત્વો બાળન મકા નહોતી, કે તેમાં જણુવેલા આચાર બાળન વિચિત્રિતમાં નહોતી, તેણે માઆધ્યયન કરી તેના અર્થને

૧ નૂળમાં રાણીને ગર્ભવગ્યામાં પોતાના મુખમાં મિદ દાખલ થયાનું એવું આચાર્યો કહેવેખ છે

નિશ્ચિત કંઈ હશે. જૈન સિદ્ધાંત ઉપર હાડેહાડ પ્રેમ વ્યાપેલો હોવાથી તે એમ કહેતો કે, 'એ સિદ્ધાંત જ અર્થરૂપ કે પરમાર્થ-રૂપ છે, બાકી બધું અનર્થરૂપ છે.''

તેની ઉદારતાને કારણે તેના દગ્ધાત્મના આગળા હમેશા જિત્યા જ ગહેતા, અને તેનું આગણું જ્યારે-ત્યારે જમી જીઠેલા-ઓના એકવાડવાળું જ હોતું તે એવો પવિત્ર ચારિત્રવાળો હતો કે કોઈના અતપુરુષા તે જતો તો કોઈને કળી જ શકા આવતી નહોતી. પોતે લીધેલા બધા વસ્તુ તે બગાડી આગરતો હતો, તથા વિવિધ તપકર્મ વડે આત્માને વાસિત કરતો વિહરતો હતો.

આ સુબાહુકુમાર ચૌદશ, આક્રમ, અમાવાગ્યા અને પૂર્ણિમાને દિવસે પૌષધવ્રત પાળતો. તે આ પ્રમાણે ૧ પૌષધ-વ્રત કરવાનો જે ખાસ ઓગડો હતો ત્યાં તે જતો, તેને વાળી-જૂળી નાશ કરતો, પોતાને માટે ઝાડો-પેસાળ કચવાની જગા નિયત કરી ગળતો, દાબતો સાથરો પાથરી, તેના ઉપર બેસતો, અને ત્રણ દિવસનો ઉપવાસ સ્વીકારી, તથા મણિ-સુવર્ણ-માલા-લેપ-વિક્ષેપન-ગન્ધ-મુસલ આદિનો ત્યાગ કરી બ્રહ્મચર્ય-પૂર્વક ધર્મચિંતન કરતો, અને તેટલો વખત મર્વ નિંદ્રા પ્રવૃત્તિઓનો ત્યાગ કરતો.

એક વખત એ પ્રમાણે પૌષધવ્રત દરમ્યાન ધર્મજનગરણું કરતો તે મધ્યરાત્રીને સમયે ખેડો હતો, તેવામાં તેને આ પ્રકારનો સંકલ્પ થયો. 'તે ગામ-નગર-વગેરે સ્થાનોને ધન્ય છે, કે

૧ તેની વિગતો માટે જુઓ આ માળાનું 'દગ્ધ ઉપાસકો'

જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર વિચરે છે, તે ગામ - ગેઠ - મંચવી આદિને ધન્ય છે, જેઓ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પાસે ધરખાં છોડી સાધુ થવાની દીક્ષા લે છે, તે ગામ - ગેઠ - મંચવી આદિને ધન્ય છે, જેઓ તેમની પાસે અણુવ્રતાદિવાળા ગૃહસ્થધર્મની દીક્ષા લે છે, તે ગામ - ગેઠ - મંચવી આદિને ધન્ય છે, જેઓ તેમની પાસે ધર્મોપદેશ માબળે છે હવે જે ભગવાન મહાવીર ક્રૂતા ક્રૂતા આ નગરમા આવે, તો હું તેમની પાસે વગ્ધાં છોડી સાધુ થવાની દીક્ષા લઉં છું.

ભગવાન મહાવીર સુયાહુકુમારનો આ પ્રનાગનો સંકલ્પ જાણી, એક ગામથી બીજો ગામ એમ ક્રમે ક્રમે કરતા ક્રૂતા હસ્તિશીર્ષ નગરમા આવી પહોંચ્યા તેમને આવેલા જાણી નગરજનો વગેરે નો તેમને દર્શન ગયા સુયાહુકુમાર પણ અત્યંત હર્ષિત થઈ તેમના દર્શન ગયો. પછી તેમનો ઉપદેશ માબળી, અત્યંત પ્રમત્રતા અનુભવનો તથા તેમને ફરી ફરી નમસ્કાર કરી તેમની વારંવાર ઉપાસના કરતો તે કહેવા લાગ્યો 'હે ભગવન્' તમારું ધ્યન મને ગમ્યું છે, અને તે પ્રમાણે પુરુષાર્થપૂર્વક પ્રયત્ન કરીને હું બંધનમુક્ત થાઉં એમ ઇચ્છું છું હે દેવાનુપ્રિય' હું માગ માતપિતાની મમતિ લઈ આવું અને પછી તમાગ સહવાસમા રહી તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તું.

ભગવાનને આ પ્રમાણે કહી સુયાહુકુમાર રથમા બેઠી ઉતાવળો ઉતાવળો પોતાને ઘેર આવ્યો, તથા પોતાના માત-પિતાને નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યો "હે માતપિતા' આજે હું ભગવાન મહાવીરનો ઉપદેશ માબળી આવ્યો છું તે મને ખૂબ ગમ્યો છે તેથી તેમના ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તવાની અને

તેમના મહવામમા રહેવાની મને પ્રબળ ઇચ્છા છે, માટે તમે મને સાધુ થવાની ગ્ત આપો ”

કોઈવાર નહીં સાંભળેલું એવું આ વચન સાંભળતા જ સુબાહુકુમારની માતા મર્છિત થઈને જમીન ઉપર ઢળી પડી પછી અનેક ઉપચારો વડે ભાનમા આવતા તે રડતી રડતી તથા રોક કરતી અને વિલાપ કરતી પોતાના પુત્રને તેના નિશ્ચયમાથી પાછો ફેરવવા માટે સમજાવવા લાગી પરંતુ સુબાહુકુમાર કેમે ક્યોં ચળ્યો નહી ત્યારે છેવટે તેને લઈ તેના માતાપિતા ધામધૂમથી ભગવાન મહાવીર પામે આવ્યા અને તેમને પ્રદક્ષિણાદિ કરી બોલ્યા, “ હે દેવાનુગ્રિય ! આ અમારો એકનો એક પુત્ર અમારા પ્રાણ મરો છે, તથા અમારે માટે ઉગ્રરાના ફૂલ જેવો દુર્લભ છે આપનો ઉપદેશ સાંભળ્યા બાદ હવે ને કામભોગોમા બધાવા ઇચ્છતો નથી, તથા મસાગ્ના ભયથી તેને ઉદ્દેગ થયો છે, માટે આપ તેને આપના શિષ્ય તરીકે સ્વીકારો ”

મહાવીરે ત્યારબાદ સુબાહુને દીક્ષા આપી પછી તેના માતાપિતા તેને આશીર્વાદ આપી પાછાં ફર્યા

સુબાહુ, પણ ભગવાનનો ઉપદેશ સારી રીતે સ્વીકારી, તેમની આજ્ઞા મુજબ ચાલવા લાગ્યો તે ચાલવામા, બોલવામા, ખાનપાન લાવવામા, પોતાનો મગમામાન લેવો-મૂકવામા, મળમૂત્ર તથા મુખ, કંઠ અને નાકનો મેલ વગેરે નિરુપયોગી વસ્તુઓ નાખી આવવામા માવધાન રહેતો, મન-વાણી-ક્રોયાની ક્રિયાઓમા માવધાન રહેતો, તેમને વશ રાખતો, ઇન્દ્રિય-નિગ્રહ આચરતો તથા સુસચતપણે બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરતો વિચરતો હતો તેણે ભગવાનના વૃદ્ધ શિષ્યો (સ્થવિરો) પાસે

આવગે તેમા પણ સાધુ થઈ, અંતે મરણ પામી તે બ્રહ્મ-
લોકમા ઉત્પન્ન થશે ત્યાંથી ફરી મનુષ્યજન્મ-પાછું મહાશુક-
કલ્પમા દેવપણુ-પાછો મનુષ્યજન્મ-પાછું આનન્દ-કલ્પમાં
દેવપણુ-પાછો મનુષ્યજન્મ-પાછું આગણુકલ્પમા દેવપણુ-
પાછો મનુષ્યજન્મ-પાછું મર્વાર્યસિદ્ધ નામના અનુત્તર દેવ-
લોકમા દેવપણુ અને ત્યાંથી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં મનુષ્યજન્મ.
તે જન્મમા તે સર્વ ઈર્ષોનો ક્ષય કરી, સિદ્ધ-બુદ્ધ-અને મુક્ત
થશે, તથા મર્વ દુ જોનો અંત લાવશે ?

૧ જુઓ પ્રકરણને અંતે ટિપ્પણ નં ૨

ટિપ્પણ

ટિપ્પણ નં ૧

તેન માન્યતા પ્રમાણે હરથ અથવા નવર્ગ ૧૭ છે મૌધર્મ, ઐશ્વર્ય, સાનત્ક્રમાર, માટે દ્ર, બદ્ધલો, વાન્ત, મદ્ધાનુદ, સદ્ધાર, આનત, પ્રાપ્ત, આગલ અને અચ્યુત એ બારે સ્વર્ગોની કુલગોત્તર વધતી ૪૮ ગામિ, નિયતિ, સુખ વગેરેની વિગતો માટે તુષિ આ માળાનુ 'તત્ત્વાર્થસૂત્ર' પુસ્તક અ ૪, મૂત્ર ૭-૧૦

એ બાર સ્વર્ગો ઉપર નવ ઐવેયક વિમાનો (દેવલો) છે

તેમની ઉપર વિજય, વૈજયત, જયત, અપગનિત અને સર્વાર્થસિદ્ધ એ પાંચ વિમાન છે એ વિમાનો સૌથી ઉત્તર — પ્રવાન હોવાથી અનુત્તર હોવાય છે

ટિપ્પણ નં ૨ :

આ પછીના બીજા ૬ અધ્યયનો વિશેષનામો તથા સામાન્ય નજીની વિગતોના થોડાંધણા ફેરના સિવાય બીજી બધી ગીતે એક સરખા જ છે તેથી મૂળસૂત્રમાં પણ તે અધ્યયનો ગણ્યા છાપ્યા નથી દરેક અધ્યયનની વિગતોનો ફેરના નીચે ૬-મા આપ્યો છે

અધ્યયન ૨. રૂપભપુર નગર — ધનાનહ રાજ — સરસ્વતી દેવી — ભદ્રન દિ હમાર — તેની શ્રીદેવી પટગાળી સહિત પાંચમો રાણીઓ — તેના પૂર્વભવની કયા મહાવિદેહમાં પુણ્ડરીકિની નગરી — વિજયહમાર — યુગબાહુ તીર્થ કરને જમાડયા — બાકી બધું સમાન

અધ્યયન ૩ વીરપુર નગર — વીરકૃષ્ણમિત્ર રાજ — શ્રીદેવી — સુભત્કમાર — તેની બવત્રી પટગાળી સહિત પાંચમો રાણીઓ — તેના પૂર્વભવની કયા ઈંચુકાર નગર — ઋષભસ્ત શુદ્ધસ્થ — પુષ્પદત સાધુને જમાડયા — બાકી બધું સમાન

અધ્યાય ૪ વિજયપુર નગર — વામવદત રાજા — મુદ્ધલાદેવી
— સુવાસવ કુમાર — તેની ભદ્રા પટરાણી સહિત પાત્રમેા સ્ત્રીઓ
— તેના પૂર્વભવની કથા સૌરાષ્ટ્રી નગરી — ધનપાલ રાજા —
વૈશ્રમણિક સાધુને જમાડયા — બાકી બધુ સમાન

અધ્યાય ૫ : મૌગધન નગરી — અપ્રતિહત રાજા — મુદ્ધલાદેવી
— મહાચન્દ્ર કુમાર — તેની અર્ધદેતા સ્ત્રી — જિનદામપુત્ર —
તેના પૂર્વભવની કથા મધ્યમિત્ર નગરી — મેરથ રાજા — મુદ્ધર્મા
સાધુને જમાડયા — બાકી બધુ સમાન

અધ્યાય ૬ : પ્રિયચંદ્ર રાજા — મુલદ્રા દેવી — વૈશ્રમણ
કુમાર યુવરાજા — તેની શ્રીદેવી પટરાણી સહિત પાત્રમેા સ્ત્રીઓ — તેનો
ધનપતિ પુત્ર — તેના પૂર્વભવની કથા મણિચંદ્ર નગરી — મિત્ર
રાજા — મભૂતવિજય સાધુને જમાડયા — બાકી બધુ સમાન

અધ્યાય ૭ : મહાપુર નગર — બલ રાજા — સુભદ્રા દેવી —
મહાબલ કુમાર — તેની રક્તવતી પટરાણી સહિત પાત્રમેા સ્ત્રીઓ —
તેના પૂર્વભવની કથા મણિપુર નગર — નાગદત્ત શુદ્ધ — ડ્રદત્ત
સાધુને જમાડયા — બાકી બધુ સમાન

અધ્યાય ૮ : મુરોપ નગર — અન્તુન રાજા — તત્તવતી
દેવી — ભદ્રનંદ કુમાર — તેની શ્રીદેવી પટરાણી સહિત પાત્રમેા
સ્ત્રીઓ — તેના પૂર્વભવની કથા મહામુરોપ નગર — ધર્મમુરોપ
શુદ્ધ — ધર્મશ્રી સાધુને જમાડયા — બાકી બધુ સમાન

અધ્યાય ૯ : ચંપાનગરી — દત્ત રાજા — રક્તવતી દેવી —
મહાચન્દ્ર કુમાર યુવરાજા — તેની શ્રીદાન્તા પટરાણી સહિત પાત્રમેા
સ્ત્રીઓ — તેના પૂર્વભવની કથા તિગિચ્છા નગરી — જિતશત્રુ
રાજા — ધર્મવીર સાધુને જમાડયા — બાકી બધુ સમાન

અધ્યાય ૧૦ : માકેત નગર — મિત્રનંદિ રાજા — શ્રીગતા
દેવી — વરદત્ત કુમાર — તેની વરમેના પટરાણી સહિત પાત્રમેા
સ્ત્રીઓ — તેના પૂર્વભવની કથા ગતદ્વારનગર, — વિમલવાહન રાજા —
ધર્મરુચિ સાધુને જમાડયા — બાકી બધુ સમાન

પાપ, પુણ્ય અને સંયમ

ખંડ ૩ નો

સંયમનાં ફળ

“ જર્મના વિવિધ દેતુઓ લાગી, તેમને ત્યાગ કરે તથા
 વિવિધ પ્રકારના ગીલો વડે ઊર્વંગતિ માંવે પ્રયત્ન કરવા હતા,
 આ જન્મમાં જ મારું સિદ્ધિ પ્રાપ્ત ન થઈ, તો તેથી ઘણું નિરાશ
 થવાનું નરના નથી તેવા મનુષ્યો ઉત્તમ વિભૂતિવાળા દેવયોનિઓમાં
 જન્મ પામી, આયુધ્ય પૃથ્વિયે, કર્મ મનુષ્યયોનિમાં મારાસાગ દુર્ગેમાં
 અવતરે છે ત્યાં તેમને નીચેના હજી ઉત્તમ અંગો પ્રથમથી પ્રાપ્ત
 થાય છે ધર વાડી-ગેનુ-રુપ-પશુ-નોદર્યાન્, સુશીલગિરો, મહાદ્ય
 નાનીવાઓ, ઉત્તમ ગોત્ર, કલમ વારું, આરોગ્ય, નીદાનુસુદ્ધિ, ખાનદાન-
 પશુ, યગ, અને પગલમ પૂર્વજન્મના સુમ્હારે વડે પ્રથમથી જ
 વિશુદ્ધ આચારવાળા તેઓ અમામાન્ય માનુષિ-વિભૂતિઓ ભોગવતા
 હતા, તેમાં અનામકા રતી, શુદ્ધ બોલ પ્રાપ્ત કરે છે, તથા જ્ઞાની-
 ઓએ વહુવેલો સંયમપ્રધાન મોક્ષમાર્ગ સ્વીકારી, તપથી કર્મોગોનો
 નાગ કરી, શાશ્વત સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે [ઉત્તર ૩/૧૩-૮]

જલસીકુમારની કથા

જૂના કાળમાં ગજગૃહ^૧ નામે નગર હતું તેમાં શ્રેણિક^૧ નામે ગન્ન ગણ્ય હતો હતો તેને ધાગિણી નામે ગણી હતી એક વખત ધાગિણી દેવી પક્ષગ ઉપર નમ્ર પ્રિયનામાં સૂતી હતી, ત્યારમાં તેણે ગત્રીના પૂર્વભાગના અતમા અને અપર ભાગની શરૂઆતમાં એક સર્વલક્ષણસ પત્ર મિલ પોતાના મુખમાં પેસતો હોય તેવું સ્વપ્ન જોયું. ખીજે દિવસે ગન્નએ સ્વપ્નપાટકેને જોવાવીને એ સ્વપ્નનો અર્થ પૂછ્યો, તો તેમણે જણાવ્યું કે, આ સ્વપ્ન એવું મુશ્કેલ છે કે ગણીની કૃપે કુળ-દીપક એવા પુત્રગન્નનો જન્મ થવાનો છે

સ્વપ્નપાટકેની એ વાત સાંભળી ગન્ન-ગાળી અત્યંત હર્ષિત થઈ, ગર્ભની મર્મ પ્રકાશે નાવધાનીવી રક્ષા કરવા લાગ્યા

પૂરા નવ મહિના અને સાડાસાત દિવસ પૂરા થતા ગાળીએ મધ્યગત્રીને સમયે એક સર્વાંગમુદ્ગ પુત્રને જન્મ આપ્યો. ગન્નએ તે પ્રસંગે આખા નગરમાં ભારે ઉત્સવ જનહંર ડોળી, તથા વિધિપૂર્વક કુમારના જન્માન્નિ સરકાર કર્યા બાદમાં દિવસે કુમારનું 'જલસીકુમાર' નામ પાડવામાં આવ્યું

ગન્નએ કુમારની રક્ષા માટે મહારાણીની દેખરેખ નીચે ધાત્રીઓ, દામીઓ વગેરેની વ્યવસ્થા કરી તથા જલસીકુમાર

૧ તેને વિષેની ઐતિહાસિક, ભૌગોલિક આદિ માહિતી માટે નુજો માળાનું 'ધર્મ-કથાઓ' પુસ્તક, પા ૧૮૭-૫

પણ દિવમે દિવમે પર્વતની દદગમા ચ પાનુ જન વચે તેમ મોટો ચવા લાગ્યો. આઠ વર્ષનો ચતા તેને ગુબ દિવમે, ગુબ મુહર્ત કલાચાર્ય પામે ૭૨ ઠળાઓ ગ્રીષ્મવા મોકલવામા આગ્યો.

અધ્યાન પૂરે ચતા, નયા જલ્લીકુમાર ઉમરે આવતા^૧, તેના માનપિતાએ તેને માટે ઉમર-રૂપ-લાવણ્ય-ચૌવન અને ગુણુ-મુદ્રાવતી બાજતમા સગ્ગી એવી આઠ ખાનદાન ગજકુળની રાજકન્યાઓ પનદ દરી, અને ખૂબ ધામધૂમથી તેમનુ તેની સાથે લગ્ન કર્યું.

ત્યાગ માદ જલ્લીકુમાર પિતાએ આપેલા અનુપમ ભોગ-પદાર્થોથી યુક્ત થઈને પોતાની સ્ત્રીઓ માથે ગાનવાન અને વિલાસમા ગહેવા લાગ્યો.

એક વાર ભગવાન મહાવીર ગામેગામ પગપાળા કરતા ગજગૃહ નગરમા આવી પહોંચ્યા મોં લોકોને તેમને દર્શને લતા જોઈ, જલ્લીકુમાર પણ તેમના દર્શને ગયો. ત્યાં મહાવીર-સ્વામીએ આપેલો ઉપદેશ માબળી, તે ઘણો પ્રસન્ન થયો, મતોપ પામ્યો, અને જાણે પોતાનુ અતઃ જિઘડી ગયુ હોય તેવી પ્રસન્નતા અનુભવવા લાગ્યો. તે ફરીકરીને ભગવાનને નમસ્કાર કરી, કહેવા લાગ્યો 'હે ભગવન! આપનુ કથન મને ગમ્યુ છે, અને તે પ્રમાણે પુરુષાર્થપૂર્વક પ્રયત્ન કરીને બધનમુક્ત થવા હું ઇચ્છુ છું' પત્ની મહા પગણે^૨ પોતાનાં

૧ મૂળમા આટલા વિરોધજનક વધારે છે ૭૨ ઠળાઓમા પરિત, નવ અગ્રો ભણેલો, અઢાર દેશીભાષાઓમા વિશારદ, સગીતમા પ્રીતિવાજો, ગાધર્વ-નાટ્ય-ગાત્રમા કુગળ, બજવાન, રાત્રે પણ બીન્યા વિના દરનાર, સાહસિક, અને ભોગસમર્થ [ચતા]

માતૃપિતાની અનુમતિ મેળવીને જલ્દીકુમારે ભગવાન પાસે સાધુપણની દીક્ષા લીધી

દીક્ષા લીધા બાદ જલ્દીકુમાર મહાવીર ભગવાનની આજ્ઞા મુજબ જ ચાલતો-ગહેતો-મેસતો-સૂતો-ખાતો-ખોલતો-તથા સર્વે જીવો પ્રત્યે દયાપૂર્વક વર્તતો હતો, અને એ બાબતમાં જરા-પણ આળસ કરતો નહીં ચાલવામાં-ખોલવામાં-ખાનપાન લાવવા-લેવામાં-પોતાનો સામાન તથા પાત્રોને લેવા-મૂકવામાં-મળમૂત્ર-લીટ-ગળખા વગેરે મેલ નાખવામાં તે સાવધાન ગહેતો અને કાળજીથી વર્તતો માનસિક-વચસિક-શારીરિક ક્રિયાઓમાં પણ તે સાવધાન ગહેતો, મન-વચન-કાયાને વશ રાખતો, ઇન્દ્રિયોને વશ રાખતો તથા સુમયતપણે બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરતો વિચરતો હતો તે ત્યાગી, સગળ, ધન્ય, લભાવાન, (સહન-શીલ), જિતેન્દ્રિય, સુહૃદનતી, કોઈ પ્રકારની કળાકાક્ષા (નિદાન) વિનાનો, મુદ્દર સાધુપણમાં લીન અને દમનશીલ હતો

તેણે ભગવાનના અધિવેશ પામેથી અગિયાર અંગો શીખી લીધા ત્યાર બાદ એક વાર ભગવાન પાસે જઈ તેણે કહ્યું :
“હે ભગવન્ ! જો આપ અનુમતિ આપો, તો હું ‘ગુણગત્ન સવત્સર’ નામનું તપ ધારણ કરવા ઇચ્છુ છું”

ભગવાને કહ્યું ‘હે દેવાનુબ્રિય ! તને જેમ દીઠ લાગે તેમ કર, વિલગ ન કર’

પછી જલ્દીએ ભગવાનની અનુમતિથી નીચે પ્રમાણે ગુણગત્ન તપ આદર્યું પહેલા માસમાં સતત ચાર-ચાર ટંકના ઉપવાસ કરવા, અને દિવસે સૂર્યની આગે નજર માડી, તડકો

૧ તે બધા સંવાદની વિગત માટે જુઓ આ માળાનું ‘ધર્મ-કથાઓ’ પુસ્તક, પા ૨૦-૬

આવતો હોય તેવી જગામા ઉભડક^૧ એસી રહેવું, તથા રાત્રીએ કાર્ધ પણ વચ્ચે ઓઢયા કે પહેર્યા વિના વીગસને^૨ એમી રહેવું પછી બીજો મહિને તે જ પ્રમાણે છ ટકના ઉપવાસ કરવા ત્રીજો મહિને આઠ ટકના, ચોથો મહિને દશ ટકનો એમ અનુક્રમે મોળમે મામે ચોત્રીમ ટકના ઉપવાસ કરવા, તથા દિવસ અને ગત દગમ્યાન જે રીતે એમવાનું શરૂઆતમાં જણવ્યું છે તે જ કાયમ ગણવું^૩

આ પ્રમાણે ઉદાર (આશા વિનાના), વિગ્તીર્ણ, કલ્યાણ-રૂપ, મગળરૂપ, ગોભાયુક્ત, ઉત્તમ, ઉન્નત્યજ, અને મોટા પ્રભાવનાળા તપકર્મથી જની મુનિ ગુણક થઈ ગયા ભૂખને પ્રભાવે રૂખા થઈ ગયા, મામગદિત થયા, તથા માત્ર હાડકા અને ચામડાથી જ ઢંઢાયેલા ગયા તે ચાલતા ત્યારે તેમના શરીરના બધા હાડકા ખડખડતા હતા તેમના શરીરની બધી નાડીઓ ઉપર તરી આવી હતી હવે તે માત્ર આત્મ-બળથી જ ચાલવું-એસવું વગેરે ક્રિયાઓ કરી શકતા હતા તે એટલા બધા દુર્ગ્ગળ થઈ ગયા હતા કે, બોલી ગયા પછી, અને બોલના બોલના તથા બોલવાનું કાગ પડે ત્યારે પણ ગ્લાનિ પામતા હતા સૂઝ પાદડા, તન કે તેવા સૂઝા સામાનથી ભરેલી સગડીને કાર્ધ ઢસડે, ત્યારે જેવો અવાજ થાય, તેવો જ અવાજ તે જાલી મુનિ ચાલતા ત્યારે પણ થતો તે મુનિ

૧ નિતબનો ભાગ જમીનને ન અડકે તેમ

૨ અર્થાત્ સિંહાસન વિના જ, સિંહાસન ઉપર બેઠા હોઈએ તેમ બિભા રહેવું.

૩ આ બધાની વિગત માટે જુઓ આ માળાનું 'લગવની-સાર' નામે પુસ્તક, પા ૧૮૦

તપથી પુષ્ટ હતા, જે ૭ માસ અને લોહીથી ક્ષીણ હતા તેમ જતા ગાખના બારેલા અગ્નિની જેમ તપ અને તેજ્યુક્ત હતા.

હવે એક દિવસે ગત્રીને પાછલે પહોંચે જાગતા જાગતા તથા ધર્મ વિષે વિચાર કરતા તે મુનિના મનમાં આ પ્રમાણે મંડળ થયો. 'હું અનેક પ્રકારના તપકર્મથી જુગલો થઈ ગયો છું, બોલતા બોલતા પણ થાકી નહીં છું, તથા ચાલુ છું ત્યારે પણ મગ પાદડા વગેરેથી ભરેલી મગડીઓ ટપકાતી હોય તેવો અવાજ થાય છે. આની નિયતિમાં પણ હજી ત્યાં નુર્ધી માગમાં ગિરવાની શક્તિ, કર્મ, ગળ, વીર્ગ અને પુરુષાર્થ - પગક્રમ છે, ત્યાં મુની હું માગ ધર્માચાર્ય શ્રમણભગવત પામે નહીં, અનગનવ્રત સ્વીકારુ આવતી કાલે જ ભગમંદુ થયા પછી, ગજગૃહનગરમાં પધારેલા મહાવીર ભગવાન પામે નહીં, તેમની અનુમતિ નહીં, પાચ મહાવ્રતો કરી ધાગણ કરી, શ્રમણ તથા શ્રમણીઓની હામા માગી, ઉત્તમ ન્યવિરો માથે વિપુલ પર્વત ઉપર ધામેધામે ચડી, કોઈ કાળી શિયાને જોઈ-તપામી, તેના ઉપર કાબનો માથરો પાથરી, ખાનપાનનો ત્યાગ કરી, 'માગણાતિર મલેષના' વ્રત હું સ્વીકારુ તથા મૃત્યુની કાલા તણ, દક્ષની પેઠે નિચર થાઉં.'

તે પ્રમાણે બીજે દિવસે ભગવાનની અનુમતિ મેળવી તે મુનિ વિપુલપર્વત ઉપર ગયા અને ત્યાં કાબના માથરો ઉપર અતિમ વ્રત સ્વીકારીને સૂતા. એ પ્રમાણે માહ ટક વીતાવી, પોતે કરેલા દોષોની કબૂલાત (આલોચના) તથા પ્રાયશ્ચિતાદિ કરી,^૧ તે મુનિ નમાદિત અવસ્થામાં મરણ પામ્યા સાધુપણમાં

૧ આલોચના પછી પ્રતિક્રમણ કરવાનું હોય છે. પ્રતિક્રમણ એટલે શુભ આચારોમાંથી ખરી, અનુભવ આચારોમાં ને કરમણ-

તેમણે કુલ ૧૬ વર્ષ ગાળ્યા હતા તેમને મળે પામેલા જાણી પેલા સ્થવિરોએ તેમના પગિનિર્વાણ નિમિત્તે ધ્યાન કર્યું, તથા તેમના વસ્ત્રો-પાત્રો લઈ તેઓ શ્રીમહાવીર ભગવાન પાસે આપ્યા, અને જાલીમુનિના મળણની વાત તેમને નિવેદિત કરીને, તેમના વસ્ત્રપાત્રો તેમની આગળ રજૂ કર્યા

તે વખતે ગૌતમમ્ત્રામીએ ભગવાનને વસ્ત્ર કરીને પૂછ્યું હે ભગવન! જાલીસાધુ સ્વભાવે ભદ્ર, વિનયી જ્ઞાન ઓછા ક્રોધ-માન-માયા-જોભવાળા, અત્યંત નિર્ગભિમાની, ગુરુની એથે મહેતાગ, કોઈને મતાપ ન આપનાગ તથા ગુરુભક્ત હતા તે હવે મરણ પામીને કયા ગયા છે, તથા કયા ઉત્પન્ન થયા છે ?

ભગવાને જવાબ આપ્યો હે ગૌતમ! તે જાલી ચક્રોદ્ધ, તેમજ મૌઘર્મ કલ્પવી (સ્વર્ગ) માંડીને આગળ અને અચ્યુત સ્વપ, તથા નવ ઐવયક વિમાનો (દેવલોકો) ની પણ પાગ આવેલા વિજય નામના અતુતર વિમાનમાં દેવ નરીકે ઉત્પન્ન થયો છે

ગૌતમ હે ભગવન! ત્યાં તેમનું આયુષ્ય કેટલું હશે ?

મહાવીર હે ગૌતમ! બત્રીસ સાગરોપમ વર્ષો

ગૌતમ હે ભગવન! તે ત્યાંથી અચ્યુત થઈને કયા જશે ?

મહાવીર હે ગૌતમ! મહાવિદેહક્ષેત્રમાં જન્મી સિદ્ધ-

બુદ્ધ-અને મુક્ત થશે

ગમન થ્યું હોય, તેમાંથી 'પ્રતિ' એટલે પાછા શુભ આચારો તરફ આવવું તે તેમાં, પોતે જેલી અશુભ પ્રવૃત્તિની નિંદાદ્વારા નિવૃત્તિ, નવા દોષોનો નેધ, અને ભવિષ્યના દોષોનો ત્યાગ-એટલી વસ્તુઓ સમાઈ હોય છે

ટિપ્પણ

આના જેવી જ કથા પછીના ૧૦૪ થાયેલા પાના મગજ હેતી તે દેવેના નામ અનુક્રમે : મયાલિ, કવયાલી, પુરિસરોજી, વારિમેજી, દીદત, સર્ફદત, વેદલ્લ, વેદાયસ અને અભયમાર છે તે કથાઓમાં યોડીયાળી વિનંતોમાં કે જે તે નીચે પ્રમાણે

પ્રથમ ૧, જાનની માતાનું નામ ધારિણી માતા; વેદલ્લ અને વેદાયસને ચેતવાનાના પુત્રો હોવા પહેલા મારનો સાધુપણનો કુલ નાળ ૧૬ વર્ષ નાનુવો; પાછીના માનુનો ૧૨ વર્ષનો નાનુવો અને છેલ્લા બેનો પાંચ વર્ષનો નાનુવો પહેલા ચાર મગીને અનુક્રમે વૈજયંત, નયંત, અપગનિય અને સંયદૃશિદ્ધ નામના અનુતર દેવલોમાં કલ્પન થાય, દીદદત સંયદૃશિદ્ધમાં, અને પાછીના અનુક્રમે અપગનિય, નયંત, વૈજયંત અને વિજયમાં અર્ધાત્ અભયમાર વિજયમાં પાછીનું બધું સમાન અભયકુમારની બાળતમાં, મગજુદનગર, શ્રામિત રાજ અને નદાદેવી જાનુવા પાછીનું કપર મુજબ

[૬મ કથાનો પહેલો વર્ગ સમાપ્ત]

બીજા વર્ગની તેજ કથાઓના નામ નીચે મુજબ ગણવા દીદમે ૧, મદ્દામેજી, સર્ફદત, ગદદત, મુદ્દદત, દલ્લ, દુમ, દુમમેજી, મદ્દાદુમમેજી, મીદ, મીદમેજી, મદ્દામીદમેજી, અને પુમમેજી.

બીજી કથાઓ ભાલ્લીના જેવી જ સ્ત્રીની રાજગૃહ નગર, શ્રામિત પિતા, ધારિણી માતા તેઓ સાધુપણનો દાળ ૧૬ વર્ષ અનુક્રમે પ્રથમ બે વિજયમાં, પછીના બે વૈજયંતમાં, પછીના બે નયંતમાં, પછીના બે અપગનિયમાં, અને મદ્દાદુમમેજીથી પાછીના પાંચ સંયદૃશિદ્ધમાં કલ્પન થાય

[તેજ કથાનો બીજો વર્ગ સમાપ્ત]

ધન્યની કથા

પૂર્વે ડાંડદી^૧ નામે નગરીમા જિતશત્રુ રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેમા ભદ્રા નામે તાલેવત ગેડાણી રહેતી હતી. તેને ધન્ય નામે પુત્ર હતો. તેને બહુ લાડ-પાડમા ઠાઠ-માઠથી ઉછેરવામા આવ્યો હતો, તથા જીવાનીમા આવતા તેને ખાનદાન કુળની તથા સમૃદ્ધ ઘરની ડર કન્યાઓ માથે પગલાવવામા આવ્યો હતો. ભદ્રાશેડાણીએ તે દરેક સ્ત્રી દીક્રા એક એક મહેલ પુષ્કળ માધનસપત્તિથી મજાવીને તૈયાર કરાવ્યો હતો, અને પહેગમણીમા તે દરેકને પુષ્કળ પ્રીતિદાન આપ્યું હતું. ધન્ય પોતાની યુવાન અને સ્વરૂપવતી સ્ત્રીઓ માથે અનેક પ્રકારના નાટ્ય-ગીત-નૃત્ય વગેરેથી આનંદ કરતો, તથા ઋતુ અનુસાર ભોગો ભોગવતો વિહરતો હતો.

એક વખત મહાવીર ભગવાન તે નગરીમા પધાર્યા તેમના દર્શને જતા અનેક લોકોને ભોઈ ધન્ય પણ મનાનાદિથી પવિત્ર થઈ, તેમના દર્શને ગયો, અને તેમને વદનાદિ કરી તેમનો ધર્મોપદેશ સાભળવા લાગ્યો.

૧ બિહારમા ગોરખપુર લાઈન ઉપર આવતા નોનવાગ મેટગનથી દોઢ માઈલ ઉપર આવતું આજનું જીખ દા નુઓ આ મળાનું 'ધર્મકથાઓ' પુસ્તક પા ૨૨૭

ભગવાનનો ધર્મોપદેશ સાંભળ્યા બાદ સતુષ્ટ થઈ, ભગવાનને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી, તથા નમસ્કાર કરી તેણે કહ્યું, “હે ભગવન્ ! હું આપના પ્રવચન ઉપર શ્રદ્ધા કરું છું, વિશ્વાસ કરું છું તથા રુચિ કરું છું હે ભગવન્ ! હું આપના ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તવાને તૈયાર છું પરંતુ હે દેવાનુગ્રિય ! મારી માતાની ગળ માગીને હું આપની પાસે દીક્ષિત થઈ સાધુપણ સ્વીકારીશ”

પછી તે પોતાને ઘેર ગયો, અને પોતાના નિશ્ચયની વાત પોતાની માતાને કરી તે સાંભળી તેની માતા એકદમ પગથેવાથી ભીના શરીરવાળા થઈ ગઈ, તેના અગો ગોઠ-ભારથી કંપવા લાગ્યા, તે નિસ્તેજ તથા શોભા વિનાની થઈ ગઈ, તેના આભૂષણો ઢીલા થઈ ગયા, તેનું ઉત્તરીય વસ્ત્ર સરી ગયું, અને વીખગયેલા કેશપાશ સહિત, મૂર્છિત થઈને તે કુહાડાથી કપાયેલી અપઠલતાની પેઠે કે ઉત્તમ પૂરો થતા ગોભાહીન ગતી જતા ઇન્દ્રધ્વજની પેઠે નીચે ગથડી પડી પત્ની મહા પ્રયત્ને કર્મક અગ્નિ થતા તે આક્રંદ કરવા લાગી ‘હે પુત્ર ! તું મારો ઇષ્ટ, કાત અને પ્રિય છે, આભગ્યુની પેટી જેવો, અને શ્રવિતના ઉત્તમ જેવો આનંદજનક છે, ઉંચરાના પુષ્પની પેઠે તારા નામનું શ્રવણ પણ દુર્લભ છે, નો તારું દશ ન તો દુર્લભ હોય તેમા નવાઈ નથી તારો ત્રિયોગ માગથી એક લાલુ પણ મહન નહી થઈ શકે. મારે હું જીવું છું ત્યાં લગી તું ઘેર જ રહે, પત્ની કુલવગતતુની વૃદ્ધિ કરીને વૃદ્ધાવસ્થામા તું સાધુ થજે’

ત્યારે ધન્યે કહ્યું “હે માતા ! આ મનુષ્યભવ અનેક જન્મ-જગ-મગ્ન-ગોગ વગેરે શારીરિક અને માનસિક દુ ખોની

અત્યંત વેદનાથી અને મેકડો મડોથી પીડિત છે, અધ્રુવ છે, તથા મધ્યાના ગંગા જેવો, પગપોટા જેવો, દાબની મળી ઉપર ગહેલા જલમિંદુ જેવો, અમદર્શન જેવો, અને વીજળીના ચમકાગ જેવો ચચળ છે સડવુ-પડવુ-અને નાશ પામવો એ તેનો ધર્મ છે પહેલા કે પછી તેનો અવશ્ય ત્યાગ કરવાનો છે, તો હે માતા ! કોણ જાણે છે કે, કોણ પ્રથમ થશે અને કોણ પછી જશે ? માટે હું તો તારી અતુમતિથી હમણા જ ભગવાન પામે પ્રનત્યા સેવા ઇચ્છુ છું ”

ભદ્રા “ હે પુત્ર ! તારું શરીર ઉત્તમ રૂપ, લક્ષણ, વ્યજન (મમા-તલ વગેરે) અને ગુણોથી યુક્ત છે તથા ઉત્તમ બળ, વીર્ય અને સત્ત્વવાળું છે તું વિજ્ઞાનમાં વિચક્ષણ છે, મૌભાગ્ય ગુણથી શ્રેષ્ઠ છે, કુલીન છે, અતિ સમર્થ છે, અનેક પ્રજાગ્ના વ્યાધિ અને રોગથી ગ્રહિત છે, તથા ઉદાત્ત અને મનોહર છે માટે હે પુત્ર ! ન્યા મુધી તારા શરીરમાં રૂપ યૌવનાદિ ગુણો છે, ત્યા સુધી તું તેનો ઉપભોગ કર પછી માગ મળણ બાદ કુલતણની વૃદ્ધિ કરી, વૃદ્ધાવસ્થામાં તું સાધુ થજે ”

ધન્ય “ હે માતા ! આ શરીર દુષ્કર્મનું ધર છે, અનેક વ્યાધિઓનું મ્થાન છે અગ્નિ-આયુ નાડીના સમ્બંધનું બનેલું છે, માટીના વાસણ જેવું દુર્બલ છે, અશુચિથી ભરેલું છે, તેની આગવા નિગત કરવી પડે છે, તથા જીર્ણ વરતી પેઠે સડવુ-પડવુ-નાશ પામવો એ તેના મહજ ધર્મો છે. વળી એ શરીર પહેલા કે પછી અવશ્ય છોડવાનું જ છે તો હે માતા ! કોણ જાણે છે કે કોણ પહેલા જશે અને કોણ પછી જશે ?

માટે હું તો તારી અનુમતિથી હમણા જ ભગવાન પાસે પ્રત્યક્ષા લેવા ઇચ્છુ છું”

ભદ્રા . “હે પુત્ર ! તારે ૩૭ સ્ત્રીઓ છે. તે વિગાળ કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલી છે, રૂપ-લાવણ્ય-યૌવનથી યુક્ત છે. વળી તે સમાન કુલમાંથી આણેલી, કલાકૃશણ અને મર્વકાળ લાડમુખને યોગ્ય છે વળી તે માર્દવયુક્ત, નિપુણ અને વિનયોપચારમાં પાંડિત તથા વિચક્ષણ છે. સુદર, મિત્ર અને મધુર મોલવામાં, નેમ જ હાસ્ય-કટાક્ષ-ગતિ-વિલાસ અને સ્થિતિમાં વિગાળ છે, ઉત્તમ કુલ અને શીલથી સુગોભિત છે; વિશુદ્ધ કુલરૂપ વશતત્તુની વૃદ્ધિ કરવામાં મમર્થ યૌવનવાળી છે, મનને અનુકૂલ અને હૃદયને ઇષ્ટ છે, ગુણો વડે પ્રિય અને ઉત્તમ છે, તેમજ હમેશા ભાવયુક્ત, અને મર્વ અગમાં સુદર છે માટે હું પુત્ર ! તું એ સ્ત્રીઓ માથે માનુષી કામ-ભોગો ભોગવ, ત્યાગ્યાદ ભુક્તભોગી થઈ, વિપયોની ઉત્સુકતા દૂર થયા બાદ, મારા મૃત્યુ પછી દીક્ષા લેજે”

ધન્ય “હે માતા ! માનુષી કામભોગો અપવિત્ર અને અશાશ્વત છે, વાત-પિત્ત-સ્લેષ્મ, વીર્ય અને લોહીને ઝગવાવાળા છે, વિષ્ટા-મૂત્ર-સ્લેષ્મ-ક્રીટ-વમન-પિત્ત-પરુ-રીર્ય અને ગોણિતથી ઉત્પન્ન થયેલા છે, વળી તે ગદા તથા ખગમ મૂત્ર અને દુર્ગંધી વિષ્ટાથી ભરપૂર છે, મડદા જેવી ગંધવાળા ઉચ્છ્વાસથી અને અગુભ નિઃશ્વાસથી ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરનારા છે, બીભત્સ, હલકા અને કલમલ -(અશુભ દ્રવ્ય)ના ગ્ધાનરૂપ હોવાથી દુષ્પ્રકર અને મર્વ મનુષ્યોને માધાગણુ છે, અત્યંત શારીરિક અને માનસિક દુષ્પ્રકર વડે સાધ્ય છે, અજ્ઞાની જનથી મેવાયેલા છે, માધુ પુરુષો વડે હમેશા નિંદાયા છે, અનંત

સ મારની વૃદ્ધિ કરનારા છે, પગિણામે ઝડુકળયુક્ત છે, યગતા ધામના પૂજાની પેડે મૂકી ન દઈએ તો દુષ્કર્મ પગિણામ-વાળા અને મોહભાગમાં વિતરણ છે ”

ભદ્રા “ હે પુત્ર ! અર્ધા (પિતામહ), પર્યા (પ્રપિતામહ) અને પિતાના પર્યા થકી આવેલું અખૂટ ધન તારી પામે મોગ્દ છે, તે તારે માત પેઢી સુધી પુણ્ય દાન દેવાને પુણ્ય ભોગવવાને અને પુણ્ય વહેચવાને પૂરતુ છે માટે તેના વડે પ્રથમ માનુષી કામભોગો ભોગવ, અને પછી સુખનો અનુભવ કરી, માગ મર્ધા આદ દીલા લેજે ”

ધન્ય “ હે માતા ! એ હિરણ્ય વગેરે પદાર્થો અગ્નિ-ચો-રાગ-મૃત્યુ-દાયાદ (ભાયાત) વગેરેના ભયથી યુક્ત છે, વળી તે અધ્રુવ અનિત્ય, અને અશાશ્વત છે કોણ જાણે છે કે કોણ પહેલા જગે અને કોણ પછી જગે ? માટે હું તો તત્કાળ પ્રત્યક્ષ લેના ઇચ્છુ છું ”

આ પ્રમાણે જ્યારે વિષયને અનુકૂળ ઉક્તિઓથી તેને મનાવી ન શકાયો, ત્યારે વિષયને પ્રતિકૂળ અને સંયમને વિષે ભય અને ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરનારી ઉક્તિઓથી તેની માતાએ તેને સમજાવવા માડ્યો “ હે પુત્ર ! એ જિનમાર્ગ ખરેખર સત્ય, અદ્વિતીય, ન્યાયયુક્ત, શુદ્ધ, શત્રુને કાપનાર, મિદ્ધિના માર્ગરૂપ, મુક્તિના માર્ગરૂપ, અને નિર્વાણના માર્ગરૂપ છે, તેમજ અમલગહિત તથા નિરતર મર્વદુષ્ણના નાશનુ કારણ છે તે માર્ગમાં પ્રયત્ન કરનાર જીવો મિદ્ધા શુદ્ધ અને મુક્ત થઈ અવશ્ય નિર્વાણ પ્રાપ્ત કરે છે, તથા મર્વ દુષ્ણનો નાશ કરે છે પરંતુ તે માર્ગ મર્પની પેડે એકાત-નિશ્ચિત દષ્ટિવાળો, અન્ધાની પેડે એકાત ધાગવાળો, લોહના જવ ચાવવાની પેડે દુહડા અને

રેતીના કોળિયા જોવો નિશ્ચય છે; વળી તે ગગાને સામે પ્રવાહે જવાની પેઠે અને બે હાથથી મમ્મને તરવાની પેઠે મુશ્કેલ છે, તથા મોટી જિલ્લા બિચકવા ગગા છે માધુને બિલ્લા ભાગવી પડે છે, અને બિલ્લામાં પોતાને માટે તૈયાર ન કરેલું એવું વધુ વટયું સ્વીકારવું પડે છે વળી મહેમાન માટે તૈયાર કરેલો આહાર, ગળપિંડ, તેમજ મૂલ, કદ, કલ, ખીન અને હઠિયાળાનું ભોજન આવું કે પીવું પણ તેને દસ્પતું નથી હે પુત્ર ! તું મુખમાં જિજ્ઞાસો છે, હું ખૂબ તે કદી વેઠ્યું નથી તેમજ ટાટ-તડકા-મૂખ તરન-ચોગ-જગલી જાનવગ-ગામ-મચ્છા વગેરેના ઉપદ્રવોને તથા વાત પિતાદિથી થતા રોગોને અને તેમના હુ ખોને તેમજ તેના ખીન મકટો અને વિદ્યોને સહવાને તું નમર્ય નથી”

ધન્ય “હે માતા ! ખરેખર જિનોનો માર્ગ મંદ શક્તિ-વાળા, કાયદા તથા હલકા પુરુષોને તેમજ આ લોકમાં આસક્ત અને પગલોકથી પગાડમુખ એવા વિષયી લોકોને માટે દુષ્કર છે પણ ધીર, નિશ્ચિત અને પ્રયત્નવાન પુરુષને તેનું અનુ-પાલન જગપણ દુષ્કર નથી”

આમ બ્યારે ધન્યને કોઈ પણ ગીતે મમ્મની ન શકાયો, ત્યારે વગર ઇચ્છાએ ભદ્રાએ તેને દીક્ષા સેવાની અનુમતિ આપી તથા તેના નિષ્ક્રમણાભિષેકની તૈયારીઓ કરવા માઠી

પછી ભદ્રાએ જિતશત્રુ ગજા પાસે જઈને કહ્યું

“હે દેવાનુપ્રિય ! મારો એકનો એક પુત્ર અહીં તની પાસે દીક્ષા સેવા તૈયાર થયો છે મારે તેનો આ છેલ્લો મત્કાર

કગ્વાનો છે તો તેને માટે ચામર, છત્ર, અને મુગટ આપવાની મહેગ્વાની કરો”

તે માભળી જિતશત્રુએ કહ્યું “હે દેવાનુપ્રિયે ! તું નિશ્ચિત રહે હું પોતે જ તેનો નિષ્ક્રમણસત્કાર કરીશ”

પછી જિતશત્રુ ગજ ચતુરંગ સેના માથે હસ્તીગજ ઉપર બેઠી ભદ્રાને ઘેર આવ્યા અને ધન્યને કહેવા લાગ્યા

“હે દેવાનુપ્રિય ! તું ભોગોનો ત્યાગ શા માટે કરે છે ? મારી છાયામા રહીને તું નિગતે ભોગો ભોગવ તને જે કંઈ તકલીફ હોય, તે તું મને કહી દે હું તે બધાનું નિવારણ કરી આપીશ”

ધન્યે જવાબમા કહ્યું “હે દેવાનુપ્રિય ! તો તમે માગ છવિતનો નાગ કરનાગ મૃત્યુને રોકી શકતા હો, તથા શરીરના સૌંદર્યનો વિનાશ કરનારી વૃદ્ધાવસ્થાને અટકાવી શકતા હો, તો હું જરૂર તમારી છાયામા રહીને આ કામભોગોને ભોગવ્યા કરું”

જિતશત્રુ બોલ્યા “હે દેવાનુપ્રિય ! મૃત્યુ કાઠથી રોકી શકાય તેવું નથી, દેવ અને દાનવ પણ તેને રોકી શકતા નથી બધા મુધી ચિત્તમા કષાયોના સમ્કારો છે, ત્યામુધી મૃત્યુનો ભય રહેવાનો જ”

ત્યારે ધન્યે કહ્યું : “હે દેવાનુપ્રિય ! હું મૃત્યુભય ઇચ્છતો નથી તેથી જ તેને વધાગ્નનારા વિલામના સમ્કારોનો પણ હું ત્યાગ કરવા ઇચ્છુ છું.”

આ માભળી જિતશત્રુ રાત્રએ આખી નગરીમા ઘોળણા કરાવી કે ‘જે લોકો મૃત્યુભયનો નાગ ઇચ્છતા હોય અને તે માટે વિપયકપાયોનો ત્યાગ કરવા ઠટીળદ્ધ થવા તૈયાર હોય,

પણ માત્ર મિત્ર, જ્ઞાતિ, કે સગાંધી માણસોના યોગક્ષેમની ચિંતાથી જ અટકી રહ્યા હોય, તેઓએ ખુશાથી ધન્યની પેઠે પ્રવ્રજ્યા સેવા તૈયાર થવું, કારણ કે, તેમના મગધીઓના વર્તમાન યોગક્ષેમનો હું નિર્વાહ કરીશ’

આ ઘોષણાથી ખીજ પણ અનેક રિચારુ યુવાનો ધન્ય સાથે ભગવાન મહાવીર પાસે ગયા ત્યાં ગયા બાદ જિતશત્રુ રાજાએ ધન્ય વગેરે યુવાનોને આગળ કરીને ભગવાનને કહ્યું ‘હે દેવાતુપ્રિય’ આ ધન્ય તેની માતો એકનો એક છે, તેના અતિ સ્નેહનું પાત્ર છે, અને તેના ખીજ હૃદય જોવો છે પણ તમારું પ્રવચન માલખ્યા બાદ તેની વૃત્તિ વિષયવિક્ષાસાદિ-થી ઊડી ગઈ છે તે તમારી માથે રહીને અહિં માફિની પાત્ર પ્રતિજ્ઞા નીકાળવા ઇચ્છે છે, તે માટે તેની માતાએ તેને આપની પાસે મોકલ્યો છે તો હું તેની માતાની વતી આપને આ શિષ્યભિક્ષા સ્વીકારવા વિનંતી કરું છું’

તે વખતે ખીજ ગધા યુવાનો માટે પણ તેમના માતાપિતાએ આપેલી અનુમતિ જિતશત્રુએ ભગવાન પાસે પ્રગટ કરી અહીં તે તે ગધાને પણ શિષ્ય તરીકે સ્વીકાર્યા

પછી ધન્ય વગેરે યુવાનોએ ઇશાનખૂણામાં જઈ, પોતાનાં કપડાલક્ષ્ણ ઉતાર્યા પોતાના દીકરાએ ઉતારેલા કપડા સેતી અને સ્નેહથી આસુ સારતી ભદ્રાશેઠાણીએ તેને કહ્યું ‘બેટા! આ માર્ગમાં યત્ન કરજો, પગક્રમ કરજો, કદી પ્રમાદ ન કરીશ.’

પછી ધન્ય અહીં તભગવાનના આદેશ પ્રમાણે હમેશાં સયમથી વર્તવા લાગ્યો તેણે અહીં તના અધિરો પામે સામાયિક વગેરે ચૌદે પૂર્વોનું અધ્યયન કર્યું, તથા ઇન્દ્રિયદમન અને તપની સવિશેષ સાધના કરી

ધન્યે જે દિવસે પ્રવ્રજ્યા લીધી, તે જ દિવસે તેણે ભગવાન પામે જઈને કહ્યું 'હે ભગવન્' આપ પગ્વાનગી આપો, તો હું છ છ ટકના ઉપવાસ મગ્તા સુધી ડગવા ઇચ્છુ છું છકા ટકને પાગણે પણ હું ભાત વગેરે લૂખુ અનાજ જ એક ટક ખાઈશ^૧, તે પણ એ હા હાથે આપેલું હશે તો જ લઈશ^૨, બિતરી જઈને નાખી દેવા જેવું નહીં થઈ ગયું હોય તો જ લઈશ, તેમજ અન્ય શ્રમણ-બ્રાહ્મણ-અતિથિ-કૃપણ-યાત્ર^૩ વગેરેને જેની જરૂર ન હોય તેવું હશે તો જ લઈશ'

ભગવાનની પગ્વાનગી મળ્યા બાદ ધન્ય સાધુએ તે પ્રકારનું વ્રત આચરવા માડ્યું પાગણાને દિવસે તે સ્વાધ્યાય વગેરેથી પગ્વારી, ભગવાનની રજા લઈ નગરીમા જતો, અને પોતાના નિયમ મુજબની તૈયાર ભિલા કાળજીપૂર્વક માગતો, પરંતુ કોઈ વાગ તેને અન્ન મળતું, તો પેય ન મળતું, અમે કોઈ વાગ તેને પેય મળતું, તો અન્ન ન મળતું તો પણ તે તો દીનતા, વૈમનમ્ય, ક્ષેષ, કે વિપાદ અનુભવ્યા વિના, પોતાની અમાધિમા ખસેલ પહોંચવા દીધા વિના, તથા પ્રાપ્ત-અપ્રાપ્ત યોગોમા ઉઘમપરાયણ રહી, જે કંઈ મળે તે સ્વીકારી લેતો, અને પોતાના ગુરુને યનાવ્યા બાદ, તેમની પરવાનગીથી, તે ભિક્ષામા કોઈ પ્રકારની આસક્તિ કે મોહ રાખ્યા વિના જ, જેમ સર્પ પોતાના દરમા આણુબાણુની જમીનને સ્પર્શ કર્યો

૧ તેને આય બિલ્લ-આખેલ્લ નહે છે

૨ અર્થાત્ મને આપવા માટે હાથ એ હા ડગી ફરી ધોવા ન પડે તેવી રીતે આપેલું

૩ મૂળ 'વનીપક'—યાત્ર=વિશેષ-ટીકા

વિના પ્રવેશ કરે છે, તેમ મોઘાં સ્વાદ માટે મમળાવ્યા વિના જ ગગગદિનખણે ખાઈ લેતો.

ત્યારે જાન બગવાન મદારી કાકડી નગરીમાંથી નીકળી બીજે કથા ચાલતા મયા ધન્ય માધુએ પત્રી બગવાનના અધિગ પામે નામાલિદ વગેરે અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું, અને મગમ નયા નપથી પોતાના આત્માને વામિન કરતા વિદગ્ધા માણુ ૧ તે ધન્ય માધુ તેમના કિંદા, વિપુલ, કલ્યાણરૂપ, મગવરૂપ, કિતમ, કિંદાત, અને મોટા પ્રભાવવાળા નપકર્મથી સુકાર્મ ગયા, માનગદિન ચર્મ ગયા, નયા માત્ર દાહ્યામરૂપ જ ગન્યા.

તપને કાગળે તે ધન્ય સાધુના પગનું ઉપવાનખ્ય આ પ્રકારનું ચર્મ ગયું હતું. જાણે કે, કોઈ જલની સુકાર્મને તતડી ગયેલી છાલ ન હોય. કે છાકડાની પાતડી ન હોય. કે, અર્ધ ચર્મ ગયેલા નેડા ન હોય. તે રીતે તેમના પગ સુકા તથા મામ વિનાના ચર્મ ગયા હતા. દાહકા, ચાગડી અને જિગઝો વડે જ તે પગ છે એમ જાણી શકાતું હતું, બાકી તેમા સોલી, માંમ તો હતું જ નહીં.

તેમના પગની આગળાઓની શોબા આ પ્રકારની હતી. જાણે કે, મગ, અડદ અને કળથીની શીગોને કાચી જ તોડીને ગરમીમાં નાખી હોય, અને તે સુકાર્મ-તતડીને જેવી ચીમગાર્મ જાય, તેવી તેમની પગની આગળાઓ દેખાતી હતી.

૧ તે તપમા ૨૨૬- સાધુના વર્ણનમાં (શ્રીભગવતી-સાર પા ૧૭૬-૧૭૭) આવતા મુજબ લાખાવાળા ઉપવાસ કપી તપનો જ મમાવેશ થાય છે.

તેમની જાંઘોની શોભા આ પ્રકારની બની હતી. જાણે કે, કાગડાની, ટેલની^૧ કે કકપક્ષીની જાંઘો ન હોય, તેવી તેમની જાંઘો માસ અને લોહી વિનાની દેખાતી હતી.

તેમના હીચણની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, મોગ, ઢેલ કે કાલિપક્ષીના^૨ માંધા ન હોય, તેવા તેમના હીચણ પણ લોહી-માસ વિનાના દેખાતા હતા.

તેમના માથળની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, ખોરડી, ગલ્પટી અને ગાદમતીના નવા ફણગાને ગરમીમા નાખ્યા હોય, અને મેઝાઈ-ચીમળાઈને તે જેવા થઈ જાય, તેવા તેમના સાથળ થઈ ગયા હતા.

તેમની કેડનાં બે હાડકાની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, ભીટ, ઘરડા સાઠ, કે પાડાની ખરીઓ હોય, તેવા તેમની કેડના હાડકા દેખાતા હતા.

તેમના પેટની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, ચામડાની મસક સુકાઈ ગઈ હોય, ચણા મેકવાનું ઢલાકું હોય, તેમજ (નીચે જૂકતા દેખાતા હૃદયપિંડને કારણે) જાડની ડાળીનું આગલું જૂમખું લળડતું હોય તેવું તેમનું પેટ દેખાતું હતું.

તેમની પામળાઓની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, તામકાની હાગ એક ઉપર એક ગોઠવી હોય, કે

૧ મૂળ 'હેળિયાલિયા' ગખ્દ છે, તેનો 'તીડ' અર્થ પણ શીલાકાર સૂચવે છે.

૨ તેનો અર્થ 'હાન્ન ઘા' નામની વનસ્પતિ પણ થાય છે - શીલા.

ખાલાઓ એક ઉપર એક ગોઠવ્યા હોય, કે, લાડડાની કથરોટો^૧ એક ઉપર એક ગોઠવી હોય, તેમ તેમની પાંસળાઓની હાર દેખાતી હતી

તેમના કરોડગ્જીવુની શોભા આ પ્રકારની બની હતી. જાણે કે, ગોળાઓ, લખોટીઓ કે છાપરાની નાળોની એક ઉપર એક એમ ગોઠવેલી હાર હોય તેવા તેમના કરોડના મણકા દેખાતા હતા

તેમના છાતીના હાડકાની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, લાડડાની ચીપટ હોય, કે વામ અથવા તાડના પખાની ચીપટ હોય, તેવું તેમનું છાતીનું હાડકું દેખાતું હતું

તેમના બાહુની શોભા આ પ્રકારની બની હતી. જાણે કે, મમડાની શીંગ હોય, અગધિયાની શીંગ હોય કે, 'પહાયા'ની શીંગ હોય, તેવા તેમના બાહુ દેખાતા હતા

તેમના હાથની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, સૂકું છાણુ હોય, કે વડનું પાન હોય, કે ખાખગનું પાન હોય, તેમ તેમના હાથ (ના પંજા) દેખાતા હતા

તેમના હાથની આગળાઓની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, મગ-અડદ-કે કળથીની સીંગોને કાચી તોડીને ગગમીમા નાખી હોય, અને તે સુકાર્થ-તરગાર્થને જેવી ચીમળાર્થ બાય, તેવી તેમની હાથની આગળાઓ થઈ હતી

તેમની ડોકની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે કગવડાની ડોક હોય, કે તુળીપાત્રની ડોક હોય, કે ચબૂતી ડોક હોય, તેવી તેમની ડોક દેખાતી હતી

તેમની હડપચીની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, તુખડીનું સૂકું ફળ હોય, 'હકુવી'નું સૂકું ફળ હોય, કે આખાનો સૂકો ગોટલો હોય, તેવી તેમની હડપચી દેખાતી હતી

તેમના હોઠની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, સૂકી જળો હોય, કે સૂકા કદની ગોળી હોય, કે અળતાની ગોળી હોય,^૧ તેવા તેમના હોઠ દેખાતા હતા

તેમની જીભની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, વડનું પાન, ખાખરાનું પાન, કે માગનું પાન હોય તેવી તેમની જીભ દેખાતી હતી

તેમની નાસિકાની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, ફેરીની પેશી, આગળાની પેશી કે બિજોરાની પેશી ગરમીમા નાખી હોય, અને તે સુકાઈને જેવી ચીમળાઈ જાય, તેવી તેમની નાસિકા બની ગઈ હતી

તેમની આંખોની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, વીણાના છિદ્ર હોય, કે 'વદ્દીસગ' વાઘના છિદ્ર હોય, કે મવાગના તાગ હોય, તેવી તેમની આંખો દેખાતી હતી

તેમના કાનની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે, મૂળાની છાલ હોય, કે ચીસડાની છાલ હોય, કે નારેલાની છાલ હોય તેવા તેમના કાન દેખાતા હતા

તેમના માથાની શોભા આ પ્રકારની બની હતી જાણે કે કાચુ તુમકું, કાચુ એલાતુ, કે કાચુ મિહાણુ તોડીને

૧ એ વસ્તુઓ મુકાવા કોકડું વળી જાય છે તથા વિવર્ણ થઈ જાય છે - ઈ.ન

ગરમીમાં નાખ્યું હોય અને તે મુકાર્કને, તનડીને જેવું ચીમળાઈ નય, તેનું તેમનું માથું ચૂકે તથા લૂખું, દેખાતું હતું દાડકા ચામડી અને શિંગઓને લીધે જ તે માથું છે એમ દેખાતું હતું આટી તેમાં નામ ૬ લોહી નો દત્તા જ નહીં ૧

તેમના પગ, જાંઘ અને નાથળ મુકાર્ક ગયા દત્તા તનનું પેટ એડાળ, પડખા આગળ બિચુ ચર્ચેનું, ૬૬ આગળ કાચખાની પીઠ જેવું દેખાતું, તથા બગડે ચોરી ગયેલું દેખાતું હતું તેમની પામળીઓ ઉપર ત્રિપગી આવી હતી તેમના કંગોડનનું નાં દાડકા માથાના મળુડાની પેઠે ગણી ગણતા દત્તા, તેમની જાતીનો ભાગ ગગાના મોતની દાર જેવો દેખાતો હતો, તેમના બાહુ મુકાર્ક ગયેલા ચાપ જેવા દેખાતા હતા, તેમના હાથના આગલા ભાગ પોડાની લગામના ઢીલા થઈ ગયેલા ચોડાની જેમ લમડના હતા, તેમના માથાનો દોડ પવાલુ થયો હોય તેમ હોવાના હોતો હતા, તેમનું વસ્ત્ર કમલ કરમાઈ ગયું હતું, તેમનું મોઢું પ્રડાની પેઠે ડિપડેનું મળેલું હતું, અને તેમની આખો છાંટી જિતરી ગઈ હતી

એક વખત મદાવીર ભગવાન કરતા કરતા ગતગત નગરમાં આવી પહોંચ્યા તે વખતે નગરનો, ત્રિજિહ ગત વગેરે તેમના દર્શને આવ્યા ત્રિજિહ ગતએ ભગવાન પામેથી ધર્મોપદેશ માલખીને તેમને વસ્ત્ર તથા નમસ્કાર કર્યા, અને કહ્યું, 'હે ભગવન' તમાગ આ ઇશ્વરિ વગેરે ચોદન

૧ આત્ર જ - યન ઉપગના બીજા અવયવોની બાબતમાં પામ સમજાવે માત્ર પેટ, મન, જીભ અને હોઠની બાબતમાં 'દાડકા' મળે ન લેવો, માત્ર ચામડી અને નિરાઓ લેવી

શ્રમણ-સાધુઓમા ધન્ય સાધુ જ મહા દુઃકર સાધના કરનાર, તથા કર્મોનો ભારે લય કરનાર છે ને ?

જવાબમા મહાવીરે ધન્ય સાધુનુ યથુ જીનયત્રિ તે ગજને કહી સભળાવ્યુ, તથા કહ્યું કે, ‘ખરેખર, ધન્ય સાધુ જ માગ ચૌદે હજાર સાધુઓમા મહા દુઃકર સાધના કરનાર, તથા કર્મોનો ભારે લય કરનાર છે’

ત્યાગ્યાદ શ્રેણિક ગજએ ધન્ય સાધુને પણ પ્રદક્ષિણા-નમસ્કાગદિ કરીને કહ્યું ‘હે દેવાનુગ્રિય ! તમને ધન્ય છે ! તમે ભારે પુણ્યશાળી છો ! તમે કૃતાર્ય છો, તથા તમે તમાગ મનુષ્યજન્મનુ ફળ પૂરેપૂરુ પ્રાપ્ત કર્યું છે !’ એમ કહી તેમને તથા મહાવીર ભગવાનને ફરી વદન-નમસ્કાર કરી તે પોતાને ઘેર પાછો ફર્યો

વખત જતા ધન્ય સાધુનુ શરીર છેક જ નળણ થઈ ગયુ, ત્યારે તેમણે જાલી સાધુની પેડે વિચાર કરી, ભગવાનની અનુમતિથી વિપુલ પર્વત ઉપર જઈ માગણાતિઠ મહેખના’ નત સ્વીકાર્યું અને એક મહિનાના ઉપવાસ વડે દેહત્યાગ માધ્યે તેમનો માધુપણનો કલ સમય હ માસ જેટલો હતો પછી તે સર્વાર્થમિદ્ધ નામના અનુત્તર દેવસોદમા ઉત્પત્ત થયા ત્યાં તેમનુ આયુષ્ય ૩૩ સાગરોપમ વર્ષનુ હતુ ત્યાથી ચ્યવી, મહાવિદેહક્ષેત્રમા જન્મી, તે સિદ્ધ-યુદ્ધ-અને મુક્ત થયે

ટિપ્પણ

ત્રા-૮ વર્તમા ધન્યની પેઠે મદા ગેહાગિનો સુનમ ૧ પુત્ર
મમહમે એ ૧૧ બીજા યથા કહે ૧૧ તેમના આધુપાત્રનો હાજ બહુ
વર્ષ નવુંનો

ત્રા-૯ વર્તમા બાઈની આદ્ય યથાનો પણ સુનમની પેઠે ૧
મમજી તેમના નામ હમિદામ, પેદાશ, મમપુત્ર, મદિમા, પિટ્ટિમા,
પદાશપુત્ર, પોટ્ટિ, અને વેદાશ મમજીના પદેલા એને રાજગૃહના
ના, મીલ એને સાકેતના, મીલ એને વૈષ્ણવિન્યમમના, માતમાને
દક્ષિનાપુત્રનો અને આદ્યમાને મમગૃહનો કહેનો પદેલા સાતની માતા
મદા મમજી, પદેલા માતની મીંગા ૩૩ મમજી નેમને જિતરાતુ
ત્રા-૮ મદા ગિર પાસે હઈ નય, પત્રુ હેતો વેદાશની બાબતમા
નેનો પિતા નેને હઈ નય, વેદાશનો આધુપાત્રનો હાજ ૧ માસનો
મમજી, બાઈના સાતનો બહુ વર્ષ, બધાનો હેતનો કપવાસ
મદિતાનો મમજી, બધા સર્વાર્થમિદ્ય અનુનર દેવસોમા ૮૫૩
સય, આ મદાવિદેશમા મિદ્યમુદ્ધને મુક્ત થાય

સ્તુતિ

મહાવીર ભગવાન ધર્મના આદિકર્તા છે, તીર્થંકર છે, અન્યના ઉપદેશ વિના અવ્ય તત્ત્વબોધ પામેલા છે, પુરુષોત્તમ શ્રેષ્ઠ છે, સકલ લોકમા શ્રેષ્ઠ છે, સમગ્ર જગતના નાથ, પ્રદીપ-
 ૩૫, પ્રકાશક, અભયદાન દેનાર, જ્ઞાનકોપી નેત્ર આપનાર, માર્ગપ્રદર્શક, દેવલગ્નાની, શક્તિગ્રહિત, ગગદ્વેષને છતનાર, જિન સકલ તત્ત્વના જ્ઞાતા, જાતે બુદ્ધ અને મુક્ત હોઈ અન્યને બોધ તેમ જ મુક્તિ અપાવનાર, સર્વજ્ઞ, અને સર્વદર્શી છે, તથા શિવ-અચલ-રોગરહિત-અનંત-અક્ષય-વ્યાપ્તગ્રહિત-અને પુનરાવૃત્તિગ્રહિત એવા સિદ્ધગતિ નામના સ્થાનને પ્રાપ્ત થયેલા છે તેમણે અનુત્તરૈષપપાતિઋદશા નામનું નવમું અગ આ પ્રમાણે કહેલું છે.

આ અગમા એક જ ખડ છે, પણ ત્રણ વર્ગો છે તે ત્રણ દિવસ થઈને પૂરા કરવાના છે

પાપ, પુણ્ય અને સંયમ

અંક દ્વિતીય

મુક્તીની કથાઓ

જહા મહાતલાયસ્સ સન્નિરુદ્ધે જલાગમે ।
 ઉસ્સિચ્છણાણ તવણાણ કમેણ સોસણા ભવે ॥
 એવ તુ સજયસ્સાવિ પાવકમ્મનિરાસને ।
 ભવકાઢિમચિય કમ્મ તવમા તિજ્જરિજ્જહ ॥

“ જેમ ઢોઈ મોઠા તળાવને શુકની નાખતુ હોય, તેા પ્રથમ
 નેમા નવુ પાણી દાખલ થવાના માર્ગો બંધ કરી, અદરતુ પાણી
 ક્ષેત્રીને શુકની નાખતુ નેઈએ, તેમ મયની લિશુએ પણ, પ્રથમ,
 નવા પાપકર્મ દાખલ થવાના આગ્રપોટી કાગે બંધ કરી, પછી
 કોઈ જન્મથી એકા થયેલા કર્મને તપ વડે ફર કરતુ નેઈએ ”

[ઉત્તમ ૩૦/૫-૬]

ગૌતમકુમારની કથા

નૂના કાળમાં દાગ્ધતી (દારિદ્ર) નામે નગરી હતી તેનો વિસ્તાર નવ યોજનનો હતો, અને તેની લગભગ ચાર યોજન જેટલી હતી તેને ધનપતિ કુળેગની યોજના અનુસાર ગ્રામમાં આવી હતી, તનો કોટ મેનાનો હતો, તેના દાગગ પુત્રાન્નુદા પાત્ર ગંગા મળિઓના અનાવેલા દત્તા, તે અવકાપુરી જેની સુગમ્ય હતી, તે આનન્દ-આમોદ અને મીડા-ઉત્તમવોધી દમેશા માનતી ગહેતી હતી, તથા પ્રત્યક્ષ દેવસોક હોય તરી મનાહર હતી

તે નગરીના ઈશાનખણમાં ટ્રેવન^૧ નામે પર્વત હતો, તથા તના ઉપર નન્નવન નામે ઉદ્યાન હતું

તે નગરીમાં કૃષ્ણ વામુદેવ ગન્ન ગન્થ કરતા હતા તે કૃષ્ણ, સમુદ્રવિજય વગેરે દગ દગાહો ઉપર^૨, અવદેવ વગેરે પાત્ર મદાવીંગ ઉપર, પ્રતુમ્ન વગેરે માડાત્રણ કરોડ કુમારે ઉપર, માખ વગેરે સાહદનર સાહસિક વીરો ઉપર, મદમેન

૧ તેને આને ગિરનાર કહે છે

૨ મીડાક્ષર અભયદેવ તેમના દગ નામ આ પ્રમાણે આપે છે
સમુદ્રવિજય, અથાબ્ય, નિતમિત, માગર, દ્વિમવાન, અચ્ચલ, ધરણ, દરલ, અભિચન્દ્ર, વમુદેવ.

વગેરે છપ્પન હજાર બળવીરો ઉપર, વીગમેન વગેરે એકવીસ-
હજાર વીરો ઉપર, ઉગ્રસેન વગેરે મોળહજાર રાજાઓ ઉપર,
રુપિણી વગેરે મોળહજાર ગણીઓ ઉપર, અનગમેના વગેરે
હજારો ગણિકાઓ ઉપર, તથા બીજા પણ અનેક માડલિકો,
યુવગાને, શેડો, વેપારીઓ વગેરે ઉપર, અર્થાત્ અર્ધા ભગતખડ
ઉપર ગળ્ય કરતા વિહંગતા હતા.

તે નગરીમા અધકવૃષ્ણિ નામે રાજા ગહેતો હતો તેને
ધાગિણી નામે ગણી હતી તેને એક વખત સ્વપ્નમા એવું
દેખાયું કે, જાણે કોઈ સિંહ આઠાગમાથી ઊતરી, તેના મુખમા
પ્રવેગ કરે છે આવું સ્વપ્ન જોઈ, તે જાગી ઊઠી પછી
ગાળને જાગાડી એ સ્વપ્નની વાત તેણે તેને કહી ગાળએ
આનંદિત થઈને તેને કહ્યું કે, એ સ્વપ્ન કોઈ તેજસ્વી પુત્રનો
જન્મ સૂચવે છે.

બીજે દિવસે ગાળએ સ્વપ્નપાકડોને બોલાવી, તેમને
ગણીના સ્વપ્નનું કળ નિશ્ચિત કરીને કહેવા જણાવ્યું તેમણે
કહ્યું 'હે દેવાનુપ્રિય' આ સ્વપ્ન એવું સૂચવે છે કે, ગાળીને
નવ માસ અને સાડામાત દિવસ વીત્યા બાદ કુલધ્વજ નમાન
પુત્ર થશે, તે ઠાનો ગળ્યનો પતિ થશે અથવા ભાવિતાત્મા
માધુ થશે'

વખત જતાં ગાળીએ ઉત્તમ પુત્રગતને જન્મ આપ્યો.
તે વખતે પ્રજાજનોએ દશ દિવસ ધામધૂમથી જન્મ-મહોત્સવ
કર્યો રાજાએ જાગ્રમે દિવસે મગાસ બધીઓને બોલાવી તેમની
સમક્ષ પુત્રનું નામ ગૌતમ પાડ્યું.

ગૌતમકુમાર વિદ્યાકળા ભણીને મોટો થયા બાદ, તેને
આઠ ડંબ્યાઓ સાથે પરણાવવામા આવ્યો. તે વખતે તેના

માતાપિતાએ ઉત્તમ પ્રકારનું પ્રીતિદાન આપ્યું, અને તેને આદ્ય મહેસો તથા તેમની બગાવર મધ્યમા સેકડો ચાલલાવાળું એક ભવન બધાવી આપ્યું તેમા તે કુમાર અપૂર્વ ભોગો ભોગવતો વિહરવા લાગ્યો.

એક વખત તીર્થ જઈ અરિષ્ટનેમિ કર્તા કર્તા તે નગરમા આવી પહોંચ્યા તે વખતે તેમના દર્શને ગૌ પ્રજાજનો ટોળે મળીને ગયા.^૧ તેમને જતા જોઈ ગૌતમકુમાર પણ ત્યાં ગયો, અને ભગવાનનો ધર્મોપદેશ સાંભળી, અત્યંત હર્ષિત થઈ, તેમની પાસે દીક્ષા લઈ સાધુ થવા, માતાપિતાની પગવાનગી માગવા લાગ્યો.

અનેક પ્રશ્નોત્તર, તથા મનામણી-ડરામણી વગેરે પાદ નેના માતાપિતાએ દુષ્પિત ચિત્તે તેને માધુ થવાની પગવાનગી આપી પછી ભગવાને તેને પવિત્રતા આપી. ગૌતમમુનિ પણ તેમનો ઉપદેશ સારી રીતે સ્વીકારી, તેમની આજ્ઞા મુજબ વર્તવા લાગ્યા તે ચાલવા-ગોલવા-માગવા-લેવા-મૂકવા-નાખવા વગેરેમા બહુ સાવધાન રહેતા વળી તે મન-વાણી-કાયાની ક્રિયામા સાવધાન હતા, તેમને વશ રાખનાર હતા, ઇન્દ્રિયનિગ્રહી હતા,^૨ સુસયત બ્રહ્મચારી હતા, તથા ત્યાગી, સરળ, ધન્ય, ક્ષમાશીલ, જિતેન્દ્રિય, ગુહ્યવ્રતી, નિરાકાંક્ષી, ઉત્સુકતાદિના સુયમમા જ ચિત્તવૃત્તિવાળા, મુંદર સાધુપણામા રત, તથા દમનશીલ હતા એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ શાસ્ત્ર અનુમાર તે વિચરતા હતા.

૧ મૂળમા ચાર પ્રકારના દેવો પણ આવ્યા, એમ છે દેવોના ચાર પ્રકાર વગેરે માટે જુઓ આ માળાનું 'તત્ત્વાર્થસૂત્ર', પુસ્તક, અં. ૪, સૂ. ૧-૫ છં.

તે ગૌતમમુનિએ, ભગવાનના વૃદ્ધ શિષ્યો પાસે મામાયિક આદિ છં આવશ્યક ક્રિયાઓનો વિધિ ગ્રાખી લીધો તે જેમકે, ૧ મામાયિક, એટલે મમતા ધાગણ કરી, મર્વ પ્રદારનુ દુધ્યાન ત્યજી ધર્મધ્યાન કરવું તે, ૨ ચતુર્વિંશતિસ્તવ, એટલે કે ચોવીસ તીર્થકરોની નામ ઈર્ષને સ્તુતિ કરવી તે, ૩ વદન, એટલે કે વંદનયોગ્ય ધર્માચાર્યોનું વિધિમગ્ન મનન કરી, તેમની આગળ પોતે દિવન દગ્ધ્યાન કરેલા દોષો કહી બતાવવા તે, ૪ પ્રતિક્રમણ, એટલે કે શુભ આચારોમાયી ખમી, અશુભ આચારોમા જે કમણુ ડ્યું હોય, તેમાથી પાછા શુભ આચારો તરફ આવવું તે, ૫ કાયોત્સર્ગ, એટલે કે ચિત્ત શરીરે ધ્યાન કરવું તે, અને ૬ પ્રત્યાભ્યાસ, એટલે કે અમુક ન કરવાનો નિયમ લેવો તે ૧

ત્યાર બાદ તેમણે અગિયાર અંગોનું જ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત કર્યું

અગ્નિષ્ઠનેમિ પછી દ્વારકાથી બહાર ચાલી નીડળ્યા એક વખત ગૌતમ અગ્નિષ્ઠનેમિ પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા 'હે ભગવન્' આપ પરવાનગી આપો તો હું પ્રતિમાવ્રત આચરવા ઇચ્છુ છું'

પછી ભગવાનની રાજ મળતા, તેમણે બારે પ્રતિમાઓ વિધિપૂર્વક આરાધી તેમનો વિધિ આ પ્રમાણે છે ગચ્છથી

૧ આ અર્થો મૂળતા નથી.

૨ અગિયાર અંગોમાના એક અગમાની વ્યામા ન આવેા ઉલ્લેખ આવેા વિચિત્ર લાગે છે તેનાથી એટલું જ સિદ્ધ થાય છે કે, અત્યાગે મળતા અંગોમા પછીથી સારી પેઠે મુધારા-વધારા થયેલા છે

બહાર એકલા ગઈ, એક મહિના સુધી અન્ન અને પાણીની એક 'દત્તિ' વડે જ જીવતું, તે પહેલી પ્રતિમા ['દત્તિ' એટલે દાન દેનાર ત્યારે અન્ન કે પાણી પીગમે ત્યારે એક ફેરે એક ધાગમા જ જોટલું આવે તેટલું જ ખાઈને જીવતું તે] બીજી પ્રતિમામા જે માસ સુધી અન્ન અને પાણીની જે 'દત્તિ' સેવાની હોય છે એ પ્રમાણે ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી, છઠ્ઠી, અને સાતમી પ્રતિમામા અનુક્રમે ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, અને સાત દત્તિઓ અનુક્રમે ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, અને સાત માસ સુધી સેવાની હોય છે આઠમી પ્રતિમામા માત્ર ગત્રીદિવસ પાણી પીધા વિના એકાન્તર ઉપવાસ કરવાના હોય છે, અને પાગણમા આખેલ^૧ કરવાનું હોય છે, 'ગામતી બહાર ગહેવાનું હોય છે, ચના કે પડખે સૂવાનું હોય છે, તથા ઉભડક બેગીને જે કાઈ કદ પડે તે નહન કરવાનું હોય છે ૯મી પ્રતિમામા તેટલા જ ગત્રીદિવસ તે પ્રમાણે જ ઉભડક ગહેવાનું હોય છે, તથા વાકા લાકડાની પેઠે સૂવાનું હોય છે, ૧૦ મી પ્રતિમામા પણ તેટલા જ ગત્રીદિવસ તે પ્રમાણે જ ગોદોદામન અને વીરામનમા રહેવાનું તથા સ કોચાઈને બેસવાનું હોય છે ૧૧ મી પ્રતિમામા પાણી વિનાનો છ ટકનો ઉપવાસ કરવાનો હોય છે, અને એક રાત્રીદિવસ ગામ બહાર લાય લગાવીને ગહેવાનું હોય છે ૧૨ મી પ્રતિમામા આઠ ટકનો ઉપવાસ કરી, એક ગત્રી નદી વગેરેને કાઢે બેખડ ઉપર આખો પટપટાવ્યા વિના ગહેવાનું હોય છે

૧ એટલે ૬, ધી-ફૂધ વગેરે રસ વિનાનું ભાત વગેરે અન્ન એક વાર ખાવું, અને ગરમ પાણી પીવું તે

ગૌતમ મુનિએ આ ખારે પ્રતિભાઓ સૂત્ર અનુસાર, આચાર અનુસાર, માર્ગ અનુસાર, સસતાપૂર્વક, અને સારી રીતે અપર્ણી, પાળી, શોભાવી અને સમાપ્ત કરી ^૧

ત્યાર પછી ગૌતમ મુનિએ ભગવાન પાસેથી ‘ગુણરત્ન-મવત્સર’ નામનું તપ સ્વીકારવાની પરવાનગી માગી, અને તે તપ પણ આગળ (પા ૯૯ ઉપર) જણાવ્યા પ્રમાણે બરાબર પાળ્યું

પગલું તે તપ આચર્યા બાદ તે અત્યંત દુર્બળ થઈ ગયા, અને તેમને વિચાર આવ્યો કે, ‘હું અનેક પ્રકારના તપકર્મથી દુબળો થઈ ગયો છું અને બોલતા બોલતા પણ થાકી જાઉં છું, તથા ચાલુ છું ત્યારે પણ મૂકા પાદડા વગેરેથી ભરેલી મગડીઓ ઢસડાતી હોય તેવો અવાજ થાય છે આવી ગિચ્છિતિમા પણ જ્યાં સુધી હજી માગમા જાવવાની શક્તિ છે, ત્યાં સુધી માગ ધર્માચાર્ય ભગવાન અગ્નિષ્ઠેતેમિ પાસે જઈને મરણાત ઉપવાસ સ્વીકારુ, અને શત્રુજય પર્વત ઉપર જઈ સંલેખના વ્રતથી દેહત્યાગ કરું’

એ પ્રમાણે કરી ભગવાનની પગવાનગી મેળવ્યા બાદ ગૌતમ મુનિ શત્રુજય પર્વત ઉપર થોડા ઉત્તમ સ્થવિરો સાથે ચડ્યા, અને કાળી શિલાનો ભાગ જોઈ-તપામી, પામે મલ-મૂત્રના ગ્રાનો પણ સમાળી લઈ, શિલા ઉપર દાબનો સથારો પાથરી, પૂર્વ દિશામાં મુખ ગામી, પદ્મામને બેઠી, દશે નખ સહિત

૧ આ પ્રતિભાઓ આચરવાની લાયકાત, પૂર્વતૈયારી વગેરે વિગતો માટે જુઓ આ માળાનું ‘શ્રીભગવતી-માર’ પુસ્તક, પા ૧૮૦-૧ અથવા શ્રીહરિભદ્રસૂત્રિય ‘શ્રીપચાગત’, ૧૮, ગા. ૧ થી ૨૦.

બને હાથ ભેગા કરી તથા માથા સાથે અડકાડી, આ પ્રમાણે ખોલ્યા.

‘ અરિહત ભગવતો, સિદ્ધો વગેરેને નમસ્કાર ! દૂર રહેલા ભગવાન અરિષ્ટનેમિને હું અહીં રહ્યો રહ્યો વદન કરું છું, અને ત્યાં રહેલા ભગવાન અગ્નિનેમિ અહીં રહેલા મને જુઓ. મેં પહેલાં પણ ભગવાન પાસે અહિં મા વગેરેના નિયમો ભરતા મુંડી પાળવાનું કહીને સ્વીકાર્યા હતા, અત્યારે પણ તેમની પાસે તે બધા નિયમો લઉં છું, તથા સર્વ પ્રકારની ખાવાની વસ્તુનો, સર્વ પ્રકારની પીવાની વસ્તુનો, સર્વ પ્રકારના મેવા-મીઠાઈનો, અને સર્વપ્રકારના મમાલા-મુખવાસનો એમ ચારે જાતના આહારનો જીવું ત્યાં મુંડી ત્યાગ કરું છું વળી હું ખ દેવાને અયોગ્ય, ઇષ્ટ, કાત, અને પ્રિય એવું જે મારું શરીર છે, તેને પણ હું મારા છેલ્લા શ્વામેઝ્ઢાસે ત્યાગી દઈશ ’

આ પ્રમાણે ખાનપાનનો ત્યાગ કરી, ગૌતમ મુનિએ જાડની પેઠે ગિયર થઈ, મૃત્યુની આકાલા વિના રહેવા માડ્યું.

તે પ્રમાણે સાઠ ટકો ખાધાપીધા વિનાની જતા તે ગૌતમ મુનિ પ્રાણુરહિત થયા, અને સર્વકર્મોનો લય કરી, સિદ્ધ-મુદ્ધ-તથા મુક્ત થયા તેમના માધુપણાનો કુલ કાળ બાર વર્ષનો હતો.

ટિપ્પણ

૧

આ સૂત્રના પહેલા વર્ગમાં આવી બીજી નવ કથાઓ સમજવી તેમના નામ સમુદ્ર, માગર, નભીર, મિતમિત, અચલ, નાપિલ્ય, અમોલ, પ્રસેનજિત, અને વિષ્ણુ

૨

બીજા વર્ગમાં પણ અમોલ, સાગર, સમુદ્ર, હિમવત્, અચલ, ઘરણ, પૂર્ણ, અને અભિચંદ્ર એ આઠ કથાઓ એ પ્રમાણે જ દેવી તેમનો સાધુપણનો તાળ ૧૬ વર્ષનો સમજવો

૩

ત્રીજા વર્ગમાં તેજ કથાઓ છે આણીયસ (અનીકયગ), અણુતરેણુ (અનતમેન), અનિયમેણુ (અનિતસેન), અણિહયરિભિ (નિહતાગિ), દેવમેણુ (દેવમેન), સત્તુમેણુ (ગતુમેન), સાગણુ, ગજ, મુમુખ, હુમ્મુખ, દ્વપક, દારુક, અણાદિટ્ટી

તેમાંથી આણીયમની કથા આ પ્રમાણે મમજવી ભદિષપુર નગર, નિતગતુરાન, નાગ નામનો ગૃહસ્થ, તેની મુલસા ભાર્યા, અને આણીયસ પુત્ર તેને ૩૨ સ્ત્રીઓ અરિષ્ટનેમિ પામે પ્રવ્રજ્યા છે ૧૪ પૂર્વ થયો ભણે, વીસ વર્ષ સાધુપણ પાળે, અને ગતુજય ઉપર દેહ છોડે બાકી બધું સમાન

પછીની પાંચ કથાઓ પણ એ પ્રમાણે જ સમજવી

સાતમી કથામાં દ્વારવતી નગરી, વસુદેવ ગળ, ધારિણી દેવી, સ્વપ્રભા સિંહ, સારણુ હમાર ૫૦ સ્ત્રીઓ ૧૪ પૂર્વાનુ અયયન બાકી બધું ગૌતમની કથાની માન

ત્યાર પછીની ગજસુહમારની આઠમી કથા આગળ સંવિગ્તર આપી છે

ગજસુકુમારની કથા

એક વખત તીર્થંકર અગ્નિનેમિ કરતા કરતા દ્વારકામાં આવી પહોંચ્યા. તે વખતે તેમની માથે છ સાધુઓ હતા તે છયે સાધુઓ એક જ માને પેટે એકી સાથે જન્મેલા છ ભાઈઓ હતા તેઓની આકૃતિ બગબગ મરખી જ હતી, તેમનો વર્ણુ તથા ઉમર પણ એકમરખા જ હતા તેઓ નીલકમળ, પાડાનુ શી ગડુ, અને અતસીના ફૂલ સગખા (શ્યામ) વર્ણુના હતા, તેમને કાને ધતૂરના ફૂલ નમાન આકાગના કુડળ^૧ હતા, તેઓ કુબેરના પુત્ર^૨ નલ-કુબ્જગની પેઠે ગોભતા હતા

તેમણે જે દિવસે દીક્ષા લીધી હતી, તે દિવસથી જ અગ્નિનેમિ ભગવાનની પગવાનગીથી નિરતર છ ટકના ઉપવાસ કર્યા કરવાનો તેમણે નિયમ લીધો હતો દ્વારકામાં આવ્યા બાદ, પોતાના ઉપવાસના પારણાનો મમય થતા, તેમણે ભગવાન

૧ દીકાકાર આ વિશેષણના અર્થની બાબતમાં સાગ = છે, નરણ કે સાધુને નાને કે બીજે ક્યાય આભરણ ન હોય બીજાઓ તો ‘હર્ણસુમ જેવા ભટ્ટ અર્થાત્ સુ-માર’ એવો પાઠ લઈને આ મુસ્કેલી ટાળે છે. પરંતુ એમ જાગે છે કે, જન્મથી જ તેમને આવા કુડળ ગરીસબદ્ધ જ પ્રાપ્ત થયા હતા મહાભારતમાં કર્ણુ વગેરેની બાબતમાં આવા ઉલ્લેખો આવે છે

૨. દીકાકાર નલ-કુબ્જર ને વૈશ્રમણ (કુબેર)ના પુત્ર કહે છે. ને કે સાથે જણાવે છે કે, દેવાને તો વસ્તુતાએ પુત્ર હોતા નથી, પણ લોકકટિ પ્રમાણે આ અર્થ ક્યો છે

પાસે બળ્બેની એવી ત્રણ દુકડીમા વહેચાઈ જઈ, નગરમા બિલા માગવા જવાની પરવાનગી માગી

પરવાનગી મળતાં તેઓ ને પ્રમાણે નગરમા બિલા માગવા નીકળી પડ્યા પ્રથમ બે જણ ઘેઘેર બિલા માટે ફરતા ફરતા વસુદેવ ગજની રાણી દેવકીના ઘરમા પેડા તેમને આવતા તેઈ દેવકીગણી અત્યંત હર્ષિત થઈ, સાતઆઠ પગલા તેમની સામે ગઈ, અને તેમને વદન-નમસ્કાર કર્યા પછી ઝોડામાથી મીઠકેસરના લાડુનો થાળ ભરી લાવી, તેમને આપ્યા તથા વદન-નમસ્કારપૂર્વક તેમને વિદાય કર્યા

ત્યાર બાદ તેમનામાના બીજા બે જણ પણ ફરતા ફરતા દેવકીરાણીને ત્યા જ આવી પહોચ્યા તેમને પણ દેવકીગણીએ તે જ લાડુની બિલા આપીને વિદાય કર્યા

થોડી વારમા તેમનામાના બાકીના બેનુ ત્રીજા જોડે પણ ફરતુ ફરતુ દેવકીરાણીને ત્યા જ આવી પહોચ્યુ તેમને પણ દેવકીએ ને જાતના લાડુ જ આપ્યા, પણ સાથે સાથે ટકોર કરી કે, ‘કૃષ્ણવાસુદેવની આવડી મોટી દ્વારકામા શ્રમણ-નિર્ઘ્ર થોને બીજે કયાય બિલા જ નથી મળતી, જેથી તેઓ એક ને એક યેર વાગવાગ બિલા માગવા આવે છે.’

તે સાંભળી તે બંનેએ દેવકીગણીને કહ્યુ, “હે દેવાનુ-પ્રિયે! એવુ હાગિજ નથી, શ્રમણનિર્ઘ્રથો એક ને એક ઘેર ફરી બિલા માગવા જાય જ નહીં પરંતુ અમે છ ભાઈ ભદ્રિલપુર નગરના નાગ નામના ગૃહસ્થના પુત્રો છીએ અમે અમારી મુલના માતાને પેટે એક માથે જ જન્મેલા છીએ, તથા એક જ આકૃતિ તથા વર્ણના છીએ આજે અમારે છેવે જન્મને એક સાથે જ પાગણુ કરવાનુ હોવાથી બળ્બેની

કુકડીમા ભિક્ષા માગવા નીકળ્યા છીએ એટલે કદાચ તમને લાગ્યું હશે કે, બે જ જણા વાગવા એક જ ઘેર ભિક્ષા માગવા આવે છે.”

આટલું કહી તેઓ પોતાને રમ્તે ચાલતા થયા ત્યાર બાદ દેવકીગણીને આ પ્રમાણે વિચાર આવ્યો ‘પોલામપુરમા હું નાની હતી ત્યારે કુમારશ્રમણ અનિમુક્તકે^૧ મને સંતુ હવું કે, તને એક જ મમાન વર્ણના તથા આકૃતિના નલ-કુખ્મર જેવા આઠ પુત્રો થશે, આખા ભગતખડમા ખીજ ડોઝ સ્ત્રીને તેવા પુત્રો નહીં થાય પરંતુ આ તો પ્રત્યક્ષ જ એમનું વચન જૂઠું પડતું લાગે છે. ભગતખડમા ખીજ સ્ત્રીઓ પણ નેવી છે, કે જેમને એક માથે જન્મેલા, નલ-કુખ્મર જેવા પુત્રો છે મારે આજે અગ્નિદેવિ ભગવાન પામે જઈને, આ વાતનો ખુલાસો પૂછી આવ.’

આવો વિચાર કરી, તે ઉત્તમ વાહન^૨ તૈયાર કરાવી, તેમા બેસી ભગવાન પામે ગઈ ત્યાં તો ભગવાને પોતે

૧ તે સમયે નાનો બાઈ થતો હતો તે નાનપણથી જ સાતુ થઈ ગયો હતો દેવકીનો સાતમો પુત્ર સને મારગે એવું પણ તેણે જ બાખ્યું હતું

૨ વાહનના વિશેષણ જલની ચાલવાવાળા, પ્રગમ્ત અને મદન સ્પર્શવાળા, સમાન ખડી અને પુરવાળા, સમાન ઊગેલા શી ગરાવાળા, મોનાના આકારપોથી યુક્ત, ચાલવામા ઉત્તમ, કપાની ઘંટડીઓથી યુક્ત, મુવણમય ગૂતરની નાથ વડે બાહેલા, નીલકમળના ગિરિપેચવાળા, બે ઉત્તમ બળદોથી યુક્ત, અનેક પ્રકારની મહિમય ઘંટડીઓના સમૂહથી વ્યાપ્ત, ઉત્તમ કાષ્ઠમય વૃસડું અને જોતરની બે દોરીઓ ઉત્તમ રીતે જેમા ગોઠવેલી છે તેવા, પ્રવર, લક્ષ્મણયુક્ત, ધાર્મિક અને શ્રેષ્ઠ રથ

જ તેના મનની વાત જાણી લઈ, તેને જવાબ આપ્યો, કે,
 “હે દેવાનુપ્રિયે^૧ વસ્તુસ્થિતિ તેમ જ છે તે છ તારા જ
 પુત્રો છે, ખીલ કોઈને તેવા પુત્રો નથી પરંતુ વાત એમ
 બની છે કે, ભદ્રિપુર નગરમાં નાગ નામે શૂદ્ર સ્થ ગહેનો હતો
 તેની સુલસા નામની બાર્યાનું નાનપણમાં જ યજ્ઞ નિમિત્તશાસ્ત્ર
 જાણનારા જોધીએ એવું ભવિષ્ય ભાષ્ય હતું કે, ‘આ છોડરી
 મરેલા બાળકોને જ જન્મ આપશે’ એ નાણીને નાનપણથી
 જ સુલસાએ હરિશ્ચંદ્રગમેમિ^૨ દેવની ભક્તિ કરવા માડી હતી
 તેણે તે દેવની એક મૂર્તિ કરાવી હતી, તથા રોજ મવારમાં
 નાહી-પરવાગી, બીને કપડે જ મોવા ફૂલો વડે તે તેનું પૂજન કરતી
 તથા ઠીચણે વળી પગે લાગતી ત્યાર બાદ તે આહાર—નીહાર
 પગવાગતી કે કપડા-લત્તા પહેતી સુલમાની આ પ્રકારની
 ભક્તિ—પૂજા—શુશ્રૂષા વડે તે દેવ વણે પ્રસન્ન થયો તેથી
 તેણે તને (દેવકીને) તેમ જ સુલમાને એક સાથે ઋતુ-
 ધર્મવાળા કરી, અને તમને બંનેને એક માથે જ ગર્ભ રહ્યો
 સુનમાએ જે મરેલા પુત્રોને જન્મ આપ્યો તે લઈને હરિશ્ચં-
 દ્રગમેમિ દેવે તારી પાસે મૂકી દીધા, અને તે જે જીવતા પુત્રોને
 જન્મ આપ્યો તે લઈને તેણે સુલમાની પાસે મૂકી દીધા
 એટલે એ જ્યે તારા પુત્રો છે, સુલમાના નથી.”

આ નાભળી હર્ષિત તથા સતુષ્ટ થઈ, ભગવાનને નમસ્કાર
 કરી, દેવકી જ્યાં પેલા ૭ માર્ધુઓ હતા, ત્યાં ગઈ, અને
 તેમને વદન-નમસ્કાર કર્યા

૧ દેવે કે નહીં પાપદળ એનાનો અપ્રિયતિ મહાવીરનો ગર્ભ
 પણ તેણે જ બ્રાહ્મણીના પેટમાંથી ખસેડી ક્ષત્રિયાણીના પેટમાં
 મૂક્યો હતો ત્યુઓ, આ માળાનું ‘આચાર્યધર્મ’ પુસ્તક પા ૧૬૮.

તે વખતે એકીટમે તેમને નીગખતા નીગખતા તેના સ્તનમાંથી દૂધની ધારા ઘટી, તેના લોચન પ્રેમાશ્રુથી ઊભગર્ભ ગયા, તેનું શરીર હર્ષથી પ્રકુલ્લ થતા તેનો કચુક વિમ્તીર્ણ થયો, તેના બાળુબધ તરી ગયા, અને વરસાદની ધારા પડતા કદબનુ ફલ બની જાય તેમ તેના કવાટા ઊભા થઈ ગયા. લાંબો વખત તેમને નીગખ્યા બાદ, તે તેમને તેમજ અરિષ્ટનેમિ ભગવાનને નમસ્કાર કરી, પોતાના વાહનમાં બેસી પોતાને ઘેર પાછી આવી, અને મીઠી પોતાની પચારીમાં જઈને પડી.

બહુ જ એકાદુ આવવાથી, ત્યાં આળોટતા આળોટતા તે વિચારવા લાગી કે, મને નલ-કુબ્જા જેવા માત સાત પુત્ર થયા, પણ એકેનું બચપણ મેં અનુભવ્યું નહીં ? આ કૃષ્ણ-વાનુદેવ પણ છ-છ મહિને એક વાર મને નમસ્કાર કરવા મારી પામે આવે છે તે સ્ત્રીઓને ધન્ય છે તે સ્ત્રીઓ ખરેખર પુણ્યશાળી છે, કૃતાર્થ છે, સુલક્ષણી છે, તથા તેમને! મા તરીકેનો મનુષ્ય-જન્મ મફત થયો છે, કે જેમને પોતાને પેટે જન્મેલા, ધાવવા માટે આતુર, તથા કાલુકાલુ મધુર બોલતાં, મુખ બાળકો સ્તન આગળથી નીચે બોળામાં મરી પડે છે, તથા તેમના કમળ જેવા કમળ હાથ પકડીને તેમને ફરી બોળે લેવા જતા તેઓ પાછા ફરીફરી કાલુકાલુ બોલી મધુર અવાજને કરે છે પણ હું એવી અભાગી, પાપણી છું, કે મને એવું એક પણ બાળક ઉછેરવાનું ન મળ્યું હતાશ થઈને જમીન તરફ નજર કરી, હાથ ઉપર માથું મૂકી, તે આવું આવું વાગવાર ચિંતવવા લાગી.

૧ દૃષ્ટને પણ સમતા હાથમાંથી બચાવવાને જન્મતાત્રેત ગોળમાં ન દેને ત્યાં ખમેડી દેવામાં આવ્યા હતા

આ તરફ કૃષ્ણ વામુદેવ નાહી-ચોઈ, અલગાગદિથી વિભૂષિત થઈ, દેવકીરાણીને પગે લાગવા માટે આવ્યા તે વખતે દેવકીની હતાશ દશા દેખી તે તેમના ચગણ પકડી તેમને પૂછવા લાગ્યા 'હે મા' પહેલા તો તમે મને દેખી બહુ રાજ થતા હતા, પણ આજે હું આવ્યો છું છતાં તમે કેમ ઉદાસ જેવા દેખાઓ છો?'

ત્યારે દેવકીએ તેમને પોતાની વાત દિલ ખોલીને કહી મળનાવી એટલે કૃષ્ણે તરત જ તેમને કહ્યું 'હે મા' તમે હવે એ વિષેની ચિંતા કરવી જોડી દો મને નાનો ભાઈ થાય તે જાતની બધી પેઠવી હું તમને જ કરીશ' ત્યાર બાદ દેવકી-ગણીને પ્રિય લાગે તેવા વચનો વડે આશ્વાસન આપી કૃષ્ણ ત્યાંથી નીકળી પોતાની પૌષ્પશાળામાં ગયા અને હરિશ્ચેગમેનિ દેવને જોલાવવા માટે શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરી આઠ દહના ઉપવાસનું વ્રત સ્વીકાર્યું, તથા ગરીબ ઉપરના આભરણો, માળા, વિક્ષેપનો, અને ગન્ધમુગળાદિનો ત્યાગ કરી પોને એકલા ત્રણ દિવસ દર્બની પથારી ઉપર તીવ્ર મહત્ત્વ કરતા બેઠા.

તપની પૂર્ણાહુતિ માથે કૃષ્ણના સંકલ્પનું બળ પગલાશાએ પહોંચતા જ હરિશ્ચેગમેનિનું આમન ચલિત થયું, અને પોતાને કૃષ્ણ યાદ કરે છે તેવું લાગતા જ, તે વેગવતી ગતિથી માર્ગમાં આવતા અસખ્ય દ્વીપોને કપાટાબદ્ધ ઓળંગતો ઓળંગતો કૃષ્ણની પૌષ્પશાળામાં આવી પહોંચ્યો આવતાં વેત જ તેણે કૃષ્ણને, પોતાને યાદ કરવાનું કારણ પૂછ્યું કૃષ્ણે કહ્યું 'હે દેવાનુપ્રિય' મારી માનને પેટે મારે નાનો ભાઈ જન્મે એવી મારી મુઝા છે '

હરિશ્ચેગમેસિએ કહ્યું, 'હે દેવાનુગ્રિય' દેવલોકમાથી સ્થવીને એક છવ તાગ ભાર્ધ તરીકે ઉત્પન્ન થશે યુવાવસ્થામાં આવતા તે અગ્નિદેવિ પામે દીક્ષા લઈને સાધુ થશે ' આટલું કહી, તે પોતાને સ્થાને પાછો ચાલ્યો ગયો.

ત્યારબાદ એક વખત દેવકીએ સ્વપ્નમાં એક મિંહને પોતાના મુખમાં પેમતો જોયો. પછી નવ મહિને દેવકીએ હાથીના તાળવા જેવા લાલ રંગના સુકુમાર તથા બધાની આંખે વળગે તેવા પુત્રને જન્મ આપ્યો. તેનો રંગ જપાના ફૂલ જેવો, લાલ અધુજવકના ફૂલ જેવો, અળતા જેવો, પારિજાતકના ફૂલ જેવો, તથા ઊગતા સૂર્ય જેવો લાલ હતો. તેનો વર્ણ હાથીના તાળવા સમાન હોવાથી તેનું નામ ગજ-સુકુમાર રાખવામાં આવ્યું.

ભારે દાઢ-માઢ તથા લાડપાડમાં ઊછરતો તે ગજસુકુમાર ધીમે ધીમે મોટો થવા લાગ્યો તથા વિદ્યા-કળા બહુ યુવાવસ્થામાં આવી પહોંચ્યો.

તે વખતે દ્વારકા નગરીમાં મોખિલ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તે ઋગ્વેદાદિ વિદ્યાઓમાં પારંગત હતો તેને સોમશ્રી નામે ભાર્યો હતી, અને સોમ નામની સુદર, સુરૂપ, તથા લાવણ્યયુક્ત પુત્રી હતી.

એક વખત સોમ પોતાની દામ્ત્રીઓ સાથે ગજમાર્ગ ઉપર, મોનાના દડા વડે ગમતી હતી તે જ વખતે અગ્નિદેવિ પધાર્યો હોવાથી કૃષ્ણ ગજસુકુમારને માથે લઈ, હાથી ઉપર બેઠી, અગ્નિદેવિના દર્શને જતા હતા તેમની ઉપર ડોંગટ પુષ્પની માળાઓ યુક્ત છત્ર ધારણ કર્યામાં આવ્યું હતું, તથા ઉત્તમ શ્રેષ્ઠ ચામરો તેમની આગળઆગળ ઢોળવામાં આવતા હતા.

જતા જતા કૃણુની નજર પેલી સોમા ઉપર પડી તેના રૂપ-લાવણ્યથી તે ચક્રિત થઈ ગયા તેમણે તરત પોતાના હૃન્મુગ્ધિઓને બોલાવીને કહ્યું, 'તમે આ કન્યાના પિતા પામેથી એ કન્યા માગી લઈ, તેને કન્યાઓના અત પુરુષા લઈ જાઓ, પછી તેને ગજસુકુમાર સાથે વગ્નનીશુ' પેલાઓએ પણ તરત તે આજ્ઞાનો અમલ કરી દીધો.

પછી કૃષ્ણ વગેરે અગ્રિષ્ઠનેમિ પામે જઈ પહોંચ્યા, અને તેમને વદનાદિ કરી ધર્મોપદેશ માબળવા લાગ્યા ત્યાં બાદ કૃષ્ણ તો ઘેર પાછા ફર્યા, પણ ગજસુકુમારે તો ભગવાનને નમસ્કાર કરી, તેમની પામે સાધુ થવાનો પોતે કરેલો નિશ્ચય નિવેદિત કર્યો.

ત્યાં બાદ ભગવાનની રજાથી તે પોતાના માતપિતા પામે સાધુ થવાની ગ્જ માગવા આવ્યા.

તેમના માતપિતાએ તેમને અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ એવી ઘણી ઘણી દલીલોથી^૧ સાધુ ન થવાને સમજાવ્યા કૃષ્ણે પણ એ વાત જાણી ગજસુકુમાર પાસે આવી દારિકાની રાજગાદીએ તેમનો જ અભિષેક કરવાનું જણાવ્યું, પણ ગજસુકુમાર એકના એ ન થયા ત્યારે છેવટે તેમના માતપિતાએ તેમને કહ્યું 'હે પુત્ર! ખીજી તો ઝાઈ નહિ પણ અમે તારી એક દિવસની ગત્યલક્ષ્મી નજરે જોઈ લેવા ઇચ્છીએ છીએ.'

ગજસુકુમારે માતપિતાની તે આજ્ઞાનો સ્વીકાર કર્યો પછી મોટી ધામધૂમથી ગજસુકુમારનો ગત્યાભિષેક કરવામાં આવ્યો ત્યાં બાદ તેમના માતપિતાએ તેમને પૂછ્યું

૧ એ બધી દલીલો માટે જુઓ આ માળાનું 'ધર્મ' થાઓ' પુસ્તક, પા ૨૦ થી ૨૩

‘હે પુત્ર! અમે તને શુ આપીએ? તારા હૃદયની શી ધ્વજા છે?’

ત્યારે ગજસુકુમારે કહ્યું ‘હે માતપિતા! મને ગજ-
માથી એક રજોહરણ, અને પાત્ર એ જે વસ્તુઓ મ ગાત્રી
આપે, અને મારા કેશ જાપવાને માટે એક કામ્યપ (હળમ)ને
ખોલાવે.’

તેમના માતપિતાએ તે પ્રમાણે તરત જ કયું ગજ-
સુકુમારનું ગજ તરીકેનું આ ‘છેલ્લું’ દર્શન છે એમ
મમજીને તેમની માતાએ રોના રોતા તેમના કેશ વણી
માનદત્તિથી લઈ લીધા અને સુગંધી પાણીથી ઘોઈ, ગોશીર્ષ-
ચર્મના રંગદોળી, ઘોળા કપડામાં બાંધી, ગલના દાખડામાં
બંધ કરીને એક પેટીમાં મૂક્યા, અને તે પેટી ગજસુકુમારની
હમેશની ચાદગીરી માટે પોતાના ઓગિકા નીચે ગંખી

ત્યાર બાદ ગજસુકુમાર આન કરી, નામિકાના નિઃશ્વામથી
પણ ઊડી જાય તેવું હ મલલણ^૧ વચ્ચે તેમજ યોગ્ય આભૂષણો
પહેરી, શિષિજામાં બેસી, માતપિતા, કુટુંબ, અને પુરજનોના
સમુદાય સાથે ભગવાન અરિષ્ટનેમિ પામે આવી પહોંચ્યા
ગ્તામાં ભાગ્યે વગેરેએ જયજયકાર શબ્દ સાથે તેમને નીચે
પ્રમાણે આશીર્વાદ આપ્યો.

‘નહિ જિતાયેવી ઇદ્રિયોને છતજો, શ્રમણ ધર્મને
ગોભાવજો, ધૈર્યરૂપી કચ્છ બાંધી, તપથી ગગદ્રેપરૂપી મલ્લને
હણજો, ઉત્તમ ધ્યાનથી કર્મોને મમળી નાખજો, અને નિર્ભય
ન્હી દુષ્પ-કટ્ટોની મેનાનો નાશ કરજો! તમારો માર્ગ
વિનગદિત થાઓ!’

મનુષ્યકુમારને આગમ કરી, તેમના માતાપિતા મનગન પામે આજ્ઞા અને તેમની આજ્ઞા પ્રતિપાદ કરી, વળે અને નગ-કાંડપૂર્વક મોક્ષા

‘હે દેવાનુપ્રિય’ આ મનુષ્યકુમાર અત્યંત પ્રાણન્યે પ્રિય પુત્ર છે, તથા અત્યંત મટે ઉત્તમના પુત્રનનો દુનમ છે. ‘હે દેવાનુપ્રિય’ જેન કમળ કાંડમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અને પાણીમાં વહે છે, પણ કાંડની રચના કે પાણીના બિંદુથી કોણાનુ નથી તેમ કમળમાં થયેલો અને બાજીમાં રહેલો આ મનુષ્યકુમાર આપનો ઉપદેશ આજ્ઞાથી દરેક કામ અને ને મનથી અટકાવા કદાચ નથી, નનારના આથી નેને ઉદેગ થયો છે, નામ-રંગ-મૃત્યુના નાનથી તે અપ્રતીત થયો છે, અને આપ દેવાનુપ્રિયની પામે કરી, માનુષ્યને, પ્રત્યક્ષ દેશ નજીક મટે ‘હે દેવાનુપ્રિય’ અગે આપને તેની ગિજ્ઞા નિશ્ચા આપીએ ત્રીએ, તે આપ સીકારો’

પત્રી મનુષ્યકુમારે કુતારી તાળેના અચામ્ભા, સીન્દી તેમની માતા ગજગથી ચર્ચિતે પોતી

‘હે પુત્ર’ તુ મત્ત કરે, પદાક્રમ કરે, અને વેશ પણ પ્રમાદ ન કરીય અનંત પણ તારે માર્ગ પ્રાપ્ત થાઓ’

પ્રત્યક્ષાવિધિ પૂરો થતા આત્માના નો પોતપોતને યાત્રે પાછા નથી, માત્ર મનુષ્યકુમાર વળતે પદાક્રમે અગમન પમે જઈ કહેવા લાગ્યા ‘હે અગમન’ આપની અનુજ્ઞા મુજબ, ને મદાકાય અશાનમાં નહીં, (બિનજોની આગ પ્રતિનાઓમાંથી છેલ્લી, બાગમી) મદાપ્રતિમાનુ એક ગતી કરવાનું (કુકર) તબ કરુ’

૧ નુઓ આગળ આ ૧૦૭ આમાન્ય કમળ પ્રતિમાનાનુ તપ ગમે તે સ્વીકારી નામતો નથી તેનુ નાનીકરે બધાર : વિનિર

ભગવાનની અનુજ્ઞા મળતાં ગજસુકુમાર મહાકાલ
અશાનમા ગયા, અને ત્યાં યોગ્ય ધ્યાન લેઈ-તપાગી મહાપ્રતિમા
મત ઝીંકારી, મો થોડું નીચે ગમ્પી, હાથ લટકતા ગમ્પી,
આખ મટ-મટાવ્યા વિના એક જ પદાર્થ ઉપર નજર માડી,
શરીરને જગ આગળના ભાગમા નમતુ મૂકી, સર્વ ઇદ્રિયોને
વશમા ગમ્પી, અને પગ એકઠા ગમ્પી ઊભા રહ્યા.

તે દિવસે મોગિલ બ્રાહ્મણ સમિધ વીણવા નગરીની
બહાર નીકળી ગયો હતો સમિધ, દર્બ, કુશ, તથા ચૂટેલાં
પાન એકઠા કરી, મધ્યાકાળે મહાકાલ અશાન આગળ થઈને
તે જતો હતો તે વખતે અધારુ થઈ ગયું હતું, અને લોકોનો
અવગળ્યો બધ થઈ ગયો હતો તે વખતે અચાનક તેની
નજરે ગજસુકુમાર મુનિ પડ્યા તેમને દેખતા જ તેને પોતાનું
વેગ માન આવ્યું અને એકદમ ગુસ્સે થઈ જઈ, તેણે વિચાર્યું,
'ગજસુકુમાર આ ન ઇચ્છવા લાયક વસ્તુની ઇચ્છા કરતો'

પ્રકારનું હોય, તેની બુદ્ધિ પણ વિશેષ પ્રગટની હોય, તેણે વગ-
ભગ દગ પર્વતો જોઈએ અભ્યાસ કરેલો હોવો જોઈએ, તથા
ઓળામાં ઓછો હમા પૂર્વની ત્રીજ વસ્તુ સુધી તો તેનો અભ્યાસ હોવો
જ જોઈએ ઉપરાંત દરેક પ્રતિમા અનુક્રમે લેવાની હોય છે, તથા
તે દરેકની પૂર્વતંત્રારી પણ અમુક કાળ પહેલેથી કરવાની હોય છે.
પરંતુ અહીં તો અગ્નિનેમિ પ્રભુએ પોતે ૨૪ આવી હોવાથી એ
બધા વિધિ-નિયમો પડતા મુકાયા છે — ૩૫

૧. એ બધી જાણોની વિગત આ પ્રમાણે છે.

'અનિષ્ટ વસ્તુની ઇચ્છા કરનાર — મગ્નુતો ઇચ્છુ, નદારો
પરિભ્રમવાળા કક્ષણવાળો, હીણા પુણ્ય ચૌદગને દિવસે જન્મેલ
(અર્થાત્ ચાત્યંત ભાગ્યવતને જન્મસમયે જ તે ચૌદગ પૂર્ણ હોય
છે).

મારી પુત્રી મોઝામાં કાઢી દેવા ન દેવા હતા, તેની યુવાવસ્થામાં નેને તણ માધુ થયો છે. માટે હાર તેનું વેર લઉં. એમ વિચારી તેણે ચારે તરફ નજર ફેરવે, જાની માત્રી દાસના લીધી, પત્રી ગજનુકામાં પામે હતી, તેમના માથા ઉપર તે માત્રીની પાળી જાતી લીધી. પત્રી સળંગની ચિનામળી દૂસેલા મેસુડા નમ્રાન લાવ્યોળ અગારા કવાડમાં બેઠી, ગજનુકામાંના માથા ઉપર બપો, અને પત્રી ગજનુકામાં નેનો, ડગેનો ડગેનો ત્યાથી જલ્દી બાગી ગયો.

ગજનુકામાંના માથા ઉપર પેલા નમ્રાનના અગારા પડના ન તેમના ગરીબા બચકર વેદના ઉત્પત્તિ થઈ પરતુ મોમિય ધાત્તુ, તરફ જતા પગ મન ગમાડતા વિના તેમણે તે વેદના પ્રમત્ત ચિત્તે, તથા શુભ ચિંતનપૂર્વક મહી લીધી તેની સાથે જ આરમ્ભ કરનાર કમોનો દાસ થના, તેમને અપૂર્વકરણ નામનું (આત્મ) ગુણધ્યાન પ્રાપ્ત થયું, જેનાથી ર્મગજ માત્રી પેટે અજોગર્મ નય છે ત્યાં બાદ તેમને

૧ મુજબ 'ચિત્તના વાકાના મનગ' છે

૨ 'ગુણ' એટલે આત્માની સ્વનામનત ચારિત્ર્ય, વીર્ય આદિ ગુણિઓ, અને 'ધ્યાન' એટલે તે ગુણિઓની શુદ્ધતાની તરતમસાવવાળી અવસ્થાઓ. આત્માના મદ્દજ ગુણો ઉપરથી આવગોળો આપા થતા તે મદ્દજ ગુણો પોતાને શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રગટ થાય છે એ શુદ્ધિના ૧૪ પદ્ધતિયા વિચારવામાં આવ્યાં છે. આઠમા ગુણધ્યાને પૂર્વે દલી નહિ અનુભવેલો આત્મશુદ્ધિનો અનુભવ થાય છે, અને અપૂર્વ વીર્યોદ્ધાસ પ્રગટે છે, તેથી તેને 'અપૂર્વકરણ' કહે છે. વિશેષ વિગતો માટે નુઓ આ માળાનું 'અતિમ ઉપદેશ 'પુસ્તક' પા ૧૭૨-૩

પછી કૃષ્ણે પૂછ્યું : “હે બગવન્! મારા બાઈને કોને મારી નાખનાર એ પુત્રનું નામ શું છે?”

બગવાને કહ્યું. “હે કૃષ્ણ! તું ને પુત્રપ્રત્યે વૈરાગ્ય ન કરીશ. હાલથી કે તેણે તો વસ્તુનાં ગત્યસ્થિતિને મન કરી છે.”

કૃષ્ણે પૂછ્યું. ‘હે બગવન્! તેને મારા બાઈને કેવી રીતે મન કરી છે?’

બગવાને કહ્યું. ‘હે કૃષ્ણ! તુ અત્યારે મારા દર્શને આવતો દેવતા તેવામાં વસ્તુના પંચા દૃષ્ટિ વિચારનાં ને રીતે જેવી મન કરી છે, તેવી જ રીતે પેલા પુત્રને પણ ગત્યસ્થિતિનાં અનેક જાનના મયિન કોને તેમના વખત પહેલાં ખબર નાખનામાં ગત્યસ્થિતિ મુનિને મારી પેટ મન કરી છે.

ત્યાર બાદ કૃષ્ણે અગ્નિનેમિને પૂછ્યું, ‘બગવન્! એ પુત્રનું એ નામ શું છે?’

ત્યારે અગ્નિનેમિએ કહ્યું. ‘અત્યારે તને દાંડા નગરીમાં પેન્થો દેખતા જ ત્યાં બોલો જે માણસ જાણ ઉપર તૂટી પડી મગ્ન પામે, તે માણસને તુ તારા બાઈનો ધાનદ વાણ્યે.’

ત્યાર બાદ કૃષ્ણ વાસુદેવે અગ્નિનેમિને વસ્તુદિ કરી, દાથી ઉપર એવી દાંડા તરફ પાછા ફર્યા.

આ તરફ મોમિય ધાણ્યને મવાના પહોંચ્યા જ વિચાર આવ્યો કે, કૃષ્ણ વાસુદેવે અગ્નિનેમિના દર્શને ગયા છે, અગ્નિનેમિ મારો અપગ્રાહ જરૂર બાણી ગયા હશે, અને કૃષ્ણને તે વિષે વાત કરશે એટલે પાછા ફરતા જ કૃષ્ણ મને જરૂર કોને મગવી નાખશે, મારે લાવ હું બાગી જાઉં.

એમ વિચારી, ને ઘેરથી નીકળી કૃષ્ણ જે તરફથી
 દાંડામા દાખલ થતા હતા, ત્યાં જ અગળર આમેા જઈ
 પહોંચેા. અચાનક કૃષ્ણને મામા જ આવેલા જોઈ, તે બાજુ
 ડગેા મારેા ત્યાં ને ત્યાં ગતબ્ધ થઈ ગયેા અને મગ્ધ પામી
 જમીન ઉપર ગળડી પડેા

કૃષ્ણે નતા મડદાને ચાડાગેા પામે હાવી નાગસુ અને
 તે જમીન ઉપર પાણી છટાવી દીધુ

ટિપ્પણ

ત્રીજા વર્ગની નવમી ગ્રામાઃ કાઠક નદરી, જનદેવ મંત્ર, શાંતિની શાંતી, તિલક સ્વપ્ન, સુનંદ કમાર-પાત્રમ વ્યાસ, ૧૪ કોનું નાથયત પીત્ર વર્ગ આધુપત્ત મુનિ સ્વપ્ન મુનિ-બાટીનુ બધુ જીતમની કથા મુનિ

તે જ પ્રમાણે ૧૦મી, અને ૧૧મી કથા રૂપ સમજાવે માત્ર ગ્રામીના નામ મુનિને કુમંજ, અને કુપત્ત સમજાવે ૧૨મી કથા પાત્ર મે જ પ્રમાણે પન્ ગ્રામીના નામ કાટુ, અને ગાલગિતાનું નામ વામુદેવ તથા વાગિરી તે જ પ્રમાણે ૧૩મી કથા પન્ સમજાવી ગ્રામીના નામ ન નાદિરી

૪

આથા વર્ગમાં દેવ ગ્રામી સમજાવી ગ્રામીના નામ નીચે પ્રમાણે

નલિ, મયાલિ, કપલલિ, પુરુષમેન, વાગિરેન, પ્રમુગ્ન, સાળ, અનિરુદ્ધ, સત્યમેનિ, અને દંડમેનિ

નલિની ગા કારિ । નનરી, વામુદેવ મંત્ર, વાગિરી ગા, નલિગ્રામ, ૫૦ ગ્રામ, બાર ગા માત્ર નાથયત, ૧૬ વધ આધુપત્ત — બાટી બધુ જીતમ મુનિ — મુનિ સ્વપ્ન મુનિ

તે પ્રમાણે મયાલિ કપલલિ, પુરુષમેન, અને વાગિરેનુ સમજાવુ પ્રમુગ્નનુ પન્ તેમ જ સમજાવુ પાત્ર પિતાનું નામ કુપ્ત, અને માતાનું નામ કુમિગી

તે જ પ્રમાણે માંબનુ પાત્ર સમજાવુ પાત્ર માતાનું નામ ન બવરી અને જ પ્રમાણે અનિરુદ્ધનુ પાત્ર. પાત્ર પિતાનું નામ પ્રમુગ્ન, અને માતાનું નામ વેદર્શી

તે જ સત્યમેનિનુ પાત્ર પરતુ પિતાનું નામ સમુદ્રવિનય, અને માતાનું નામ ગિવા

તે જ પ્રમાણે દંડમેનિનુ પાત્ર

પત્ની કૃષ્ણે ભગવાનને પૂછ્યું 'હું ભગવન' હું અહીંથી મર્યા આદ કયા જઈશ, અને કયા ઉત્પન્ન થઈશ ?'

ભગવાને જવાબ આપ્યો : અગ્નિદુભાગ દેવ મનેસો દેવાયન જ્યારે ક્રોધથી દ્વારકા નગરી બાળી નાખજે, ત્યારે પોતાના માતપિતાને એ અગ્નિમા જ બળતા છાડી,^૧ તુ તથા બળગમ દક્ષિણ સમુદ્રને દિનારે પાડુ ગગનના પુન યુધિષ્ઠિર વગેરે પાંચ પાડવો પાસે પાડુમધુરા^૨ ચાલ્યા જશે ત્યા કોસળ વનમા વડના ઝાડ નીચે તુ પીતામ્બર ઓઢી ગિલા ઉપર સૂતો સૂતો

તે વખતે ગાંડુ ભરીને આવતા ગજદંતે તેના હાડકા ચચરાવાનો અવાજ સાંભળવા ખાતર જ તેને પેડા નીચે ચચરી નાખી હતી પછી ગજદંતે સાધુપણું સ્વીકાર્યું અને પોતાના તપના પ્રભાવથી બીજા જન્મમા પોતે નિશ્વવદનબ વાય, એવા સદ્દેવ રોડે હતો —ત્રિપદ્ધિગદા-૧૦ સર્ગ ૮, સર્ગ ૫

૧ કૃષ્ણ તથા બળગમે માતપિતાન જચાવના નાના પ્રયત્ન ર્યા હતા, પણ પેલા દેવના પ્રભાવ આગળ તેમનું કાઈ વજ્યુ નહાતુ

૨ હાલનું મધુરા ? કયા એવી છે કે, પદ્મનાભ ગળએ દ્રૌપદીનું હરણુ ર્યું હતું, ત્યારે દ્વાપર સહિત પાડવો સમુદ્ર ઓળંગી પદ્મનાભને હરાવી દ્રૌપદી પાડી હર્ષને આવતા હતા તે વખતે કૃષ્ણના બળની પરીક્ષા કરવા પાડવોએ ગગનની નાવમા બેસી પાર રી લીધી, અને કૃષ્ણ માટે નાન પાછી ન મોઝી આપી કૃષ્ણને તરતા તરતા સામે પાર આવતુ પડ્યું, અને તેમા તે બહુ હેરાન થયા આ કારણે કૃષ્ણે પાડવોને ફેરપાર ર્યા પછી કુતીની સમગ્રરથી કૃષ્ણે તેમને દક્ષિણસમુદ્રના તટ ઉપર પાડુમધુરા નગરી વસાવીને રહેવાની પરવાનગી આપી હતી તુઓ આ માળાનું 'વર્મ' ર્યાઓ' પુસ્તક પા ૧૪૧-૩

મેર ગર્હ, સિદાસન ઉપર પૂર્વ તરફ મો રાખીને બેઠા બાદ તેમણે પોતાના હનૂગિયાઓને બોલાવ્યા અને તેમને કહ્યું : ' હે દેવાગુપ્તિયો ! તમે દ્વારકા નગરીના ચારે ગાલુ દંડેરો પીટો કે દ્વારકા નગરીનો આગળા ચિનાત થાતો છે માટે જે કોઈ પુરુષ કે સ્ત્રી, જમાર કે કુનારી અરિષ્ટનેગિ બગવાન પાસે દીધા ગર્હ માધુ થવા હચ્છતુ હશે, તે દરકને કુખ્ય-વાસુદેવી રગ્ન ઠ અત્યારે દીધા લીધા બાદ પરતગર્હને કોઈ ફરી સંનારી થવા હચ્છશે, તે તેન પોતાનો પહોવાનો મધો કરવાની હૂદ રહેને માધુ થવા હચ્છતા દરેકનો બારે ધાનધૂમધૂર્ક નિષ્ક્રમણવિધિ કરવામા આવશે. '

એ દંડેરા ગાબળા પદ્માવતી રાખી અત્યત દર્શિત ચર્ધ અરિષ્ટનેગિ પાસે ગર્હ, અને દીધા લેવાનો પોતે કરેલો નિરવાર સુખગાપી આસી. ત્યારગાદ પાત્રી આવી, ન્યા કુખ્ય દતા ત્યા ગર્હ અને તેમની પાસે દીધા લેવાની પરવાનગી માગવા લાગી

કુખ્ય તેને પરવાનગી આપી તથા પોતાના હનૂગિયાઓને બોલાવી પદ્માવતી રાખીને બારે ધાનધૂમધૂર્ક નિષ્ક્રમણવિધિ કરવા માટે પૂરતી તૈયારીઓ કરવાની આજ્ઞા આપી

ત્યારગાદ પદ્માવતી રાખીને પાટ ઉપર બેસાડી, તેના એકબેઆદ મેના-કપા વજેરેના કલમે બરીને મર્ પ્રકારનાં લગ્ન-માડી-પુષ્પ-ગપ-માત્ય-ઓગિ-સરગન વજેરે નક બારે ધાનધૂમધૂર્ક અનિમેક કરવાના આચો પાત્રી તેને કલમે અલંકારોથી વિશુગિત કરવાના આસી. ત્યાર બાદ હમરે પુરુષો મકે ગમકાની પદ્માવતીના બેસાડી, નગરનાં ચર્ધ તેને

કેવલકે પાવન ઉપચારા નવચારાનુસાર વર્તે જવાના આવી
 ન્યા અગિયોતર પામે જઈ, તેમને વડનાદિ કરી કહ્યું કર્યું -
 'હે જનનન' આ મારી પદ્માવતી પદ્માવતી અને અનિગમ
 તટ, કાવ, પ્રિય, માનીતી, તથા નવગમતી જે નવગના
 જાણતી ઉદ્ધિમ થઈ, આપની પામે ટીંગ તથા માને છે તે
 આપ તેનો ગિર્યા તરીકે સીકા કરો'

ત્યારે તાત પદ્માવતીએ જગાનપૂજા નર નર પોતાના
 મારા અવકારા પુતારી નાખ્યા, તથા પોતાના મળને પોતાને
 હાથે પામ્ય નહીં. મળને ઉપાતી કાઢ્યા ત્યારે તાત
 જગનાન પામે જઈને તરે તેમને વડનાદિ કરી કહ્યું -

'હે જનનન' આ મનાર મળાની જો છે, મ.મ.
 મળાની છે, તથા જગ અને મળપૂરી માની જો છે જેમ
 કોઈ મુદપનિ પોતાની એકની એક અનન્ય સી-રતે જાળના
 વચ્ચેની મદાર કાઢી શે છે, તેમ હે જનનન' આ મળના
 સમારમાથી માગ પ્રિય અને હૃદ આત્માને ઉગામ્યું હું
 આપની પામે પ્રનન્યા વડ, ગિર્યા તરીકે સીકા, અને
 આચારાદિ સીખીય'

જગવાને પદ્માવતીનું કહ્યું આજગીને તેને મળે જ
 પ્રનન્યા આપી, તથા પછી વડિણી નામની આપને ગિયા
 તરીકે સોપી પદ્માવતી તેમની પામે રહી આચારિક વગેરે
 ક્રિયાઓ તથા અગિયાર અગમ્યો સીખી તથા ચાર ૮૮,
 ૭૮૮, આઠ ૮૮, દસ ૮૮, બાર ૮૮, પંચ ૮૮, મહિને
 વગેરેના ઉપવાસ કરતી વિવિધ તપકર્મો વડે પોતાના આત્માને
 ભાવિત કરવા નાગી.

પદ્માવતી આવીએ એ પ્રમાણે ૨૦ વર્ષ સાધીપણું
જગજગ પાળ્યું. તથા અતે માફ ટકના ઉપનામથી દેદનો
અત લાવીને, જે વસ્તુ માટે મુકન કર્યું હતું, અક્ષય
શ્રીકાર્યું હતું, જ્ઞાન-જ્ઞાનનો ત્યાગ કર્યો હતો, જમિ
ઉપર સૂવું—પાટિયા ઉપર સૂવું—જીખ માગવી—વગેરે
તિયગો શ્રીકાર્યો હતા, તથા પાત્રકનો તિગ્રહ, માનાપમાન
વગેરે મકટો અને વિધો તકન કરવાનું મનૂર રાખ્યું હતું,
તે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી, અને અતે સિદ્ધ-મુક્ત તથા મુક્ત થઈ
સર્વ કુળોનો અત આપ્યો.

ટિપ્પણી

સાતના વર્ષના આ સ્ત્રી કમળે જ બાળની નેડી, નાધારી,
 દાના, મુનીઆ, લખવતી કાવલાના, રુઝિનાળી, નહીં અને
 મુનિઆની મ્હા ૧૫૫ સમજી રી. મુનિઆની મુનિઆની રાડીઆ
 કુલનાનુદેની મુનિ ૩૦૫ મેને કુલનાનુદેની મુનિ આજની
 નેડી નામની

૬

મ્હા વર્ષના ૧૬ નામની ૩ નામની નીચે -૨ મદાનીર
 મમના

પ્રથમ કયા મદાની નહીંમની છે મદાનીઓ ધર્મપદેન
 સજીવના નામની, તેને પોતાને કુલનાર નેડીપુત્રને મોખી
 હીત ના પોતે સામુ મ્હા ૧૧ ૧૦૫ નામની બાળાનુ બુ
 લવિનાર જે ૧ નામની પ્રતિમાઓ, મુનિઆ તપ, ૧૬ ૫૬
 માધુષાક, વિપુલ પર્વત કપર મિદ્ધિ

નીચે ના કિર્મની સમજાવી તે પાલ કપર પ્રમાણે ન

નીચે ના મુનિઆની ૩ તે ૧૧૩ વિન્યાઓ આપી

૩

મુદ્ગરપાણિની કથા

ગજગૃહ નગરમા ત્રેણિક ગજ ગત્ય કર્તો હતો તેને ચેતણા નામે રાણી હતી. તે જ નગરમા અર્જુનક નામે નાળા રહેતો હતો તેને બધુમતી નામે પત્ની હતી ન બહુ-સુકુમાર તથા ગ્વરૂપવાન હતી

તે માળીને ગજગૃહ નગરની બહાર એક મોટી વાડી હતી તે વાડી લીલીકચ રહેતી હોવાથી આવેથી કાળા નીતી, અને લીની દેખાતી હતી, તેમા ખૂબ ફડક રહેતી હતી, તે સપૂર્ણ હતી, ત્રિવિધ વર્ણાદિ ગુણાયુક્ત હતી, સતા-દક્ષાદિનાં શૂદ્ર અને નજાને કારણે તેમા પેરી, કંડી, બીની હામ્પા રહેતી હતી, અને આવેથી મળે જાણુ વાદળ ન ચડી આવ્યું હોય તેવો તેનો આકાર દેખાતો હતો

તે વાડીની નજીક જ મુદ્ગરપાણિ નામના વક્ત્રુ નહિર હતુ. તે નહિર અર્જુનક માળીના અર્પાન્પર્યાના વખતથી રાત્રપરપરાએ આવુ આવતુ હતુ તે બહુ જૂનુ હતુ, તથા ભારે સતનાળુ મનાતુ હતુ તે વક્ત્રની મર્તિના હાથમાં લગત પત્ર જોડાની યનાવેરી ભારે મોગર હતી અર્જુનક માળી નાનપણથી જ તે મર્તિની બક્તિ કર્યો કર્તો હતો. રોજ સવારમા તે હામડી હાથમાં લઈ, વાડીમા જતો અને

હોતો ચૂટતો તમારી જે માગ માગ દોર ન થયા બદલે તે
યજ્ઞની પૂજા કરતો, અતઃ પત્રી તમને પ્રદાન કરી માત્રીના
દૂધ વધે, મગ્નમાર્ગે ઉપર આવી પેચતો અને મુનરો કરતો.

તે નમસ્કા સચિતા નામની એક મોનરી ટ્રાન્સિડેન્સી
પત્રી તે દાસી બારે પનાના હતી, તથા ટ્રાન્સિડેન્સી નામ
તેની ન હતી તે ટ્રાન્સિડેન્સી નામે ટ્રાન્સિડેન્સી નામ નહોતો.

એક વખત મગ્નમાર્ગે નમસ્કા ટ્રાન્સિડેન્સી પત્રી પિટાન
તે માત્રીની અનુનકને વિચાર આવ્યો કે, તમે મહુ દુષ્ટોને
કામ કરો તરી પોતાની ત્રી અનુનક સાથે નવાનમાં ન
વહેતો તેની તે માત્રીમા ગયો, અને દૂધ લીખ્યા લાગ્યો પેલી
મોનરી ટ્રાન્સિડેન્સી માત્રીનો મદનરખાણિના મદિગના રનના
મેદા દાસ અનુનક દૂધ ચૂટયા માત્ર દોડા માગ માગ
દૂધ કરી પોતાની ત્રી નારે યજ્ઞને મગ્નમાર્ગે માટે આવ્યો.
તેને તેની ત્રી સાથે આવતો નેઈ, પેનાઓએ વિચાર્યું કે,
અનુનક આવે ન તમને તને મુસ્કેટાટ થાવી, તેની દુષ્ટાગી
ત્રી મારે આવે તમેટ મોનર ઉપરથી આમ વિચારી તેઓ
બોલા-ગાયા વિના કમાડ પાછા મતાઈને ગેબા ગયા.

અનુનક મદિગમા આવી યજ્ઞને પ્રણામ કર્યો તેની
સાથે જ પેલા છ જણા કમાડ પાછાથી નીકળી આવ્યા
અને તેને પડડીને મુસ્કેટાટ ગાવી દીધો ત્યાં બાદ તેની
ત્રીને પડડી તેઓ તેની માથે કીડા કરગ લાગ્યા.

એ વખતે અનુનકને વિચાર આવ્યો કે, 'હું નાનપણથી
જ આ મુસ્કેટાટિ યજ્ઞની મેગ નવારમા પૂજા-અર્ચના કરુ
છું બે એ યજ્ઞ નાચા હોત, તો મારી આ વહે યંતી તે નેઈ
રહ્યા હોત ? માટે આ યજ્ઞ નાચા નથી, માત્ર લોકકુ છે.' '

અર્જુનકનો આવો વિચાર જાણી મુદ્દગરપાણિ યક્ષે તરત તેના શરીરમા પ્રવેશ કર્યો, અને બધા બધન તડતડ તોડી નાખી પેલી મોટી ગદા હાથમા લીધી પછી તે ગદા વડે પેના છ પુરુષો અને સાતમી સ્ત્રીને તત્કાલ મારી નાખ્યા. પછી એ યક્ષના આવેશવાળો તે અર્જુનક માળી રોજ રાજગૃહ નગરની આસપાસ છ પુરુષો અને માતમી સ્ત્રીને મારતો નિચરવા લાગ્યો.

ત્રેણિક રાજાને આ વાતની ખબર પડતા તેણે તરત નગરમા દંદેરો પિટાવ્યો કે, “કોઈએ લાકડા, વાસ, પાણી, પુષ્પ કે ફળ માટે નગરની બહાર યથેષ્ટ રીતે ન નીકળવું, નહીં તો જાનનું જોખમ છે.”

હવે, તે નગરમા મુદ્દર્શન નામે ગેદ રહેતો હતો. તે શેઠ જૈન મતાનુયાયી શ્રમણોપાસક હતો. તે જીવ શુ, અજીવ શુ વગેરે ધર્મસિદ્ધાંતોનો જાણકાર હતો, તેને પાપ-પુણ્યનો ખ્યાલ હતો. શાથી પાપકર્મ બધાય છે, કેવી રીતે તેને ખખેરી નાખી શકાય, શારીરિક વગેરે ક્રિયાઓમાથી કર્મ ગુભ છે કે અશુભ છે, તેમજ જીવનવ્યવહારના વિવિધ સાધનો-મોંથી કયા સ્વીકાર્ય કે અખીકાર્ય છે, એ બધું તે સમજતો હતો. જૈન સિદ્ધાંતમા તે એવો સુસ્ત હતો કે, દેવ વગેરે આવીને તેને બમાવે તો પણ તે ચળે નહીં તેને જૈન સિદ્ધાંતમા વર્ણવેલ તત્ત્વો બાબત શકા ન હતી, કે તેમા જણાવેલ આચાર બાબત વિચિકિત્તમા નહોતી. તેણે શાસ્ત્ર

૧ આવે પ્રમજે મૂળમા એમ હોય છે કે ‘પોતાના માણસોને દહુ કે, આવો દંદેરો પીટો, અને પછી તેમ કર્યાની વરતી મને પાછી વાળો.’

ધ્યન કરી, તેના અર્થને નિર્ણય કર્યો હતા, ત્યાં જ નિદાન ઉપર લોકોએ એમ આપેને લેવાથી ન એ. એકેનો કે, 'આ નિદાન જ અર્થરૂપ કે પદ્માર્થરૂપ છે મારી નહીં અનર્થરૂપ છે'.

આ જગતના બગવાન મદદગાર ને નગરની બહાર આવી પહોંચ્યા અને ગુણગીતક ચૈત્યના જેવાં જમના આગ્રાની રાત ટુંક અન્યના આખા જમના દરમિયાન જોકે નહીં હતાં વાળ્યા કે, નાની એવા ત્યાં જમવાનું નાન કે મોટ પાન આપે, અને હાથ નહીં, તો પાન મોટુ થયું કે, તો પડી તેમની પામે જઈ, તેમને સવાચી અને તેમની નેના કરવાથી તો કેટલું અધિક પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય કે આપણુએ કરે. એક પાન આપે અને સુધાર્મિક રચન માનવસાચી થયું અતિ નામ થાય કે, તો તેવો મનો ઉપદેશ સાત્ત્વસાચી થતા વાળગી તો રાત નહીં કરવી.

પરંતુ અર્જુનકમાગીની મીઠી મીઠી નગર બહાર જતાની દિનન કરી મકલુ હાથી મુર્ગન જેવના જાણનાં જગવાન આગ્રાની રાત આવતા ને તે જમના દર્શને જવા માટે જોતાના માતાપિતાની રૂઝ માગવા મયો. તેનાં માતાપિતાએ તને અર્જુનકમાગીની વાત કહી મજબાવીને નગર બહાર જઈને જગવાનના દર્શન કરવાનું માંડી વાળવાને રાહ સમજાવ્યો, પણ તે તો એકનો એ ન થયો. ત્યારે નામનથી અતે તેમણે તેન જવાની રૂઝ આપી.

મુર્ગન શેઠ નાહી મોઢી નુદ્ધ થઈ, કપડા પહેરી, ઘેરથી નીકળ્યો, અને નગર બહાર નીકળી, જ્યાં ગુણગીતક ચૈત્ય હતું તે તરફ આગળ રથના વાગ્યો એનામા પેના મુદ્ગરપાણિ

ચક્ષુ તેને જતો દેખ્યો. એટલે તે ગુસ્સે થઈ, પોતાની ગદા વીંજતો વીંજતો તેના તરફ વેગથી આવવા લાગ્યો.

મુદ્દર્શને તેને આવતો જોઈ, ખીન્યા કે ગભગયા વિના વચ્ચે વડે થોડી ભૂમિ માફ કરી પગી દમ આગળાઓ ભેગી કરી, માથે અજલી જોડી ભગવાનને વદન કરતો તે ગોણ્યો. 'અરિહત ભગવતો, મિદ્ધો વગેરેને નમઝા' અચળ સ્થાનને પામવાની ઇચ્છાવાળા શ્રમણ ભગવત મહાવીરને નમસ્કાર' મે પહેલા પણ શ્રમણ ભગવત મહારીર પાસે સૂચ્છ હિંમા, સૂચ્છ અસત્ય, તથા સૂચ્છ ચૌર્યના ત્યાગની અને પોતાની સ્ત્રીથી જ સતુષ્ટ રહેવાની અને ઇચ્છાઓની મર્યાદા બાધવાની મગ્તા સુધીની પ્રતિજ્ઞા લીધી જ છે પરંતુ હવે તો તેમની પાસે સર્વ પ્રજાગ્ની હિંમા, જૂઠ્ઠા, ચૌર્ય, મૈથુન અને પરિગ્રહનો મરતા સુધી ત્યાગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લઉં છું. તે ઉપરાંત સર્વ પ્રજાગ્નો ક્રોધ, માન, માયા, ક્ષોભ, રાગ, દ્વેષ, કલહ, ખોટું આળ ચણવડું, ચાડી, નિંદા, અરતિ-રતિ, માયા-મૃપા, અને મિથ્યા મિદ્ધાનોમા માન્યતાશી શક્ય-એ તેરનો પણ મરતા સુધી ત્યાગ કરું છું. વળી મર્વપ્રજાગ્નુ ખાન-પાન પણ મરતા લગી તળું છું આ મ કટમાથી હું કોઈ કારણે બચી જઉં, તો મારે આ પ્રતિજ્ઞા પૂરી થયેલી ગણવી, અને ન બચું, તો મગ્તા સુધી પાળવી' આ પ્રમાણે તેણે શરતી પ્રતિજ્ઞા લીધી.

પગી પેલો મુદ્દગરપાણિ યદા પોતાની ગદા હલાવતો હલાવતો મુદ્દર્શન ઉપર ધસી આવ્યો, પરંતુ તેના તેજના

૧ અર્થાત્ પહેલા ગૃહસ્થના અણુનતો લીધા હતા, હવે સાધુના મહાવ્રતો લે છે.

પ્રજાનથી તેના ઉપર ભાવો ન હોય એક છે. પત્ની તે તેના મામુ ડાહ્યા રહી, તબી નામે નજર કરી, લાભો વખત ટગર-ટગર જોઈ ગયા. ત્યાર માઁ અર્જુનકનુ ચરીત્ર છોડી, પોતાની મન વર્ત્ત પોતાને આપને પાડો નાહ્યો નહોત. તે 'હું અર્જુનકનુ ચરીત્રનાથી નીકળી જતા જ, અર્જુનકનુ ના દર્શને જમીન ઉપર મગડી પડ્યા.'

પત્ની ત્યાજ્ય નુદર્શને મમુ કે, દલે જાનનું જોખમ નથી, ત્યારે તેને ખાન-પાન રમેરે તત્કાલી પોતે સીધેની પ્રાતેજા પૂરી થયેની જાહેર કરી.

ચોડી સાન્ના અર્જુનક માગી હોમમા આપ્યો, અને બિડીને બેઠો થયો. તેને નુદર્શનને પૂછ્યું 'માર્ગે તુ કોણ છે, અને કયા ત્યા છે?'

નુદર્શનને કત્તું 'હું નુદર્શન નામનો જમવાપાસે 'તુ ત્યા તુ જાણે નેત્યમા પસારના જમવાન મહાસીરને વદન કરના 'ગડ મુ.'

તે માબચી, અર્જુનક પાત્ર જમવાનના દર્શન કરના સાથે ગયો. જમવાને તે અનેને પર્મોપદેય કર્યો. પત્ની નુદર્શન તે પાડો કર્યો પણ અર્જુનકે ત્યા તે ત્યા જ પાચ મૂડીઓ જરી નાયાના માળ ઉખાડી નાખ્યા, અને જમવાન પાને દીક્ષા લીધી.

જે દિવસે તેણે જમવાન પાસે દીક્ષા લીધી, તે દિવસે જ તેણે નિગત ૭ ટકનો ઉપનામ કર્યો. કરવાનું તત પણ લીધું પછી બિદ્વાનો ભત્રીયતા તે ગજગૃહ નગરમા બિદ્વા માટે ગયો. પરંતુ ત્યા તે સ્ત્રી-પુરુષ-નાના-મોટા મૌ તેને જોઈને, 'આણે માગ પિતાને મારી નાખ્યો છે', 'આણે મારી માતાને

મારી નાખી છે ।’ ‘ આણે મારો ભાઈ-પત્ની-બહેન-પુત્ર-પુત્રી-વહુ કે બીજા સગામ બધી મારી નાખ્યા છે ’ એમ કહી ઢહીને તેનો તિરસ્કાર કરવા લાગ્યા, તથા માર-પીટ કરવા લાગ્યા પરંતુ તે અશ્વૃનક સાધુ તો મનથી પણ તે બધા ઉપર જંગ પણ દ્રેપ કર્યા વિના તે બધુ યથાયોગ્ય રીતે સહન કરવા લાગ્યા ત્યાર બાદ નાના-મોટા મૌ કુળોમા તે ભિક્ષા માટે રખડ્યા પણ તેમને અન્ન મળ્યુ, તો પાણી ન મળ્યુ, અને પાણી મળ્યુ તો અન્ન ન મળ્યુ પરંતુ અશ્વૃનક મુનિ તો દીન-વિમનસ્ક-હ્રુપિત-આકુલ-કે વિપાદયુક્ત બન્યા વિના પોતાના મનની શાંતિ કાયમ રાખી, જે મળ્યુ તે લઈને પાછા આવ્યા, અને ભગવાનને તે બધુ બતાવ્યા બાદ તેમની રજાથી, તેમણે તે ભોજનનો ‘ સાપ દરમા પેસે તે પ્રમાણે ’ (મોમા સ્વાદ માટે મમળાવ્યા વિના) આહાર કરી લીધો

ત્યાર બાદ મહાવીર ભગવાન રાજગૃહમાંથી ચાલ્યા ગયા. અશ્વૃનક માધુ તો પોતે લીધેલા તે આકગ તપને છ મહિના સુધી પાળી, અતે મલેખના વ્રત સ્વીકારી, પદર દિવસ ખાનપાનનો ત્યાગ કરીને મગ્ધ પામ્યા, અને જે વસ્તુ માટે તેમણે સાધુ થઈને આ બધા આકરા દુ ખો સહન કર્યા હતા, તે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરીને સિદ્ધ-બુદ્ધ-અને મુક્ત થયા

ટિપ્પણી

૪૬૧ રાંધા બાકીની ક્યાજોમાયી કારણ, ધેનડ, ધૂતિધર,
 જેવાસ, દરિયદન, રાગન, મુદ્દરન, હાંતદ, મુમનેતદ, મુપ્રતિ
 અને રાંધાની ક્યાજો મકારોની ક્યા હોય હમનથી તે જવાને
 નુદપતિ બાજુસ તેમની ક્યાજોમા જે વિભોતો ફેર છે, તે આ
 પ્રમાણે

૧૨૫૫ રાગનુદનનર, ક્રિષ્નિ: રાગ, ૧૬ વર્ષનું સાધુપણું
 ૨૬- મ-દીનનરી, ૧૬ વર્ષનું સાધુપણું
 ધૂતિધર " "
 જેવાસ રાગનનર, ૧૨ વર્ષનું સાધુપણું
 દરિયદન " "
 રાગન રાગનુદન ૧૨, ૧૨ વર્ષનું સાધુપણું
 મુદ્દરન ક્રિષ્ણનાગ, ધૂતિપદાસ: જેવા, પાસ વર્ષનું
 સાધુપણું

પ્રમુખદ " " "
 મુમનેતદ શ્રાવણીનરી, ૧૫ વર્ષનું સાધુપણું
 મુપ્રતિ " રાજાવીસ વર્ષનું સાધુપણું
 મેન રાગનુદન ૧૨, ૧૨ વર્ષનું સાધુપણું

૦૬૧ વર્ષની બાકીની ક્યાજોમાયી અતિમુક્તની ક્યા આગળ
 વિગતે આપવામા આવી છે

અતિમુક્તકની કથા

પોલાસપુર નગરમા વિજય નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને શ્રીદેવી નામની રાણી હતી, અને અતિમુક્તક નામનો કુમાર હતો. તે બહુ સુકુમાર તથા સ્વરૂપવાન હતો.

એક વખત મહાવીર ભગવાન ફરતા ફરતા પોલાસપુર આવી પહોંચ્યા અને નગર બહારના શ્રીવણ નામના ઉદ્યાનમા જિતયાં. તે વખતે તેમના પટ્ટશિષ્ય ધૃવજૂતિ ગૌતમ ભિક્ષાઝાળે ભિક્ષા માગવા પોલાસપુરમા ગયા. અતિમુક્તકકુમાર નાહી-ધોઈ વસ્ત્રાલંકાર પહેરી ઘણા નાનામોટા બાળકો-ઠોકરા સાથે ધૃવના મંદિરમા રમતો હતો. ગૌતમને ત્યાં થઈને જતા જોઈ, અતિમુક્તકકુમાર તેમની પાસે દોડી ગયો અને તેમને પૂછવા લાગ્યો.

‘તમે કોણ છો? અને કેમ ફરો છો?’

ત્યારે ભગવાન ગૌતમે તેને કહ્યું ‘અમે શ્રમણનિર્ગ્રથો બ્રહ્મચારી, તપસ્વી, સાધુ છીએ, અને ભિક્ષા માટે અહીં નાના-મોટા કુળોમા ફરીએ છીએ.’

એ સાંભળી કુમારે કહ્યું, ‘ચાલો, હું તમને ભિક્ષા અપાવું.’ એમ કહી, ગૌતમની આગળ પકડી, તે તેમને પોતાની માતા શ્રીદેવી પાસે લઈ ગયો. શ્રીદેવી ગૌતમને આવતા દેખી હર્ષિત થઈને આસન ઉપરથી જીભી થઈ નેણે

તેનને રૂઝા પ્રતિજ્ઞાદિ કરી, પાછા જિત્તા બાપી ગીતન
 ત્યાંથી રૂઝા વાળ્યા ત્યારે કુમાર તેનને પૂછ્યા લાગ્યો. 'તમે
 કે તમ્હા કાર?' ગીતમે જવાબ આપ્યો, 'હે દેસાનુપ્રિય! માન
 ધાન્યાર્થ, સોંપવેલક મદાતીર બગસન આ નનગની બદાર
 નાનુ કે માનના લેતો કે ના કે નુ પુ'

ત નામની કુમારે કહ્યું: 'નામે નનને પડન રૂઝા
 નમાની નામે નાય આપુ'

પછી અતિમુક્તકુમાર ગીતન નામે ગમ ન મદાતીર
 સમે ગયો તા રૂઝા તમે તે ન પ્રતિજ્ઞાદિ કરી નમસ્કાર
 કર્યો જગમાને તમે પેનોપદેન આપ્યો તે માનગ્ય તે રૂઝા
 નાજ થયો ન પાડ્યો 'હે દેસાનુપ્રિય! હું માન માન-
 પિતાની રૂઝા ને આપુ મારે આપતી પામે નીના રૂઝા
 નાપુ થકુ છે'

પછી અતિમુક્તકુમાર પોતાના માનપિતા પામે રૂઝા
 લેવા આવ્યો ત્યારે તેના માનપિતાએ તેને કહ્યું 'બાપી!
 તુ કહુ નાનો કે, તમા વાનુગમનુ છે ધર્મ વિશે તુ શુ
 જાણે?'

ત્યારે તેને કહ્યું 'હે માતપિતા! હું જે માન છું, તે
 નથી જાણે, અને જે નથી જાણે તે જાણુ છું!'

તેના માનપિતાએ તેને પૂછ્યું 'એ કેવી રીતે?'

ત્યારે કુમારે જવાબ આપ્યો 'હે માતપિતા! હું એટલું
 જાણુ છું કે, જન્મેલાને અસ્ય મરવાનુ કે, પરતુ રૂઝેલાએ,
 રૂઝા, કેવી રીતે, અને કેટલું મોટું મરવાનુ છે, તે હું નથી
 જાણતો એકલા રૂઝો વડે નારક-ગનુ-પણી-દેસ-મનુષ્ય આદિ
 યોનિમા કલ્પન થાય છે, તે હું નથી જાણતો; પરતુ પોતાના

જ કર્મો વડે તેઓ તે તે યોનિમા ઉત્પન્ન થાય છે, તેટલું હું જાણુ છું આ પ્રમાણે હે માતપિતા ! હું જે જાણુ છું, તે નથી જાણુનો, અને જે નથી જાણુનો, તે જાણુ છું માટે તમે મને સાધુ થવાની રજા આપો !”

પત્ની જ્યારે તેના માતપિતા તેને ઘણું ઘણું સમજાવ્યા છતાં એકનો એ ન કરી શક્યા, ત્યારે છેવટે એક દિવસની તેની ગળ્યશ્રી જોવાની શરતે, તેમણે તેને સાધુ થવાની રજા આપવાનું કબૂલ કર્યું. પત્ની તેના માતપિતાએ ભારે ધામ-ધ્રમથી તેનો ગળ્યાભિષેક કર્યો.

ત્યારબાદ અતિમુક્તકે મહાવીર ભગવાન પાસે જઈ દીક્ષા લીધી, તથા ભગવાનના સ્થવિરો પાસે સામાયિકાદિ ક્રિયાઓ વગેરેનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું ત્યારબાદ તપ અને સયમપૂર્વક ઘણા વર્ષો સુધી માધુપણ પાળી, ગુણગુણ નામનું તપ યથાવિધિ આચરી, તથા અતે અન્નપાનનો ત્યાગ કરી, વિપુલ પર્વત ઉપર તે મરણ પામ્યો, અને મિદ્ધ-મુદ્ધ-તથા મુક્ત થયો.

हिल्यात

મનની પરી ત્યાં નાંખા નવન રાંડની પાંખના મદ છે.
તેની વિલો - પ્રમતિ છે સાગની નદરી - ભગદાવન નેલ્ય-
અમર રાગ ત મનને, 'તમા ભગદાસીર' નાંખા નવન નારી
નદરીના આંખે, નખે નવ જવાન મનદાવનમા રાંડે, ને કુ
તેમના કપાસાદિ કુ, જેમાં મ કા ગ્યાં હતો. તેનો નવજ
નાળી કુ મદાસીર ત્રાસનની નારીના આંખ પ્રમતિ પ્રમતમા ન
દતર્યા

સાગ તમેજી ઉપદેશ આપી, તે તમા મોટા પુત્રને નાનકે
બેના ૧, સાધુ યોગી, ૧૧ બના નાવા, મળ્યા વર્ષ સાપ્તમ્ય પાઠ્યુ,
અને મને વિપુલ પવન ઉપર ગિર-મુદ-ઓ મુકા મળ્યા

5

સાત ॥ પર્વના ૧૩ ક્યાંજી છે તે બાદ રાત્રી દેખી
રાત્રીની સાંજીને રાત્રી છે તેમજી સનવાન મહાવીર પાસે
સાંજીના રંગીયુ દેવ. તેમજી રાત્રી પદાવતી મારીની રાત્રી મુજબ
સમજી ગેલી બધી સાંજીના મધ્ય મધ્ય બાદ ૧૧ અંગે જાત્રી અંગે
૨૦ વર્ષ સાંજીના પાણી મુજબ યદી તેમજી નામ નદા, નદવતી,
નદોત્તરા, નાદોત્તરા, મરુતા, મુમરુતા, મદામરુતા, મરુદેવા, બદ્રા,
સુબદ્રા, સુવત્તા, સુમના અંગે બતદેવા

2

આક્રમા પર્વમાં પણ એમિડ સભની સ્વીકૃતિ થયા છે.
તેમની વિગત જરા જુદી હોવાથી તેમની ક્યા સચિવતર આજના
આપી છે

કાલીની કથા

જૂના કાળમાં ચપા નામે નગરી હતી તેમાં દ્રાણિક નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે રાજાની કાલીદેવી નામે સાવકી મા હતી

એક વખત મહાવીર ભગવાન ફરતા ફરતા તે નગરીમાં પધાર્યા બધા માથે કાલીદેવી પણ તેમના દર્શને ગઈ ભગવાને સર્વને ધર્મોપદેશ આપ્યો તે ધર્મોપદેશ માબળી કાલીદેવી વણી પ્રસન્ન થઈ, સતોષ પામી, અને જાણે પોતાનું અંતર જીવડી ગયું હોય, તેવી પ્રસન્નતા અનુભવવા લાગી તેણે ભગવાનને વારવાર નમસ્કાર કરીને કહ્યું

‘હે ભગવન! તમારું કથન મને ગમ્યું છે, તેમાં મને રુચિ થઈ છે, વિશ્વાસ થયો છે, અને તે પ્રમાણે પુરુષાર્થપૂર્વક પ્રયત્ન કરીને હું અધનમુક્ત થાઉં એમ ઇચ્છું છું’

ત્યાર બાદ ભગવાને વિધિપૂર્વક કાલીદેવીને પ્રવળ્યા આપી તથા તેને આર્યચંદના નામની આર્યાને શિષ્યા તરીકે સોંપી કાલીદેવી તેમની પાસે સામાયિક વગેરે ક્રિયાઓ તથા અગિયાર અંગ્રથો શીખી, તથા ચાર ટક, ૭ ટક, આઠ ટક, દસ ટક, બાર ટક, પદ્મ ટક, મહિનો વગેરેના ઉપવાસ કરતી વિવિધ તપકર્મો વડે પોતાના આત્માને ભાવિત કરવા લાગી

મેકે અને ન આપવડના આર્થ સમે નહીં, અને તેમના ને

‘પુણ્ય’ તમે જે પ્રમાણથી આપો ના, એવા રીતી નાનકડાં પણ નીકળેલાં છે. ૫૩

આપોને તેની પ્રમાણથી તેને આપો

પછી કહીએ તો તપ નીમે પ્રનારું આપું -

પ્રથમ તેણે આટલું કહ્યું કે આપોને તેને અને મારું પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

પછી આટલું કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે. ૫૩ ૫૪ કહ્યું કે આપોને તેને આપું પણ નહીં પ્રમાણ પ્રમાણુત્ત જોઈતું હશે.

૧ ત્યાર પછીના તાનના આ રંગમાં એ આપો તાનને માટે માત્ર ‘પ્રમાણુત્ત’ ગ્રંથ વાપર્યો છે

રસભોજન — પછી ત્રીમ દ કનો — પછી રસભોજન — પછી
 બત્રીમ દ કનો — પછી રસભોજન — પછી ચોત્રીમ દ કનો —
 પછી રસભોજન — પછી ચોત્રીસ ઉપવાસો છ ટકના — તે દરેક
 પછી રસભોજન — પછી ચોત્રીમ દ કનો ઉપવાસ — પછી
 રસભોજન — પછી બત્રીમ દ કનો — પછી રસભોજન — પછી
 ત્રીમ દ કનો — પછી રસભોજન — પછી અઠ્ઠાવીસ દ કનો
 — પછી રસભોજન — પછી છવીસ દ કનો — પછી રસભોજન
 — પછી ચોવીસ દ કનો — પછી રસભોજન — પછી બાવીસ
 દ કનો — પછી રસભોજન — પછી વીમ દ કનો — પછી
 રસભોજન — પછી અઠાર દ કનો — પછી રસભોજન —
 પછી સોળ દ કનો — પછી રસભોજન — પછી ચૌદ દ કનો —
 પછી રસભોજન — પછી ગાર દ કનો — પછી રસભોજન —
 પછી દશ દ કનો — પછી રસભોજન — પછી આઠ દ કનો —
 પછી રસભોજન — પછી છ દ કનો — પછી રસભોજન —
 પછી ચાર દ કનો — પછી રસભોજન — પછી આઠ ઉપવાસ
 છ ટકના — તે દરેકને અતે રસભોજન — પછી આઠ દ કનો
 ઉપવાસ — પછી રસભોજન — પછી છ દ કનો ઉપવાસ —
 પછી રસભોજન — પછી ચાર દ કનો ઉપવાસ — પછી
 રસભોજન

ગુનાવલી તપની આ પ્રથમ પરિપાટી થઈ તેમા
 યથાવિધિ કુલ સમય એક વર્ષ, ત્રણ માસ, અને બાવીસ
 રાત્રી-દિવસ જેટલો ગય

ત્યાર બાદ એ જ ક્રમે આખું તપ બીજી વાર કરવાનું,
 પરંતુ દરેક ઉપવાસને પાછળે હવે રસભોજન નહીં કરવાનું,

પરંતુ દર્શી — હા જો એવી વિનાયુ જ નોતરત કંવાનું.

પણ એ જ કોને આપુ તો ગંજ વાન કંવાનું; પરંતુ દરેક ઉપવાસને પાછો સામણુ પજુ ન ખરડાય એવી નવીન વસ્તુઓ (અભિવ્યક્ત) ખાસની.

પણ એ જ કોને આનું તપ મોટી વાન કંવાનું પરંતુ દરેક ઉપવાસને પાછો આયજિન કંવાનું આયજિન એટલે કે સ્ત્રી આદિ વિનાના તપો પાંડિયા જાન, તપ વગેરે માર્યા ખાસ ને.

આ પ્રમાણે જ ન આપોએ આપુ રત્નાવલી તપ પાસ વધ, જે માત્ર, અને અહીંની દિવનના ધર્મને વધાવિતિ પૂરું કરું ત્યાર માત્ર આપોએ દના આપો પાસે નહીં તેમને વસ્તુઓ કયાં ત્યાર માત્ર ત આટલું કે, ૭૮૬ વગેરે નામાન્ય ઉપવાસો રૂપી વિરિધ તાકર્મ વડે આત્માને આવિન કરતી રહેતા વાગી.

આ બધા મોટાં તપો વડે તેમનું નરીર બહુ કૃષ ધર્મ નયુ તેમના નરીર ઉપર નવાં નાડીઓના નવા દેખાતા સાચા એ પ્રમાણે નરીરને બહુ જ નમણુ પડી ગયેનું તેના તેમણે માન્યાનિક નક્ષેપનાત દ્વારા અસ-પાનનો નદતર ત્યાગ કરી, એક મદિનાને અત પ્રાનુત્યાગ કર્યો; અને જે વસ્તુ માટે આ મરી કડાર તપનથી આદરી હતી, તે વસ્તુ છેવટના થાસોરૂપ નખતે પ્રાપ્ત કરી તેમનો નાખાવણુના કુલ મનવ આદ વર્ણનો હતો.

૧ મૂળમાં તેમને માટે વિદિતિ ગ્રન્થ છે અર્થાત્ નવા પદાર્થો ને બહુ વાર રહી નો વિદિતિ પાને છે એકે ‘વિદિતિગ્રન્થ રસો’ એનો અર્થ પાનું લેવાય વિદિતિમાં મદાવિદિતિ ગનાતા મધ, દૂધ, માખણ અને નશાબાજ પીણો તથા દૂધ, શી, તેલ, મોગની રાખ અને નીકાર્દના પલ્લુ સમાવેશ થાય છે.

ટિપ્પણી

આ આઠમા વર્ગમા દુધ દગ કથાઓ છે તેમના નામ ગાલી, સુગલી, મહાગાલી, કૃષ્ણા, મુકૃષ્ણા, મહાકૃષ્ણા, વીરકૃષ્ણા, રામકૃષ્ણા, પિતૃમેનકૃષ્ણા, મહામેનકૃષ્ણા.

તેમા સુકાલીની યથા, કાલીની યથાની જેમ જ બાલુવી તે પણ શ્રેણિ રાત્રની ભાર્યા, અને કાણિ રાત્રની સાવત્રી મા થાય માત્ર તે રતનાવલી તપને બદલે કનકાવલી તપ કરે રતનાવલીમા તે કનકાવલીમા ડેર એટલો કે, જ્યાં રતનાવલીમા ત્રણ (નાગરી અક્ષરમા મૂકેલા) રથળે છ દડાના ઉપવાસ છે, ત્યાં કનકાવલીમા આઠ આઠ દડાના ઉપવાસ ગણવા પ્રથમ પરિપાટીમા દુધ સમય એક વર્ષ, પાચ માસ, અને બાર રાત્રી-દિવસ થાય ચારે પરિપાટીઓમા મળીને પાચ વર્ષ, નવ માસ, અને અઢાર દિવસ થાય સુગલીનો સાત્વીપણાનો કાળ નવ વર્ષનો બાલુવો.

મહાકાલીની યથા પણ ગાલીની જેમ બાલુવી પરંતુ તેના તપનુ નામ 'શુદ્ધ-સિંહ-નિષ્કીરિત' બાલુવુ અર્થાત્ સિંહ જેમ આગળ એક પગલુ ભરે, અને પાછળના પગલા ઉપર ફરી નજર કરી લે છે, તેમ આ તપમા પણ દેવ આગળને પગલે, તેની પાછળનુ તપ ફરી કરી લેવાનુ હોય છે જેમકે પ્રથમ ચાર દડાનો ઉપવાસ — પછી રસભોજન — પછી 'છ દડાનો ઉપવાસ — પછી રસભોજન — પછી આઠ દડાનો ઉપવાસ — પછી રસભોજન — પછી પાછો છ દડાનો ઉપવાસ — પછી રસભોજન — પછી દગ દડાનો ઉપવાસ — પછી રસભોજન — પછી પાછો આઠ દડાનો ઉપવાસ —

દત્તિ સ્વીકારે બીજા સમ્રાજ્યમાં રોજ અન્નની બે અને પાનની બે દત્તિ સ્વીકારે એમ ત્રીજા સમ્રાજ્યમાં રોજ ત્રણ-ત્રણ, ચોથામાં રોજ ચાર-ચાર, પાંચમાં રોજ પાંચ-પાંચ, છઠ્ઠામાં રોજ છ-છ, અને માતમાં રોજ સાત-સાત દત્તિઓ સ્વીકારે. એમ કુલ ૬૬ રાત્રી-દિવસ થાય, અને ભિક્ષા ૧૬૦ વાર લેવાય

આ તપ પૂરું થયા બાદ ‘અષ્ટાષ્ટમિકા ભિક્ષુપ્રતિમા’ તપ સ્વીકારે ઉપર જ્યાં માત-સાત દિવસના સાત સમ્રાજ્ય હતા, ત્યાં આઠ-આઠ દિવસના આઠ અષ્ટકો ગણવા બાકીનો વિધિ તે મુજબ કુલ ૬૬ રાત્રી દિવસ થાય, અને ભિક્ષા ૨૮૮ વાર લેવાય

પછી ‘નવનવમિકા ભિક્ષુપ્રતિમા’ તપ સ્વીકારે તેમાં નવ-નવ દિવસના નવ ભૂમખા હોય કુલ રાત્રી-દિવસ ૮૧ થાય, અને ભિક્ષા ૬૦૫ વાર લેવાય

બાદ ‘દશદશમિકા ભિક્ષુપ્રતિમા’ તપ સ્વીકારે, તેમાં દશ-દશના દસ ભૂમખા ગણવા કુલ રાત્રીદિવસ ૧૦૦ થાય અને, ભિક્ષા ૫૫૦ વાર લેવાય

મહાકૃષ્ણાની કથામાં ‘શુદ્રસર્વતોલક’ તપ ગણતર આ તપનો નંગો આ પ્રમાણે છે

૧	૨	૩	૪	૫
૩	૬	૫	૧	૨
૫	૧	૨	૩	૬
૨	૩	૪	૫	૧
૪	૫	૧	૨	૩

તેમાં એકનો આઠનો છે, ત્યાં ચાર ટકનો ઉપવાસ સમજાવો, બેનો છે ત્યાં છ ટકનો, ૩ નો છે ત્યાં આઠ ટકનો, ૪ નો છે ત્યાં દશ ટકનો, અને પાંચનો છે ત્યાં બાર ટકનો ઉપવાસ ગણવો પહેલી લીટી ડાબી બાજુથી ગર થાય અને ડાબી બાજુ પાંચ સુધી પહોંચે પછી બીજી લીટી ૩ થી ગર થઈ ૨ સુધી પહોંચે,

[illegible]

પરિણામી પ્રજાના જીવનમાં આવી રહેલા ફેરફારોને કારણે
પરિણામી પ્રજાના જીવનમાં આવી રહેલા ફેરફારોને કારણે
પરિણામી પ્રજાના જીવનમાં આવી રહેલા ફેરફારોને કારણે

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847

1	2	3	4	5	6	7
4	14	6	5	8	1	3
3	1	1	5	4	1	4
3	4	1	4	3	2	2
4	15	2	2	3	6	4
2	3	4	11	4	5	1
4	3	5	8	1	3	4

આ અગાળી સમય પત્ર ૩૧૨ મુદ્રિત થતાં ૨ માસ સમય
ગ્રામ ૬ નો ગામ નંબર ૧૬૮ નો કપાસ, અને વાતનો
આગાળી એટલે નંબર ૬ નો કપાસ નંબર ૧૬૮ નો વાતનો

મેજ પરિપાત્રી આઠ મહિના બી પાન દિવસે પૂરી થાય
માર પરિપાત્રીઓ બી નો, આઠ માસ, અને નીચ દિવસે પૂરી થાય

रामकृष्णजी क्ष्यामा 'सद्रोत्तरप्रतिमा' नामक १५ मन्त्र
तेनो नक्ष्रो न्वा प्रभावे ते

4	6	9	2	5
8	1	3	7	4
2	4	6	3	1
5	8	1	2	7
1	2	4	6	3

અહીં પાચ એટલે બાર ટકનો ઉપવાસ સમજવો, છ એટલે ૧૪ ટકનો, સાત એટલે ૧૬ ટકનો, આઠ એટલે અઠાર ટકનો, અને નવ એટલે વીસ ટકનો.

બાકી બધું ઉપર મુજબ પ્રથમ પરિપાટીમા છ મહિના અને વીસ દિવસનો સમય બચે. ચારેય પરિપાટી મળીને કુલ સમય બે વર્ષ, બે માસ અને વીસ દિવસનો થાય.

પિતૃસેનકૃષ્ણાના ક્યામા 'મુક્તાવલી' તપ બંધવું આ તપમા પ્રથમ ચાર ટકનો ઉપવાસ કરે, પછી રસભોજન કરે — પછી છ ટકનો — પછી રસભોજન — પછી પાછો ચાર ટકનો — પછી રસભોજન — પછી આઠ ટકનો — પછી રસભોજન — પછી પાછો ચાર ટકનો — પછી રસભોજન — પછી દસ ટકનો — પછી રસભોજન — પછી પાછો ચાર ટકનો — પછી રસભોજન — એમ ૩૭ ટકનો — પછી રસભોજન — પછી ચાર ટકનો — પછી રસભોજન — પછી ચોત્રીસ ટકનો — પછી રસભોજન.

આમ અહીં સુધી આવ્યા બાદ અવળે ક્રમે પાછા જરૂર [અર્થાત્ — પછી ચાર ટકનો — પછી રસભોજન — પછી ત્રીસ ટકનો — પછી રસભોજન — પછી ચાર ટકનો — પછી રસભોજન — પછી ત્રીસ ટકનો. એ પ્રમાણે છેવટે ચાર ટકે આવી પૂરું થાય.

એક પરિપાટીમા ૧૧ મહિના અને ૫૬૨ દિવસો થાય^૧ ચારે મળીને ત્રણ વર્ષ અને ૬૭૧ મહિના થાય^૨.

૧ જોકે હિસાબે તો ૧૧ માસ અને તેર દિવસ થાય. બે દિવસ વધારાના શી રીતે આવ્યા તે સમજાવું નથી, એમ અભયદેવ પોતે જ નોંધે છે.

૨. હિસાબે તો ત્રણ વર્ષ, ૬ માસ અને ૨૨ દિવસ થાય. ઉપર આઠ દિવસ વધારે આપ્યા છે, તેની બાબતમા પણ ઉપરની નોંધની પેઠે સમજવું.

નદાનિદાનની માત્રા 'આવજિત' અને 'અન્ય' બન્નેનાં
પ્રત્યક્ષ રૂપે પ્રગટ થાય છે.

પ્રથમ એક આવજિત રૂપે, જેને તારક દર્શી કહાતો છે
— પછી તે આવજિત રૂપે — જેને તારક દર્શી કહાતો છે
— પછી તે આવજિત રૂપે — જેને તારક દર્શી કહાતો છે
— જેને તારક દર્શી કહાતો છે — જેને તારક દર્શી કહાતો છે
— જેને તારક દર્શી કહાતો છે — જેને તારક દર્શી કહાતો છે

તેથી જુદા જુદા રૂપે, ક્રમશઃ અને એક જ અન્ય-દિવસ સમય
માં તેથી એક વધુ થાય છે. ૧૭ વર્ષના થાય છે.

તેથી માત્રી મહાદેવના મુક્તિના મુક્તિ-રૂપે
સાધ્યતાના આ પ્રકારે, ૧૭ વર્ષના થાય છે.

તેથી (૧૭)નો એક વર્ષ, ૧૭ (૧૭)નો એક વર્ષ
એક રૂપે, એક રૂપે, એક રૂપે, એક રૂપે, એક રૂપે
(મહાદેવના) ૧૭ વર્ષના થાય છે.

અનિમ વચન

આ મુદ્દા કુલ આઠ વર્ગો છે. તેઓ એક વર્ગ
એ દિશાએ આ મુદ્દા આઠ દિશાએ પૂરું કરાય છે.

સૂચિ

અમોલ ૧૩૦
 અગ્નિહોત્ર ૧૬૬
 અવ્યય ૧૩૦
 અવ્યયતકલ્પ ૧૦૨
 અનુન (રાત) ૬૩
 અનુન ૧૫૫ ઇ
 આશુત ૮૨
 અચલ ૧૩૦
 અનિયસેષ ૧૩૦
 અણુતમેષ ૧૩૦
 આપાદિત્રી ૧૩૦, ૧૬૬
 અમિહયરિ ૧૩૦
 આગીયમ ૧૩૦
 અતિથિસ વિભાગત ૮૩
 અતિમુક્ત ૧૩૩
 અવર્ણવેદ ૪૫
 અતીતશત્રુ ૭૬, ૮૬
 અનર્થક ઉવિરતિત ૮૩
 અનંગસેના ૧૨૪
 અનિરુદ્ધ ૧૪૬
 અનુત્તર (વિમાન-લોહ) ૬૧, ૬૨, ૧૧૮
 અપરાજિત ૧૦૩
 અપૂર્વકરણ (ગુણગ્યાન) ૧૬૨
 અપ્રતિહત રાત્ર ૬૩
 અમમસેન ૩૧, ૩૫

અભયકુમાર ૧૦૩
 અભિચંદ્ર ૧૩૦
 અરિષ્ટનેમિ ૧૨૫ ઇ, ૧૩૦, ૧૩૧
 ઇ, ૧૪૭ ઇ
 અલકાપુરી ૧૨૩
 અર્ધદંતા ૬૩
 અન્ન ૭૩, ૭૬
 અગ (અગિયાર) ૬૦, ૬૬, ૧૨૬,
 ૧૫૨ (નુઓ સામાયિક)

અનનતકલ્પ ૬૧
 આયુર્વેદ (અધ્યાન) ૫૫
 આરણ્ય કલ્પ ૬૧, ૧૦૨
 આલ ચારિક (હનમ) નુઓ ચિત્ર
 આખેલ ૧૨૭

ઇક્ષુનાર નગર ૬૨
 ઇસિદાસ ૧૧૬
 ઇદ્ર ૬
 ઇદ્રદત રાત્ર ૭૩, -માધુ ૬૩
 ઇદ્રપુર ૨૬, ૭૩
 ઇદ્રભૂતિ (ગૌતમ) ૫, ૨૦, ૩૨, ૪૧,
 ૬૫, ૬૮, ૫૩, ૬૦, ૬૫, ૭૩, ૮૩,
 ૧૧૭

ઉગ્રમેન ૧૨૬

ગુણિત ૧૬, ૨૬, ૬૩
 ગુણિત ૧૫૦
 ગુણિત (દિવ્ય દિવ્યો) ૩૮, ૮૦
 ગુણિત ૨૫, ૨૬
 ગુણિત (સાત) ૩૬
 ગુણિત ૧૧ ૬
 ગુણિત ૧૬૬
 ગુણિત ૧૬૬ ગુણિત ૬૨
 ગુણિત ૧૦૩
 ગુણિત ૫૩, ૫૮, ૫૯, ૫૯
 ગુણિત ૬૬, ૧૦૩
 ગુણિત ૬૨

એ ૧૬

ગુણિત સાત ૫૫
 ગુણિત (બાર) ૬૦
 ગુણિત (ત્રીસ) ૧૮, ૧૯, ૮૦, ૬૮
 ગુણિત ૧૦૬
 ગુણિત ૧૬, ૨૩
 ગુણિત ૧૨૬
 ગુણિત (૬ ૧૫) ૧૩૮
 ગુણિત ૧૩૦
 ગુણિત ૧૫૪
 ગુણિત ૪, ૧૨૩, ૧૩૧
 ગુણિત ૨૩
 ગુણિત ૩૮, ૬૭
 ગુણિત ૧૩૦, ૧૬૬
 ગુણિત ૧૨૩ ૬૦, ૧૩૫ ૬૦, ૧૬૬,
 ૧૭૭ ૬૦, ૧૫૬
 ગુણિત ૬૫, ૬૭

ગુણિત ૧૩
 ગુણિત ૬૬
 ગુણિત ૧૬૬
 ગુણિત ૬૬, ૬૬, ૬૬
 ગુણિત ૬
 ગુણિત ૧૩૦
 ગુણિત ૧૩૧ ૬૦
 ગુણિત ૬૦, ૬૦
 ગુણિત ૭૨
 ગુણિત ૧૩૦
 ગુણિત ૧૫૬
 ગુણિત ૬૬
 ગુણિત ૬૬ (૬૫) ૬૦
 ૧૭૮, ૧૫૬
 ગુણિત ૬૩
 ગુણિત ૧૫૬
 ગુણિત (૬૦) ૧૬૨
 ગુણિત ૧૦૩
 ગુણિત ૧૫
 ગુણિત ૧૭૭
 ગુણિત ૨૩-૫
 ગુણિત (૬૬૬૬) ગુણિત ૬૬૬૬
 ગુણિત ૧૭૩ ૬૦
 ગુણિત ૧૫૬
 ગુણિત (૬૦) ૬૦, ૧૦૨
 ગુણિત ૧૨૬
 'ગુણિત' (૬૬૬) ૬૦
 ગુણિત ૧૧૦
 ગુણિત ૧૦૨

ચ પાનગરી ૩૦, ૯૩
ચિત્ર (હનમ) ૮૮, ૫૧
ચેલ્લુલા ૧૦૩ ૧૫૫
છગલપુર ૪૧
જયંત ૧૦૩
જરાત્રમાર ૧૫૦
જમ્બુદ્વીપ ૯, ૨૬, ૩૦, ૪૧
જલિ ૧૪૬, ૧૮૮
જલ્લી ૧૧૮, -ત્રમાર ૯૭, ૧૦૩
જળબવતી ૧૪૬, ૧૫૪
જિતશત્રુરાજ ૮૫, ૯૩, ૧૦૪,
૧૦૬, ૧૧૬, ૧૩૦
જિનદાસ ૯૩
જિનમાર્ગ ૧૦૮
જાતવવતી ૯૩
તિગિચ્છાનગરી ૯૩
દંત ૬૫, ૬૭, -રાજ ૯૩
દંતિ ૧૨૭
દર્ગાહ (દર્ગ) ૧૨૩
દારુ ૧૩૦, ૧૪૬
દિગ્વિરતિપ્રત ૮૨
દિવ્ય (પાત્ર) ૮૫
દીહદંત ૧૦૩
દીહસેષુ ૧૦૩
દુમ ૧૦૩
દુમસેષુ ૧૦૩
દુર્મુખ ૧૩૦, ૧૬૬
દુર્યોધન ૪૯
દુનેમિ ૧૬૬

દેવ (ચાર પ્રકાર) ૧૨૫
દેવપ્રી ૧૩૨ ઇ૦
દેવદંતા ૬૫, ૬૮
દેવસેષુ ૧૩૦
દેશવિરતિપ્રત ૮૩
દેશીભાષા (અઢાર) ૨૦
દ્વારજા, દ્વારવતી, દ્વારિજા ૧૨૩ ઇ૦,
૧૩૦, ૧૩૧ ઇ૦, ૧૬૬, ૧૪૭
ઇ૦, -નો નાશ ૧૪૭-૮
દ્વૈપાયન ૧૬૭, ૧૪૬
ધનદેવ ૭૩, ૭૪
ધનપતિ (રાજ) ૯, -ત્રમાર ૯૩
ધનપાલ (રાજ) ૯૩
ધનાવહ (રાજ) ૯૨
ધન્ય ૧૦૪ ઇ૦, ૧૧૬
ધન્વતરિ ૫૫, ૫૮
ધરણુ ૧૩૦
ધર્મગ્રામ ૮૬, ૯૩
ધર્મરુચિ ૯૩
ધર્મવીર્ય ૯૩
ધર્મસિદ્ધ ૯૩
ધારિણી ૬૫, ૭૬, ૮૬, ૯૭,
૧૦૩, ૧૩૦, ૧૪૬
નલકુબ્જમાર ૧૩૧, ૧૩૩, ૧૩૫
નદનવન ૧૨૩
નદા ૧૦૩
નદિપુર ૬૧
નદિવર્ધન ૪૮, ૫૧
નાગ ૪, ૧૩૦, ૧૩૨, ૧૩૪

पञ्चकुला	पेश्वन-नु-गार ६३
पञ्चदे १३०, १३८	पेश्वन-न-दत्त रा. १५, ८८
पद्म (पद्मपरयत्) १२६	पेश्वन-न-दत्त ६३
पाम्पिनामाम १८, २५, ११६	श-८ ६१, ८०, ८८
पाम्पन-नी ६०, ६६	श-द्वारा न १२ १, ८३, १५०
पाम्पिरोनु १०३	श-नी- रा. ४५, ६६
पाम्पिरो १ १६६, १६८	श-१/५ १५० १२८, १-०, १६६
पाम्पिरोना १५०	श-द्वारा ३१, ३६
पाम्पव-न ६३	श-शानत ८२, ८३
(१) पाम्पुद १६६	श-१ ६
पाम्प-य (पाम्पुतरिमान) १०२,	श-१ १६६
१-३, -३गार ६२, -ना ३	श-१-१ ६२, -१ १ ६०
३१, ३६, -१ ३ ३, १३	श-१-१ ६०, ६०
पाम्पुपुर ५५, -३	श-१-पुर ६०
पाम्पुपुनित रा. १३, ७६, -सार्ध-	श-पामा ६६
पाद २०, २५	श-पामा ६३
पाम्पुपुनितमान २६२ ६	श-१ ६१
पाम्पु ५५० १०१, ११८, १५६	श-पामा ६८, ५१
पाम्पुपुनित रा. ६३	श-१ २५, ७० ६२, ६३
पाम्पु १३०	श-१-३, १०३, ११५, १५५
पाम्पुपुनित रा. ६२	श-१-३ ६०
पाम्पुपुर ६२	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित १००, १२४, १०५	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित ६२	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित १०३, ११६	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित १०३	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित १०३	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित १५, ७६	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित १४६	श-१-३ ६०
पाम्पुपुनित १३१	श-१-३ ६०

સગરવતી રાણી ૬૨
સર્વતોભદ્ર નગર ૪૫, ૭૫
સર્વાર્થસિદ્ધ (વિમાન) ૯૧, ૧૦૩,
૧૧૮, ૧૧૯

સમૃતવિજય ૬૩
સાકેત નગર ૯૩, ૧૧૯
સાગર ૧૩૦, -વર્ષ ૧૨
સાગરદત્ત ૫૩, ૫૬
સાભાળની નગરી ૮૧
સામવેદ ૮૫
સામાગિજ્ઞાદિ અંગ ૯૦, ૧૧૩,
-ક્રિયાઓ ૧૨૬, ૧૫૨, -પૂર્વ
૧૧૧, -ત્રત ૮૩

સારણુ ૧૭૦
સાળ ૧૨૩, ૧૮૬, ૧૫૮
સિદ્ધાર્થ રાજ ૫૩
સિ હગિરિ રાજ ૮૧
સિ હપુર ૮૯
સિ હરથ રાજ ૪૯
સિ હસેન ૬૫
સીહ ૧૦૩
મીહસેન ૧૦૩
સુકૃષ્ણાદેવી ૬૩
સુગ્રામ નગર ૬૩
સુનતડુમાર ૬૨
સુદત્ત ૮૪
સુદર્ગન ૧૫૭
સુદર્ગના ૮૧, ૮૩, ૮૮
સુધર્મા ૬૩
સુધ્વદત્ત ૧૦૩

સુનંદન ૧૧૯
સુનંદ (રાજ) ૨૩, ૨૫
સુપ્રતિષ્ઠ (પુર, નગર) ૧૭, ૬૫
સુખલુ ૮૮
સુખાહુ ૭૯
સુખદ્ર ૮૧, ૪૨
સુખદ્રા ૨૦, ૨૫, ૬૩
સુમુખ ૮૮, ૧૩૦, ૧૮૬
સુલસા ૧૩૦, ૧૩૨
સુવાસવ ૬૩
સુપેલુ ૪૧, ૪૩
સુસીમા ૧૫૪
સોમદત્ત ૪૫, ૪૬
સોમા ૧૩૭ ૮૦
સોમિત ૧૩૭ ૮૦
સૌગ વિજ નગરી ૬૩
સૌધર્મકંદુપ ૧૭, ૩૦, ૮૦, ૮૪, ૪૭,
૫૨, ૫૬, ૬૪, ૭૨, ૭૫, ૮૦

સદ ૪
સદશ્રી ૩૪
સ્તિમિત ૧૩૦
સ્વપ્ન ૭૬, ૮૭ ૮૦

હ સવલણુ (વસ) ૧૩૯
હરિણેનમેસિ ૧૩૪, ૧૩૬
હલ્લ ૧૦૩
હગિતનાપુર ૨૩, ૮૭, ૫૨, ૫૬, ૬૩,
૮૪, ૧૧૯
હસ્તિશીર્ષ નગર ૭૬, ૮૧, ૮૬, ૮૮
હિમવત ૧૩૦

ગુણ્ધિ

પાન	સીમા	અગ્રુદ્ધ	અર્થ
૫	૬	દ્વિતીય નામના	દ્વિતીય (ત્રીતમ) નામના
૬૦	૭	અનિવાર્ય નિયમનું	નામનાદિ-આદિ અનિવાર્ય
અનાજ
૬૨	૨૦	પૂર્ણમયની	પૂર્ણમયની
૬૩	૭	અ યાચ	અ યાચ
૬૩	૭	નિર્મલપુત્ર	નિર્મલપુત્ર
૧૪૬	૯	પાનુદેવ	પાનુદેવ (૧)

